

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

**AB ENTEGRE ÇEVRE UYUM STRATEJİSİ
(UÇES)**

(2007 - 2023)

Çevre ve Orman Bakanlığı

2006

İÇİNDEKİLER

1 GİRİŞ	1
2 MEVCUT DURUM	2
2.1 Türkiye’de Çevrenin Genel Görünümü.....	2
2.2 Mevcut Yasal Çerçeve.....	4
2.3 Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	4
2.4 Çevre Korumada Yaşanılan Darboğazlar ve Riskler.....	4
3 ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN TEMEL İLKELERİ	6
4 TÜRKİYENİN ÇEVRESEL VİZYONU VE TEMEL AMACI	7
4.1 Temel Amaç	7
4.2 Alt Amaçlar	7
5 SEKTÖREL ÖNCELİKLER VE POLİTİKALAR	9
5.1 Su Sektörü	9
5.1.1 Mevcut Durum	9
5.1.2 Mevzuat Uyumu	10
5.1.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler	12
5.1.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi	13
5.1.5 Su Sektörü Yatırım İhtiyacı	14
5.2 Atık Sektörü	18
5.2.1 Mevcut Durum	18
5.2.2 Mevzuat Uyumu	19
5.2.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler	20
5.2.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi	21
5.2.5 Atık Sektörü Yatırım İhtiyacı	21
5.3 Hava Sektörü	23
5.3.1 Mevcut Durum	23
5.3.2 Mevzuat Uyumu	23
5.3.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler	25
5.3.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi	27
5.3.5 Hava Sektörü Yatırım İhtiyacı	28
5.4 Endüstriyel Kirlilik Kontrolü Sektörü	31
5.4.1 Mevcut Durum	31
5.4.2 Mevzuat Uyumu	32
5.4.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler	34
5.4.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi	36
5.4.5 Endüstriyel Kirlilik Kontrolü Sektörü Yatırım İhtiyacı	36
5.5 Gürültü Sektörü	39
5.5.1 Mevcut Durum	39
5.5.2 Mevzuat Uyumu	39
5.5.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler	40
5.5.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi	41
5.5.5 Gürültü Sektörü Yatırım İhtiyacı	41
5.6 Kimyasallar ve Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar Sektörü	42
5.6.1 Mevcut Durum	42
5.6.2 Mevzuat Uyumu	42
5.6.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler	44
5.6.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi	45
5.6.5 Kimyasallar ve Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar Sektörü Yatırım İhtiyacı	45
5.7 Doğa Koruma Sektörü.....	47
5.7.1 Mevcut Durum	47

5.7.2 Mevzuat Uyumu	48
5.7.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler	49
5.7.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi	50
5.7.5 Doğa Koruma Sektörü Yatırım İhtiyacı	50
5.8 Yatay Sektör (Çevresel Etki Değerlendirmesi)	53
5.8.1 Mevcut Durum	53
5.8.2 Mevzuat Uyumu	53
5.8.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler	54
5.8.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi	55
5.8.5 Yatay Sektör Yatırım İhtiyacı	55
6 AB UYUMU İÇİN ÇEVRE YATIRIMLARI İHTİYACI VE KARŞILANMASI	56
6.1 Yatırım İhtiyacı Finansmanı	56
6.2 Yatırım İhtiyacı Finansmanın Karşlanması	58
6.2.1 Merkezi İdare Bütçesi	69
6.2.2 Yerel İdare Bütçesi	69
6.2.3 İller Bankası Bütçesi	71
6.2.4 Uluslar Arası Finans Kuruluşlarından Sağlanan Krediler	71
6.2.5 AB Fonlarından Sağlanan Hibe Kaynaklar	71
6.2.6 Özel Sektör Kaynakları	72
7 ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI	72
7.1 Mevzuat Uyumu	72
7.2 Ulusal Çevre Stratejisinin Uygulanması ve İzlenmesi	73
EKLER	74
EK-1 Çevreyle İlgili Mevzuat	74
EK-2. Çevre ile İlgili Kurum ve Kuruluşlar	78
EK-3. AB Kaynakları ile Desteklenecek Projelerin Seçim Kriterleri	80
EK-4. Su, Atıksu ve Katı Atık için FEASIBLE Modelinin Kullanımı	80
EK- 5. Sektörel İzleme Tabloları	82

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
AÇA	Avrupa Çevre Ajansı
AK (EC)	Avrupa Komisyonu
AÜ	Aday Ülke (AB üyeliği için)
AYKB (EİB)	Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası
MEİT (BAT)	Mevcut En İyi Teknikler
BÇM	Bölgesel Çevre Merkezi
BİB	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
BYT (LCP)	Büyük Yakma Tesisleri
CITES	Tehlikedeki Türlerin Uluslararası Ticaretine ilişkin Konvansiyon
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirme
ÇOB	Çevre ve Orman Bakanlığı
UÇES	Ulusal Çevre Stratejisi
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DHKD	Doğal Hayatı Koruma Derneği
DKMPGM	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
DM	Denizcilik Müsteşarlığı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DTM	Dış Ticaret Müsteşarlığı
AEK(EEC)	Avrupa Ekonomik Komisyonu
EKÖK (IPPC)	Entegre Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü
ETKB	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
EÜAŞ	Elektrik Üretim A.Ş.
FEASIBLE Modeli	OECD tarafından Kullanılan Bir Altyapı Yatırımı Modelleme yazılımı
GDO	Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizma
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HKÇD (AQFD)	Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi: (Direktif 96/62/EEC)
HKKY	Hava Kalitesini Koruma Yönetmeliği
IMF	Uluslararası Para Fonu
ISPA	AB'ye Aday Ülkelerde Çevre ve Ulaşım Altyapıları İçin AB Katılım Öncesi Fon Programı
İLU	İyi Laboratuvar Uygulaması
KFW	Alman Yatırım ve Kalkınma Bankası
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
MATRA	AB'ye Aday Ülkeler İçin Hollanda Hükümeti Fon Programı
OECD	Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Örgütü
PCB/PCT	Poliklorinli Bifenil/Poliklorinli Trifenil
RoHS	Elektrik ve Elektronik Cihazlardaki Tehlikeli Maddelerin Kullanımının Kısıtlanmasına ilişkin Direktif (2002/95/EC)
Seveso II (COMAH)	Tehlikeli Kimyasallar İçeren Büyük Kaza Zararlarının Kontrolüne İlişkin AB Direktifi
STB	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TEMA	Türkiye Erozyonla Mücadele ve Ağaçlandırma Vakfı
TEP	Ton Eşdeğer Petrol
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜPRAŞ	Türkiye Petrol Rafineleri Anonim Şirketi
UOB	Uçucu Organik Bileşen

Tanımlar	
Tavsiye	Tavsiyeler rehberlik sağlayan ve AB'ye Üye Ülkeler için yasal bağlayıcılığı olmayan araçlardır. Ancak, bazı durumlarda bağlayıcı olabilirler (Örn. Çevre Denetimine ilişkin Tavsiye)
Topluluk Müktesebatı	AB mevzuatı toplamı: Müktesebat, Direktiflerden, Yönetmeliklerden, Kararlardan ve Tavsiyelerden oluşmaktadır
Uygulama	AB mevzuatının iç hukuka aktarılmasını neticesinde üstlenilen mükelleflerin uygulanması süreci
Uyumlaştırma	Mevzuat Uyumu, Uygulama ve Yatırım içeren, AB Müktesebatı ile tam uyum sağlama süreci
Yatırım	Müktesebat ile tam uyum sağlamak için gereken altyapı yatırımlarını (kamu ve/veya özel) yapmak – Uyumlaştırma sürecinin üçüncü ve son aşamasıdır.

1 GİRİŞ

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğunun 1958 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra Temmuz 1959'da Topluluğa üye olmak için başvurmuş, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul edilmiştir. AB Konseyi tarafından 8 Mart 2001 tarihinde resmen kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi; AB'nin katılım kriterlerinin karşılanması yönünde ilerleme kaydedilmesi amacıyla Türkiye için önceliklerin belirlendiği bir yol haritasıdır. Katılım Ortaklığı Belgesi'nin amacı; Komisyonun Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda kaydettiği ilerlemeye ilişkin 2000 yılı İlerleme Raporu'nda tanımlanan öncelikli alanları, bu öncelikleri hayata geçirmek için Türkiye'ye sağlanmış mali kaynakları ve uyulması gereken esasları tek bir çerçeve altında bir araya getirmektir. Türk Hükümeti, Katılım Ortaklığı Belgesi ışığında 19 Mart 2001'de Müktesebatın Üstlenilmesi için 2003 Yılı Ulusal Programı hazırlamıştır.

2003 Yılı Ulusal Programı geniş çaplı bir siyasi ve ekonomik reform gündemini ortaya koymaktadır. 15-16 Haziran 2001 tarihlerinde Göteborg'da toplanan Avrupa Konseyi'nde 2003 Yılı Ulusal Programı "olumlu bir gelişme" olarak tanımlanmış ve Türkiye, katılım öncesi stratejisinin odak noktası olan Katılım Ortaklığı'nın önceliklerini hayata geçirmek için somut adımlar atmaya teşvik edilmiştir.

2002 yılındaki Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye ile ilgili olarak; gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'nin hazırlanması, müktesebat uyum çalışmalarının yoğunlaştırılması, Gümrük Birliğinin geliştirilip, derinleştirilmesi, mali işbirliğinin önemli miktarda artırılması ve Türkiye'ye verilecek mali yardımların katılım başlıklı bütçe kalemine alınması yönünde karar alınmıştır. Bu gelişmeler ışığında Avrupa Komisyonunca 25 Mart 2003'te yayımlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'ne istinaden güncelleştirilerek 24 Temmuz 2003'te Resmi Gazete'de yayımlanan 2003 Yılı Ulusal Programı'da, kısa ve orta vadeli hedefler açık şekilde belirtilmiştir.

2004 yılının Aralık ayında Brüksel'de yapılan AB Konseyi Zirvesi'nde, Türkiye ile müzakerelerin 3 Ekim 2005 tarihinde başlamasına oybirliğiyle karar verilmiştir. Bu karar neticesinde ve Avrupa Komisyonu'nun 6 Ekim 2004'te hazırladığı rapor ve tavsiye kararı doğrultusunda "Katılımcı Ülke (Accesion Country)" statüsüne sahip olan Türkiye'nin; Katılım Ortaklığına uyum sağlamak için hazırlanacak çevre strateji dokümanında kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri ortaya koyması ve bu doğrultuda çevre müktesebatını uygulaması gerekmektedir.

Ulusal Çevre Stratejisi (UÇES) dokümanı Türkiye'nin, AB'ye girişi için bir ön koşul olan, AB çevre müktesebatına uyum sağlaması ve mevzuatın etkin bir şekilde uygulanması amacıyla tam uyumun sağlanması için ihtiyaç duyulacak teknik ve kurumsal altyapı, gerçekleştirilmesi zorunlu çevresel iyileştirmeler ve düzenlemelerin neler olacağına ilişkin detaylı bilgileri içermektedir. Bu bilgilerin tam olarak sunulabilmesi için öncelikle ülkenin çevre sorunlarına ilişkin mevcut durumu, mevzuat ve teşkilat yapısı, çevre sorunlarıyla mücadele konusunda bugüne kadar izlenen politika, yapılan harcamalar ile çevre sorunlarıyla mücadelede karşılaşılan sıkıntı ve darboğazlar tespit edilmiştir. Sonrasında ise Türkiye'nin öncelik verilen çevresel alanlar ile bu alanlardaki amaçlar, hedefler, stratejiler ve bunlarla ilgili yapılacak faaliyetler belirlenmiştir.

UÇES hazırlanırken temel olarak daha önce hazırlanmış olan "Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı"ndan, AB kaynakları ile gerçekleştirilen "Entegre Uyumlaştırma Stratejisi Projesi"nden ve "Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımların Planlanması Projesi"nden elde edilen çıktılardan faydalanılmıştır. Ayrıca, hazırlanan stratejinin Kalkınma Planı, Yıllık Programlar ve 2003 Yılı Ulusal Programının strateji ve politikalarına uygun olmasına dikkat edilmiştir.

UÇES dokümanı; çevre müktesebatının uyumlaştırılmasındaki hedefleri de dikkate alarak, çevre politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasındaki kapsamlı koordinasyon rolü gereği Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından; çevre konusunda önemli rolleri ve sorumlulukları olan ilgili pek çok kurum ve kuruluşla birlikte hazırlanmıştır.

UÇES'in bileşenleri oluşturulurken yaşanabilir bir çevre oluşturulmasında kamu kuruluşlarının yanı sıra özel sektör ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere tüm tarafların sorumluluk almasını gerektiren bir

yaklaşım izlenmiştir. Dokümanın hazırlanmasında ilgili tarafların katılımı sağlanmış, kapsamlı ve koordineli bir politika oluşturma süreci izlenmiş, sonuca odaklı olunmasına, ihtiyaç duyulan yatırımların tespitine ve faaliyetlerin izlenmesine yönelik tedbirler alınmıştır.

2 MEVCUT DURUM

2.1 Türkiye’de Çevrenin Genel Görünümü

Doğanın ve doğal kaynakların aşırı istismar edilmesi ile oluşan hava, su, deniz ve toprak kirliliği ile insanın psikolojik yapısını yakından ilgilendiren gürültü kentleşme ve sanayileşme sonucu ortaya çıkan olumsuz unsurlardır. 1990 Yılı rakamlarına göre yüzde 51,2 olan kentleşme oranının 2000 yılında yüzde 61,3’e ulaşmıştır. Kentleşme hızı aynı şekilde devam ederse 2015 yılında Türkiye kentli nüfus oranı Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasına yaklaşmış olacaktır.

Ülke nüfusunun, kentleşmenin ve sanayileşmenin hızla artmasına rağmen, ihtiyacı karşılayacak su kaynaklarının sınırlı olması sebebiyle yakın dönemde gerekli önlemler alınmadığı takdirde, su sıkıntısına ilişkin sorunların artacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Günümüzde kişi başına düşen su miktarı yıllık yaklaşık 1500 m³ olarak hesaplanmış olup, önümüzdeki 20 yıl içinde nüfus 87 milyona ulaştığında, kişi başına düşen yıllık su miktarı 1042 m³ olacaktır. Bu rakamın uluslararası ölçütlerce su sorunu için tanımlanan 1000 m³’e çok yakın olması dikkat çekicidir. TÜİK’in 2030 yılı nüfus tahminininin 100 milyon dolayında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kişi başına düşen su miktarının yıllık 1000 m³ seviyesinde tutmanın bile çok önemli olacağı anlaşılmaktadır. 1995-2002 döneminde yüzey ve yeraltı suyu kaynaklarından çekilen su miktarında yüzde 32,9’luk bir artış olması, artan su gereksiniminin karşılanması için kaynaklar üzerinde bir baskı oluşacağını göstermektedir. İçmesuyu şebekelerindeki Kaçak ve kayıplar sebebiyle faturalanamayan suyun azaltılması için mevcut eksikliklerin giderilmesi de bir diğer önemli husustur.

Yeraltı suyundaki aşırı ve yasadışı çekimler, denetleme ve yaptırımdaki yetersizlikler, pestisit ve gübrelerden kaynaklanan su kirliliği yeraltı su kaynaklarının korunmasını zorunlu kılmaktadır.

Son yıllarda, atıksuların bertaraf edilmesinde özellikle büyük kentlerde kayda değer adımlar atılmış olsa da, alınan önlemler sanayileşme ve kentleşmenin hızına yetişemediğinden sorunlar giderek büyümeye devam etmiştir. Evsel atıksu deşarjıyla ilgili yasal düzenlemelerin, Avrupa Birliği’nin 1991 tarihli Atık Su Arıtma Direktifine yakın olduğunu belirtmekte yarar vardır. Kanalizasyon sularının ve sanayi işletmelerinin atıksularının arıtılmadan yüzey sularına deşarj edilmesi çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Toplam 87 adet Organize Sanayi Bölgesi faaliyette olup bunların 41 adedinde atıksu problemi çözülmüştür. Bu 41 adet Organize Sanayi Bölgesinin 17 adedi Belediye kanalizasyonuna bağlantı yapmıştır.

Türkiye’de su ve kanalizasyon altyapı inşaat hizmetleri, 1980’lere kadar İller Bankası öncülüğünde yürütülmekte iken son yıllarda, su yönetimi konusunda gözlenen yeni eğilim, bu hizmetlerin sunumunda yerel yönetimlerin yanı sıra özel kesimin de rol üstlenmesidir. Büyükşehir belediyelerinde özel amaçlı su ve kanalizasyon idareleri oluşturulması bu alandaki yerelleşmeye örnek verilebilir.

Türkiye genelinde nüfus yoğunluğunun km²’de 73 kişi olmasına karşılık kıyı illerinde bu yoğunluk dönemsel olarak 127 kişidir. Ayrıca, tüm sanayi ürünlerinin yüzde 70-80’i kıyı illerinden sağlanmaktadır. Türkiye, 8.333 km’lik kıyı şeridi uzunluğu ile Avrupa’nın en uzun kıyı şeridine sahip ülkelerinden birisidir. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemiz denizleri kirlilik tehlikesiyle karşı karşıyadır. Denizlerimizdeki kirlilikte kara kökenli olduğu kadar deniz araçlarından kaynaklanan kirliliğin de payı bulunmaktadır.

Türkiye’nin kıyıları; evsel ve endüstriyel katı ve sıvı atıkların boşaltılmasından, deniz ulaşımından, kıyıların değişik amaçlar ile doldurulmasından, deprem ve sel gibi tabii afetlerden kaynaklanan kirlilik sorunlarının tehdidi altındadır.

Türkiye’de katı atık sorununa çözüm olarak en sık başvurulan yöntem, çöplerin uygun görülen bir alanda düzensiz olarak depolanmasıdır. Düzenli depolama, kompostlaştırma, yakma ya da geri kazanma yöntemleri yaygın değildir. Çöp depolama alanları için yer seçimi de önemli sorunlardan biri olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca tehlikeli atıklar, tıbbi atıkları ve özel nitelikli katı atıklar da sorunun bir başka önemli boyutunu

oluşturmaktadır. Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ve Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği gereği gibi uygulanamamakta, kimi zaman tıbbi atıkları evsel atıklarla birlikte toplanmaktadır. Özel atık yönetimi kapsamında atık madeni yağlar ile atık pil ve akümülatörlerin “Üretici Sorumluluğu” doğrultusunda toplanması, geri kazanımı ve bertarafı için gerekli kurumsal yapılanmalar tamamlanmıştır. Bu amaçla Bakanlıkça yetkilendirilmiş dört dernek faaliyet halindedir. Diğer yandan AB'nin özel atıklar listesinde yer alan ömrünü tamamlamış araçlar, atık elektrik ve elektronik ekipmanlar, PCB/PCT bertarafı direktiflerine karşılık gelecek yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Ambalaj atıklarının geri kazanımı konusundaki çalışmalar ilk olarak 1991 yılında başlatılmıştır. 2004 yılında Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği ile yeni bir dönem başlamış, tüm ambalajlar kapsama dahil edilmiştir. Uygulama, marka sahibi sorumluluğuna ve ambalaj atıklarının kaynağa ayrı toplanması esasına dayanmaktadır.

Aynı bölgede çok sayıda yerel yönetim biriminin bulunması diğer altyapı hizmetlerinde olduğu gibi katı atık hizmetlerinde de işbirliği ve eşgüdümü zorunlu kılmaktadır. Yeni yasal düzenlemelerle teşvik edilen mahalli idare birlik modeli uygulamaları, yerel düzeydeki çevresel hizmetlerin gerçekleştirilmesini kolaylaştırıcı bir yapı olarak dikkat çekmektedir. Benzer çevre sorunlarıyla karşı karşıya bulunan belediyelerin ortaklaşa kurdukları birliklerin uygulamaları, zamanı ve finansman kaynaklarını daha verimli kullanmak açısından önemli olmaktadır. Bu çerçevede, mahalli idare birlikleri tarafından yürütülen katı atık projelerinin arttığı görülmektedir. Ayrıca, bölgesel kalkınma politikaları kapsamında, bölgesel ölçekli çevre sorunlarının çözülmesinde de hizmet birlikleri modellerinin kullanılması öngörülmektedir. Sanayi etkinliklerinden ya da yerleşim yerlerinden kaynaklanan katı atıkların yeniden kazanılması konusunda yerel yöneticilerin ve halkın bilinçli olmaması, önemli bir ekonomik kaynağın değerlendirilememesi anlamına gelmektedir. Tıbbi atıkların yönetimi ile ilgili ilk yönetmelik 1993 yılında yürürlüğe girmekle birlikte yönetmeliğin uygulanmasında özellikle belediyelerden kaynaklanan bazı eksiklikler söz konusudur. Tıbbi atıkların kaynağında, diğer atıklardan ayrı toplanması, taşınması ve geçici depolanmaları konularında sağlık kuruluşlarında önemli gelişmeler kaydedilmekle birlikte, aynı gelişmeler tıbbi atıkların uygun şekilde bertarafından sorumlu olan belediyelerde yaşanmamış ve bugüne kadar yeterli sayıda ve teknik kapasitede bertaraf tesisi kurulamamıştır.

Türkiye’de yoğun kentleşme, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme, topoğrafik ve meteorolojik şartlara göre şehirlerin yanlış yerleşmesi ile birlikte düşük vasıflı kalitesiz yakıtların kullanımı hava kirliliğinin oluşmasına neden olmaktadır. Kış aylarında ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin temel sebepleri; ısınmada düşük vasıflı yakıtların iyileştirilme işlemine tabi tutulmadan kullanılması, yanlış yakma tekniklerinin uygulanması ve kullanılan kazanların işletme bakımlarının düzenli olarak yapılmaması şeklinde sıralanabilir. Sanayi tesisleri kurulurken yer seçiminde sadece ekonomik kolaylıklar açısından özendirici faktörlere ağırlık verilmesi de, hava kirliliğinin olumsuz etkilerini artırmaktadır.

Kentlerde yaşanan hava kirliliğinde, artan motorlu taşıtlardan kaynaklanan zararlı egzoz gazları da önlem alınması gereken bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Genellikle kent merkezlerindeki karbon monoksit (CO) emisyonlarının yüzde 70-90’ı, azot oksit (NO) emisyonlarının yüzde 40-70’i, hidrokarbon (HC) emisyonlarının yaklaşık yüzde 50’si ve şehir bazında kurşun emisyonlarının yüzde 100’ü özellikle motorlu taşıtlardan kaynaklanmaktadır. Ülke genelinde hava kalitesi, Sağlık Bakanlığı’na ait yarı otomatik ölçüm aletleri ve 2005 yılında Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından kurulan 31 adet tam otomatik ölçüm istasyonları ile izlenmektedir. Tam otomatik hava kalitesi ölçüm istasyonlarının, 2006 yılı içerisinde 81 ile yaygınlaştırılması planlanmaktadır.

Kömüre dayalı termik santrallarda kullanılan yerli linyitlerin y+ ekipmanlardan, ulaşım araçlarından vb. gibi kaynaklardan oluşan gürlüğünün önemli bir sorun olduğu bilinmektedir.

Kimya sanayinin mevcut durumu incelendiğinde, kimya sektöründe kullanımı kaçınılmaz olan tehlikeli kimyasalların üretimi aşamasından bertaraf edilmesi aşamasına kadar geçen süreçte kimyasal kullanımına ilişkin gerekli tedbirler alınmadığı takdirde, kimyasallar çevre ve insan sağlığı üzerinde kısa veya uzun vadede olumsuz etkiler gösterecektir.

Türkiye’de toprak kaynaklarını tehdit eden önemli unsurlar erozyon, organik madde azalması, toprak kirlenmesi ve hidrojeolojik riskler, tuzlulaşma, biyoçeşitlilik ve arazi kaybı olarak sıralanabilir.

Türkiye, coğrafi konumu sebebiyle zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahiptir. Bu zenginlikte, iklim farklılıkları, topografik çeşitlilikler, jeolojik ve jeomorfolojik çeşitlilikler, deniz, göl ve akarsu gibi su ortamındaki çeşitlilikler, 0-5000 metre arasında değişen yükseklik farklılıkları ve üç değişik bitki coğrafi bölgesinin varlığı rol oynamaktadır.

Türkiye’de 120 memeli hayvan türü, 400’den fazla kuş türü, 130 dolayında sürüngen ve 400 kadar balık türü bulunduğu görülmektedir. Türkiye’yi çevreleyen denizlerde ise toplam 1787 hayvan türü bulunmaktadır. Ülkemizde bulunan 250 sulak alandan 81’i uluslararası öneme sahip olup bunlardan 18’i “A” sınıfı sulak alan olarak uluslararası düzeyde kabul görmüş, 76’sı ise önemli kuş alanı olarak belirlenmiştir. 95 buğday, 91 mısır, 22 arpa, 19 pirinç, 16 süpürgearası, 11 yulaf, 2 de çavdar olmak üzere toplam 256 tahıl çeşidi bulunduğu görülmektedir. Türkiye, endemik türlerin zenginliği açısından da dünyada önemli bir yere sahiptir. Endemik bitki sayısının 3 000’den fazla olduğu belirlenmiştir. Bu sayı Türkiye’deki bütün bitki türlerinin yüzde 33’üne denk gelmektedir. Avrupa kıtasında bulunan bitki türlerinin yüzde 75’i Türkiye’de yetişmektedir.

Türkiye, tür çeşitliliği açısından zengin olmasına karşılık varolan türlerin miktarı için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Sınai ve evsel kirlilik, kurutma ve ıslah çalışmaları, aşırı ve yasadışı balıkçılık, bilinçsiz avlanma, denetimsiz saz kesimi ve yakılması, turizm etkinliklerinden kaynaklanan baskı, biyolojik çeşitliliğe büyük zarar vermektedir. Yerleşim yerlerinden ve sanayi tesislerinden kaynaklanan deniz kirliliği de önemli sorun alanlarından birini oluşturmaktadır. Denizlerimizdeki kazalar, petrol sızıntıları, turizm tesisleri, yol çalışmaları, biyolojik çeşitliliği tehdit eden diğer gelişmelerdir. Sulama sistemlerinin yerleştirilmesi, tarla açma, zararlılarla mücadele ilaçlarının kullanılması, aşırı otlatma gibi tarım ve hayvancılık etkinlikleri biyolojik değerler üzerinde önemli baskılarda bulunmaktadır.

2.2 Mevcut Yasal Çerçeve

Ülkemizde; çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik, insan sağlığının ve doğal kaynakların korunmasını hedef alan, toplumun temiz bir çevrede huzurlu ve güvenli bir şekilde yaşamını düzenleyen ve kaynağını T.C. Anayasasından alan, çok sayıda kanun ve yönetmelik vardır. Çevre kirliliğini önleyerek çevre kalitesinin korunmasını sağlayan yasal düzenlemeler ve taraf olunan uluslararası sözleşmeler Ek-1’de verilmektedir.

Çevre alanındaki yasal düzenlemelerin amacı; sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamak için, devletin yetkili organlarının ve vatandaşların davranış şekillerini belirlemek ve gerekli standartları tespit etmektir. Temel prensipleri belirleyen bu kanunlara istinaden çıkarılan yönetmelik, tebliğ, genelgeler vs. uyulması gereken esas ve usullere ilişkin ayrıntıları içerir.

2.3 Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar

T.C. Anayasasına göre; çevreyi geliştirmek, çevre kirliliğini önlemek ve çevreyi korumak tüm kamu kurum ve kuruluşları ile vatandaşların ödevidir. Anayasanın bu hükmü gereği, hiçbir kişi kurum ve kuruluş çevre ile ilgisi olmadığını söyleyemez. Konuya kamu kuruluşları ve devletin organları açısından yaklaştığımızda; devletin temel işlevlerini yerine getiren yasama, yürütme, yargı organlarının çevre konusunda yetkili ve sorumlu olduğu görülmektedir.

Yürütme içinde yer alan genel idare, merkezi ve mahalli idare olmak üzere iki gruba ayrılmış olup, merkezi idare illere, ilçelere ve diğer kademeli bölümlere ayrılmıştır. Mahalli idareler ise İl, belediye ve köy halkının ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulu yerel yönetim kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar yerel düzeyde hizmet sunmaktadırlar. Ülke düzeyinde kamu hizmetlerini yerine getirmek üzere örgütlenmiş olan merkezi idare Başbakanlık ve çeşitli bakanlıklara bağlı olarak bir hiyerarşi içinde çalışır. Görev alanları itibariyle çevre ile doğrudan ilgili kurum kuruluşlar Ek 2’de verilmektedir.

2.4 Çevre Korumada Yaşanılan Darboğazlar ve Riskler

Özellikle izin, izleme, denetim ve yaptırımlarda aynı işin farklı kurumlar tarafından mükerrer yürütülmesi nedeniyle çevre konusunda ülke genelinde sağlıklı bir çevre yönetim planı uygulanamamaktadır. Çevre ve

Orman Bakanlığının kurumsal altyapısı, özellikle izin, izleme, denetleme, raporlama ve uygulama kapasitesi geliştirilmelidir. Mevzuattaki örtüşmeler iş, zaman ve maliyet kaybına neden olmakta ve verimliliği azaltmaktadır.

Orta ve küçük ölçekli belediyelerin finansman ve kurumsal kapasite açısından yetersiz olmaları özellikle su ve atık sektörü açısından çözümü zorlaştırmaktadır. Tarife düzeylerinin yeterli olmayışı, toplanan gelirlerin yine aynı hizmetlere yeterince yönlendirilememesi ve kurumsal kapasite yetersizliği, yerel idarelerin uygun yasal ve teknik araçlarla desteklenmesi ve güçlendirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.

Çevresel izinlerde sadece tesis çıkışına ait çözümlerin istenmesi temiz üretim yaklaşımıyla örtüşmemektedir. Ancak, son yıllarda özellikle Çevre ve Orman Bakanlığınca denetleme ve yaptırımın yanı sıra uygun teknolojilerin belirlenmesi ve kullanılması yönünde uygulamalar hız kazanmıştır. Gerek atıksu ve gerek atık yönetimi konusunda, kirliliği kaynağında azaltma, geri kazanım, temiz üretim ve ölçek ekonomisinin kullanılarak sistem çözümü yaklaşımları uygulanarak önemli neticeler alınmaya başlanmıştır.

Çevre konusunda yürürlükte olan tüm yasal düzenlemelerde yasalara aykırı durumda uygulanacak cezai işlemler tanımlanmıştır. Ancak, çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla teşvik gibi ekonomik araçlara gereği gibi yer verilmemiştir.

Kirlilik izleme ağının yetersizliği, standartların ve akreditasyonun sağlanamaması, verilerin çevresel göstergeleri elde edilecek şekilde derlenememesi ve sayısal ortamın çevresel veriye ulaşmada yetersiz olması nedeniyle, hem çözüm önerilerinin oluşturulmasında hem de uygulamada sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

Çevre sektöründe hizmet veren mühendislik-müşavirlik firmalarının, çevre sorunlarının çözümünde daha fazla rol ve sorumluluk verilerek daha aktif ve etkin hale gelmeleri fayda sağlayacaktır.

Mevzuat ve uygulama döngüsünü güçlendirmek, kurumsal çerçeveyi geliştirmek, gerekli kapasiteyi oluşturmak, nitelikli personel istihdamı ve ekipman tedarikini sağlamak UÇES'in uygulanma başarısını artıracaktır.

3 ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN TEMEL İLKELERİ

UÇES'in hazırlanmasında aşağıda verilen ilkeler dikkate alınmıştır.

Sağlıklı ve Dengeli bir Çevrede Yaşama Hakkı: T.C. Anayasasına göre "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir". Çevreyle ilişkili bütün faaliyetlerde bu ilkeye uyulacaktır.

Sektörler Arası Entegrasyon: Çevre koruma ekonomik ve sosyal kalkınmanın vazgeçilmez bir parçası olarak görülmektedir. Bu ilke ile endüstri, tarım, enerji, ulaştırma eğitim vb. sektörel politikalarda çevre korumayla ilgili hususlar dikkate alınacaktır. Tüm sektörel politikalar ile çevrenin iyileştirilmesi ve korunması politikalarının birbiri ile ilişkilendirilmesi için tüm kamu kuruluşlarının, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının ve akademik çevrelerin yakın işbirliği içinde olması gerekmektedir.

Kullanan-Kirleten Öder: Kirleten öder ilkesi Ulusal Çevre Stratejisinin hazırlanmasında dikkate alınan temel ilkelerden biridir. Çevreye zarar veren maddelerin azaltılması ya da çevreye zarar vermeyecek şekilde bertaraf edilmesi için yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır. Çevresel kirliliğin önlenmesi ve azaltılmasında ekonomik araçların oluşturulması ve kullanılması çok önemlidir. Ayrıca, çevre koruma hizmetlerine yönelik yatırımlara kaynak sağlanabilmesi amacıyla verilen hizmetlerin karşılığının alınması gerekmektedir.

Kirliliği Önleyici Tedbirlerin Alınması: Çevre kirliliğinin önlenmesi önleyici tedbirlerin alınması ile daha ekonomik şekilde sağlanabilir. Kirliliğin kaynağında önlenmesi kirlilik oluştuktan sonra giderilmesinden daha ekonomik ve etkin bir faaliyettir. Bu nedenle faaliyetlerin çevrede en az değişikliğe sebep olacak, insan sağlığına ve çevreye en az risk oluşturacak, havayı en az kirletecek ve kullanılan ürünleri yeniden kullanılabilir şekilde olmasına dikkat edilecektir.

Doğal Kaynakların Korunması: Yer altından çıkan su, petrol ve maden gibi kaynaklar sınırsız kaynaklar değildir. Sürdürülebilir kalkınmanın temel şartlarından biri de doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanılmasıdır. Doğal kaynaklar kullanılırken jeolojik yapıyı tahrip etmeyecek, biyoçeşitliliği koruyacak ve kaynaklardan sürdürülebilir şekilde faydalanılması gerekmektedir. Yenilenemez enerji kaynaklarının ve yer altı su kaynaklarının ülkemizin ihtiyaçlarını uzun dönemde karşılayacak şekilde kullanılmasına dikkat edilecektir.

Sürdürülebilir Kalkınma: Sürdürülebilir kalkınma ilkesi Birleşmiş Milletler tarafından 1992 Yılında Rio De Janeiro'da düzenlenen Çevre ve Kalkınma Konferansında tanımlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma bu günkü ve gelecekteki nesiller için çevre kalitesini iyileştirmek ve korumak amacıyla ekonomik, sosyal ve teknolojik faaliyetlerin çevre korumayı dikkate alacak şekilde koordineli bir şekilde sürdürülmesidir. Ulusal çevre stratejisi ülkemizin ulusal çevre problemlerinin ekonomik ve sosyal kalkınma ile uyum içinde çözülmesi için bir yol haritası olacaktır.

Kamu-Özel Sektör İşbirliği: Çevre altyapı tesislerinin finansmanı, yapımı ve işletilmesinde teknik ve finansal güçlükleri aşmak, halka ekonomik ve kaliteli hizmet sunabilmek amacıyla kamu-özel sektör işbirliği geliştirilecektir. Özelleştirmede kamu yararının gözetilmesi ve hizmet bedelinin ödenebilirliğini sağlamak için Belediyelerin teknik, idari ve denetim kapasitesi artırılabilecektir.

Kamuoyunda Çevre Bilincinin Artırılması ve Halkın Katılımı: Çevre korumanın etkin olarak sağlanabilmesi için kamu oyunda çevre koruma bilincinin yerleştirilmesi gerekmektedir. Tüm toplumun aktif bir şekilde katkısı olmaksızın çevre korumanın etkin bir şekilde sağlanması mümkün görülmemektedir. Bu çerçevede kamu oyunun bilgilendirilmesine ve karar mekanizmasına katılımına önem verilecektir.

4 TÜRKİYENİN ÇEVRESEL VİZYONU VE TEMEL AMACI

Türkiye önemli doğal kaynakları, sosyo-kültürel potansiyeli, genç ve dinamik nüfusuyla gelişmişlik düzeyini her geçen gün artırma çabasında olan bir ülkedir. Sürdürülebilir kalkınma politikaları genel politikalara yansıtılmaya çalışılmakla birlikte arzu edilen seviyede değildir.

4.1 Vizyon

Ulusal Çevre Stratejisinin gerçekleştirilmesi ile Türkiye “Bugünkü ve gelecek kuşakların temel gereksinimlerinin sağlandığı, yaşam kalitesinin artırıldığı, biyolojik çeşitliliğin korunduğu, doğal kaynakların sürdürülebilir kalkınma yaklaşımıyla akılcı yönetildiği, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını gözetilen bir ülke olacaktır”.

4.2 Temel Amaç

UÇES’in temel amacı, ülkemizde ekonomik ve sosyal şartları da dikkate alarak sağlıklı yaşanabilir bir çevre oluşturmak ve bu doğrultuda ulusal çevre mevzuatımızın AB çevre müktesebatı ile uyumlaştırılarak uygulanması ile uygulamanın izlenmesi ve denetlenmesini sağlamaktır.

4.3 Alt Amaçlar

UÇES’in genel amacını gerçekleştirmek üzere su, atıksu, katı atık, hava, endüstri, doğa ve kimyasallar gibi alanlara öncelik verilmiş olup bu alanlarda belirlenen amaçların yerine getirilmesi ile aşağıda verilen alt amaçlar da gerçekleştirilmiş olacaktır.

- Çevre ile ilgili kanun ve yönetmelikler gözden geçirilerek AB çevre müktesebatı ile kademeli olarak uyumlaştırılması sağlanacaktır.
- Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ilkesi temelinde taraf olunan uluslar arası sözleşmelerdeki yükümlülüklerimiz ulusal çevre stratejisine entegre edilerek bütünlük içinde uygulanacaktır.
- Gelecek kuşakların ihtiyaçlarını gözeterek doğal kaynakların koruma/kullanma koşulları belirlenecek ve bu kaynaklara herkesin adil ve sağlıklı erişimini sağlayacak çevre yönetimine ulaşılabilecektir.
- Ülke genelinde hazırlanacak çevre düzeni planları, ulusal, bölgesel ve alt ölçekli planlar ile uyumlu olacaktır.
- Çevre politikalarının ekonomik ve sosyal politikalara entegrasyonu sağlanacak, çevre korumaya ilişkin ekonomik araçlardan yararlanılacak, gerekli teşvikler sağlanacaktır.
- Etkin bir çevre yönetimi için kurumsal yapılarda oluşmuş birikim en etkin şekilde kullanılacak, günün koşullarına uygun olarak geliştirilecek ve kapasiteleri güçlendirilecektir.
- Çevre norm ve standartların uygulanabilmesi ve uygulamanın izlenmesi amacıyla çevresel bilgi ve izleme sistemleri kurulacaktır.
- AB Direktiflerinin uygulamalarının izlenmesi için gerekli denetleme, değerlendirme ve raporlama sistemi oluşturulacaktır.
- Çevre yönetiminde kurumlar arası koordinasyon sağlanacak ve paydaşlarla işbirliği geliştirilecektir.
- Çevre sektörünün finansman imkanları geliştirilecek, altyapı ve diğer sektörlerin ihtiyaç duyduğu yatırımlar gerçekleştirilecek, üretimden tüketime tüm süreçlerde çevre korumaya özen gösterilecektir.
- Altyapı ihtiyaçlarının karşılanmasında, finansmanında ve işletilmesinde kamu-özel sektör işbirliği geliştirilecektir.
- Atıksu, katı atık ve hava kirliliğinin ekonomik koşullarda en aza indirilebilmesi için çevresel altyapı tesislerinin yapımı, bakımı, onarımı, yenilenmesi ve işletilmesinde ülke şartlarına en uygun teknolojiler tercih edilecek, bu tesisler mümkün olan yerlerde mahalli idare birliklerini özendirerek şekilde yaygınlaştırılarak etkin işletilmesi sağlanacaktır.
- İnsan sağlığı ve çevre açısından risk oluşturabilecek kimyasalların ve atıkların yönetiminde üretimden bertarafına kadar geçen süreçte kontrollü kullanımları sağlanacaktır.

- Doğal flora ve fauna ile bunların ekosistemleri sürdürülebilir kalkınma ve koruma-kullanma dengesi esas alınarak geliştirilecek ve biyolojik çeşitlilik kaybı önlenecektir.
- Kamuoyunda çevre koruma bilincinin artırılması ve yerleştirilmesi için basın ve yayın aracılığı ile çevresel bilgilendirme faaliyetlerine ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilecektir.

UÇES'in uygulanması ile AB'ne üyelik sürecinde AB müktesebatına uyumun sağlanmasına yönelik olarak aşağıdaki hususların gerçekleşmesi sağlanacaktır:

- **Mevzuat Uyum:** Türkiye'deki mevcut çevre politikaları, mevzuat ve uygulama ile AB müktesebatının gerekleri arasındaki uyumsuzluklar giderilecektir.
- **Uygulama:** Müktesebatın uyumlaştırılmasını müteakip çevre altyapısı ve sanayi üretiminde çevreye duyarlı modern teknolojilerin kullanılması yoluyla tam uyumlaştırmaya yönelik adımlar atılacaktır. İlgili tüm AB gereklerinin yürürlükte bulunan ulusal yasalara tamamıyla yansıtılmasının yanı sıra ulusal yasaların yönetilmesi, etkin ya da pratik uygulama için yeterli bütçeleri olan uygun kurumsal yapılar oluşturulması ve kanunlara tam uyumu sağlamak amacıyla gerekli kontrol ve cezai müeyyidelerin uygulamaya konulması da sağlanacaktır.
- **Yatırım:** Yatırımların finansmanı dahil çevresel uyumla ilgili gerekli önlemler alınacaktır.

Diğer aday ülkelerden edinilen deneyim, çevre *müktesebatının* ulusal mevzuata etkin bir biçimde uyumlaştırılmasının sağlanması için birkaç ön koşulun bulunduğunu göstermektedir. Planlama ve koordinasyon aşamasında, AB çevre müktesebatının uyumlaştırılmasının genel koordinatörlüğünü ve sorumluluğunu üstlenecek ulusal düzeyde tek bir yetkili otoritenin atanmasının önemli olduğu görülmüştür. Bu görev, Türkiye'de Çevre ve Orman Bakanlığı'na verilmiştir. Çevre ve Orman Bakanlığının kurumsal altyapısının da özellikle izleme, izin, denetleme, raporlama ve uygulama kapasitesi açısından geliştirilmesi de sağlanacaktır.

AB tarafından finanse edilen ve Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından koordine edilerek tamamlanan "Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımlarının Planlanması Projesi" kapsamında on sekiz direktif için Direktife Özgü Yatırım Planı hazırlanmıştır. Söz konusu planlar müzakerelere hazırlık sürecinde güncellenecek olmakla birlikte planların ana amacı, yatırım planlamalarına odaklanarak yetkili mercilerin ilgili direktiflere uyumlu çalışmasını sağlamak ve AB ile müzakerelere hazır olabilmesi için yatırım projelerini tanımlayacak bir araç sunmaktır.

5 SEKTÖREL ÖNCELİKLER VE POLİTİKALAR

5.1 Su Sektörü

5.1.1 Mevcut Durum

Türkiye yaklaşık 70 milyon nüfusa sahip bir ülkedir. Nüfusu 500.000'in üzerinde olan 16 büyükşehir belediyesi, nüfusu 500.000'in altında olan 3.200'den fazla belediye ve nüfusu 2.000'in altında olan 37.000'in üzerinde köy bulunmaktadır. Yerleşim birimlerindeki ekonomik ve sosyal koşullar farklılık göstermektedir.

TÜİK'nin 2004 yılında yaptırdığı Belediye Kanalizasyon İstatistikleri Anketi sonuçlarına göre; 1911 belediyeden 1421'ine kanalizasyon şebekesi ile hizmet verildiği tespit edilmiştir. Kanalizasyon hizmeti veren belediyeler tarafından 2004 yılı itibarıyla 2,77 milyar m³ atıksuyun yüzde 47'si akarsuya, yüzde 39,3'ü denize, yüzde 4,2'si bara, yüzde 1,9'u göl-gölete, yüzde 1,3'ü araziye ve yüzde 6,3'ü diğer alıcı ortamlara deşarj edilmiştir. Kanalizasyon şebekesinden deşarj edilen 2,77 milyar m³ atıksuyun 1,68 milyar m³'ü arıtma tesislerinde arıtılmıştır. Arıtılan atıksuyun yüzde 58,5'ine biyolojik, yüzde 28,3'üne fiziksel ve yüzde 13,2'sine gelişmiş arıtma uygulanmıştır.

2004 yılı Belediye İçme ve Kullanma Suyu İstatistikleri Anketi sonuçlarına göre 1911 belediyeden 1910'unda içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verildiği tespit edilmiştir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet veren belediyeler tarafından, 2004 yılı itibarıyla şebeke ile dağıtılmak üzere 4,73 milyar m³ su çekilmiştir. Çekilen suyun yüzde 42'si barajlardan, yüzde 27,1'i kuyulardan, yüzde 26,2'si kaynaklardan, yüzde 2,9'u akarsulardan, yüzde 1,8'i göl-göletlerden çekilmektedir. 2004 yılında içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen toplam 4,73 milyar m³ içme ve kullanma suyunun 2,08 milyar m³'ü içme ve kullanma suyu arıtma tesislerinde arıtılmıştır. Arıtılan içme ve kullanma suyunun yüzde 4,7'sine fiziksel, yüzde 95,3'üne ise konvansiyonel arıtma uygulanmıştır.

Atıksu arıtma tesisi teknolojisinin seçimine karar verilebilmesi için alıcı ortamın niteliğinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Bununla beraber, 10.000 eşdeğer nüfustan daha büyük yerleşim yerinde biyolojik ya da ileri arıtma teknolojisi gerekebilecektir. Bunun yanı sıra, 2.000'den fazla kişinin yaşadığı mahallerde arıtma tesisi kurulması gerekecektir.

Tablo 5.1.1: Kentsel Atıksu Arıtma Yönetmeliğine göre atıksu arıtma tesisi sayısı

Nüfus Aralıkları	Belediye sayısı *	Belediye nüfusu	Kanalizasyon şebekesi olan belediye sayısı	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet edilen nüfus	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet edilen nüfusun Oranı	Arıtma tesisi sayısı (ikincil+ileri)	Arıtma Tesisi ile Hizmet Alan Nüfus	Arıtma hizmeti alan nüfus oranı
>100,000	58	29 772 881	58	28.563.084	96	46	20.554.995	69
100,000-50,000	77	5 344 259	74	4.806.972	90	15	1.073.804	20
50,000-10,000	450	9 309 091	403	7.546.575	81	43	1.770.561	19
10,000-2000	2 206	8 929 928	1 396	4.923.454	55	33	449.956	5
<2000	345	578 891	208	309.395	53	1	27.114	5
TOPLAM	3 136	53 935 050	2 139	46 149 480	87	138	23.876.430	44

* : Büyükşehir belediyesinden hizmet alan ilçe ve alt kademe belediyeleri bağlı olduğu büyükşehir belediyesi nüfusu içinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle tabloda ilçe ve alt kademe belediye sayıları gösterilmemiştir.

** : 2004 Yılı TÜİK Verileri Alınmıştır.

2004 yılı verilerine göre Türkiye’de ikincil ve ileri arıtım yapan 138 arıtma tesisi bulunmaktadır. Kentsel Atıksu Direktifi gereklerinin yerine getirilmesi için nüfusu 2000 den büyük yerleşim yerleri için çeşitli kapasitede yaklaşık 2.942 tane yeni arıtma tesisinin yapılması gerekmektedir. Yine aynı şekilde 2002 yılında Türkiye’nin kanalizasyon şebekesinin 65.535 km. olduğundan yola çıkılarak, mevcut duruma göre 2022 yılında bu rakamın 85.200 km. olması gerekmektedir. Nüfusu 2000 den küçük belediye ve köylerde ise uygun arıtma ve bertaraf yöntemleri kullanılacaktır.

Türkiye’de ekonomik olarak sulanabilir yaklaşık 8,5 milyon hektar arazi bulunmaktadır. Ocak 2005 itibarı ile sulu tarım halen 4,9 milyon hektarlık bir arazide yapılmaktadır. Türkiye’deki tarımsal sulama ile ilgili en büyük sorun su yetersizliği ve drenaj eksikliğidir. Yerüstü sulama sistemleri ile gübre ve bitki koruma kimyasallarının topraktan süzdürülmesi; tarlalara verilen suyun optimizasyonu, kapalı drenaj sistemlerinin kurulması veya basınçlı sulama tekniklerinin uygulanması ile azaltılabilir. Sulu tarımda su kullanım verimliliği ortalama yüzde 40 civarındadır.

Ülkemizde deniz ve kıyı kirliliğinin kontrol altına alınması amacıyla taraf olduğumuz Barcelona ve Bükreş Sözleşmeleri ve Ek’i Protokolleri gereğince hazırlanan “Kara Kökenli Kirleticilere İlişkin Ulusal Eylem Planı”nda evsel ve endüstriyel sektörler yönelik yatırım öncelikleri 2010 ve 2025 yılları hedef alınarak belirlenmiştir. Söz konusu Ulusal Eylem Planının uygulama etkinliğinin ve denizlerimizde mevcut kirlilik durumunun tespiti amacıyla ölçüm, izleme, araştırma ve raporlama çalışmaları yapılmaktadır.

Ülkemiz Barcelona ve Bükreş Sözleşmelerinin Eki Protokollerinden Acil Müdahale Protokolleri ile MARPOL 73/78 Sözleşmesi ve Ekleri, OPRC, CLC ve FUND Sözleşmelerine taraf olmuştur. Kara kökenli kirleticilerin yanı sıra deniz ulaşımından kaynaklanan kirlenmenin önlenmesi ve olabilecek kazalara karşı hazırlıklı olma, müdahale ve zararların tazminine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

5.1.2 Mevzuat Uyumu

Tablo 5.1 Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi (Su Sektörü)

AB Mevzuatının Adı	Numarası	Öngörülen Uyumlaştırma Tarihi	Öngörülen Uygulama/ Yürürlük Tarihi
Kentsel Atıksu Arıtma Direktifi	91/271/EEC	“Kentsel Atıksu Arıtma Yönetmeliği” (08.01.2006)	08.01.2006 (yürürlük tarihi)
Tarımsal Kaynaklardan Gelen Nitratların Sularda Sebep Olduğu Nitrat Kirliliğinin Önlenmesi Direktifi	91/676/EEC	“Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği” (18.02.2004)	18.02.2004 (yürürlük tarihi)
Su Çerçeve Direktifi	2000/60/ECC	2006 mali işbirliği programına sunulan kapasite geliştirme projesinin 2009 yılında tamamlanması hedeflenmektedir. Bu proje çıktılarını uyumlaştırma çalışmalarını destekleyecektir.	Teknik çalışmalar devam etmektedir.
İnsani Tüketim Amaçlı Suların Kalitesi Hakkında Konsey Direktifi	98/83/EC	“İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik” (17.02. 2005)	17.02. 2005 (yürürlük tarihi)
Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan Yüzey sularında aranan kalite hakkında direktif	75/440/EEC	“İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik” (20.11. 2005)	20.11. 2005 (yürürlük tarihi)
Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan yerüstü sularının ölçüm metotları ve örnekleme ve analiz frekansları hakkında Direktif	79/859/EEC	“İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik” (20.11. 2005)	20.11. 2005 (yürürlük tarihi)

Bazı Tehlikeli Maddelerin Su Ortamlarına Deşarjlarının Yarattığı Kirliliğe Dair Direktif ve Yan Direktifler	76/464/EEC	“Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği” (26.11.2005)	26.11.2005 (yürürlük tarihi)
Yüzme Sularının Kalitesine Dair Direktif	76/160 EEC	“Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği” (09.01.2006) ile uyumlaştırıldı	09.01.2006 (Yürürlük Tarihi)
Arıtma Çamurunun Tarımda Kullanılması Halinde Çevrenin ve Özellikle Toprağın Korunması Hakkında Direktif	86/278/EEC	Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.05.2005)	31.05.2005 (yürürlük tarihi)
Yer altı sularının bazı tehlikeli maddelerin neden olduğu kirlenmeye karşı korunması hakkında Direktif ,	80/68/EEC	2008*	Teknik çalışmalar devam etmektedir
Balıkların Yaşamını Korumaya Yönelik Tatlısu Kalitesine Dair Direktif,	78/659/EEC	2008* Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından mevzuat uyumu çalışmaları devam etmektedir	Teknik çalışmalar devam etmektedir
Deniz Kabuklularının Ortamlarının Kalitesinin Korunmasına Dair Direktif	79/923/EEC	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından mevzuat uyumu çalışmaları devam etmektedir	Teknik çalışmalar devam etmektedir

* Mevzuat Uyum çalışmalarının tamamlanmasına bağlı olarak bu tarihler değişebilir

Su sektörü ile ilgili olarak, 2003 Yılı Ulusal Programında Öncelik 22.1 “Su Kalitesinin İyileştirilmesi” başlığı altında yer alan; “Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan yüzeysel sularda aranan kalite kriterleri hakkında 16 Haziran 1975 tarihli ve 75/440/EEC sayılı Konsey Direktifi”, “Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan yüzey sularının ölçüm metotları ve örnekleme ve analiz frekansları hakkında 9 Ekim 1979 tarih ve 79/869/EEC sayılı Konsey Direktifi”, “Kentsel Atıksu Arıtması Hakkında 21 Mayıs 1991 tarih ve 91/271/EEC sayılı Konsey Direktifi”, “Su Çevresine Boşaltılan Bazı Tehlikeli Maddelerin Neden Olduğu Kirliliğe Dair 4 Mayıs 1976 tarih ve 76/464/EEC sayılı Konsey Direktifi ile Kardeş Direktifleri”, “Yüzme suyu kalitesine ilişkin 8 Aralık 1975 tarih ve 76/160/EEC sayılı Konsey Direktifi”, “Tarımsal kaynaklardan gelen nitratların neden olduğu kirlenmeye karşı suların korunması Hakkında 12 Aralık 1991 tarih ve 91/676/EEC Konsey Direktifi” ve “İnsani Tüketim Amaçlı Suyun Kalitesi Hakkında 3 Kasım 1998 tarih ve 98/83/EC sayılı Konsey Direktifi”lerinin Türk Mevzuatına kazandırılması çalışmaları çerçevesinde hazırlanmış olan “İçme suyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine İlişkin Yönetmeliği”, “Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği”, “Tehlikeli Maddelerin Su Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolüne İlişkin Yönetmelik”, “Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği” ve “İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik” ile “Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği” hazırlanmış ve Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yeraltı sularının bazı tehlikeli maddelerin neden olduğu kirlenmeye karşı korunması hakkında 17 Aralık 1979 tarih ve 80/68/EEC sayılı Konsey Direktifi, 78/659/EEC sayılı Balıkların Yaşamını Korumaya Yönelik Tatlısu Kalitesine Dair Direktif ve 79/923/EEC sayılı Deniz Kabuklularının Ortamlarının Kalitesinin Korunmasına Dair Direktifin mevzuat uyumu çalışmaları devam etmektedir.

Yeraltı Sularının Bazı Tehlikeli Maddelerin Neden Olduğu Kirlenmeye Karşı Korunması Hakkında Direktif ile ilgili olarak Hollanda Hükümetince desteklenen “Türkiye’de Sürdürülebilir Yeraltısu Yönetimi Hakkında Kapasite Geliştirme Projesi” Ocak 2006 da başlamış olup 2008’de tamamlanması planlanmaktadır. Bu projenin çıktuları, Türkiye’ye “Yeraltı Suyu Direktifi (80/68/EEC)”ve “Su Çerçeve Direktifi(2000/60/EC)”nin yeraltı suyu ile ilgili maddelerinin yasal uyumunun sağlanması ve uygulanması konusunda destek verecektir.

Su Çerçeve Direktifi gerekliliklerini dikkate alan bir su kanununun hazırlanmasına ilişkin çalışmalar mevcut olmakla birlikte, Su Sektörü için kapasite geliştirme projesi 2006 Mali İşbirliği programına sunulmuş ve kabul görmüştür. AB Mali İşbirliği programı kapsamında sunulan projede 3 direktif için; Su ve Çevresine

Boşaltılan Bazı Tehlikeli Maddelerin Neden Olduğu Kirliliğe Dair Direktif, Kentsel Atıksu Direktifi ve Su Çerçeve Direktifi gereklerini sağlayan çalışmalar yapılacaktır ve Su Çerçeve Direktifinin AB'ne uyumu için kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi gibi konuları da kapsayacaktır. 2009 yılında tamamlanması planlanan proje çalışmalarımızı destekleyecektir

2003 Yılı Ulusal Programında çevre bölümü altında yer almamakla birlikte deniz ve deniz çevresinin kirliliğini azaltmak ve deniz güvenliğini sağlamak amacıyla, uluslararası sözleşmeler ve Avrupa Birliği Direktifleri çerçevesinde ÇOB'nın koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşların katkılarıyla çalışmalar sürdürülmektedir. Bu kapsamda; deniz ve deniz çevresine yönelik çalışmalar Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan "Deniz Çevresinin Korunması Tematik Stratejisi" dokümanı ile uyumlu olarak sürdürülmektedir.

5.1.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler

Su Çerçeve Direktifi kapsamında sulama sistemleri ve re-enjeksiyon sistemleri, Nitrat Direktifi, İçme suyu amacıyla kullanılan yüzeysel suların kalitesi ile ilgili Direktif ve Kentsel Atık Suyun Arıtılması Direktifi başta olmak üzere tüm direktifler için amaçlar ve hedefler belirlenerek bunlara ulaşılması için izlenecek stratejiler belirlenmiştir. Bu direktiflerin uygulamaları sırasında aralarındaki etkileşim dikkate alınarak entegre bir yaklaşım izlenmelidir. Bu çerçevede dahilinde, yatırıma yönelik öncelikler Kentsel Atık Suyun Arıtılması Direktifi, İçme Suyu Direktifi, Su Çerçeve Direktifi, Suda Tehlikeli Maddeler Direktifi, Nitrat Direktifi ve Yüzme Suyu Direktifine verilmiştir.

1.Amaç: Yer altı, yüzey ve kıyı sularının kirliliği izlenecek, asgari düzeye indirilecek ve kirlenmesi önlenecektir.

Hedef : Kentsel Atıksu Arıtma Yönetmeliğine uygun olarak hassas ve az hassas su alanları 2009 yılına kadar belirlenecektir.

Strateji 1: Yer altı, yüzeysel ve kıyı sular ile ilgili ulusal su kaynakları izleme ağı oluşturulması

2:Su kirliliği hakkında halkın bilgilendirilmesi.

2. Amaç: Kentsel Atıksu Arıtma Yönetmeliğine uygun olarak kanalizasyon sistemleri ve arıtma tesisleri kurulacaktır.

Hedef : 2020 yılına kadar nüfusu 50 bin'den büyük kentlerde kanalizasyon şebekesinden ve atıksu arıtma tesislerinden faydalanan nüfus %90'ın üzerine çıkarılacaktır.

Strateji : Arıtma tesisi teknoloji seçiminde hassas ve az hassas su alanları kriterlerine dikkat edilmesi.

3.Amaç : Tarımsal kaynaklı nitratın su ve toprakta meydana getirdiği kirlilik izlenecek, asgari düzeye indirilecek ve kirlenme önlenecektir.

Hedef : Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliğine uygun hassas alanlar 2007 yılına kadar belirlenecektir.

Strateji 1: Belirlenen hassas alanlarda iyi tarımsal uygulama faaliyetlerinin uygulanması.

2:Hassas alan tanımına giren alanların izlenerek su ve toprak kalitesinin nitratlar açısından iyileştirilmesi.

4. Amaç: Doğal su kaynaklarının ve su ekosistemlerinin sürdürülebilir olarak kullanımı sağlanacaktır.

Jeotermal suların deşarjından kaynaklanan yüzeysel sulardaki bor kirliliği önlenecek ve Sulamadan kaynaklanan drenaj sularının sebep olduğu kirlilik önlenecektir (Kesin geçiş süresi önlemler programının tamamlanmasından sonra belirlenecektir).

Hedef : Sulamadan kaynaklanan drenaj sularının sebep olduğu kirliliği önlemek için 2010 yılına kadar eylem planı hazırlanacaktır.

Strateji 1: Kamu ve özel sektör kuruluşları ile diğer kullanıcıların suyu verimli kullanmalarının teşvik edilmesi.

2: Drenaj sularının re-enjeksiyon sistemi ile bertaraf edilmesi.

3: Sulama sisteminin iyileştirilmesi ve püskürtme sisteminin geliştirilmesi.

4: Sürdürülebilir su kaynakları yönetim sistemi oluşturulması.

5: Su çerçeve direktifinin temel prensiplerini dikkate alan bir su çerçeve kanunu hazırlanması.

5.Amaç: İçme suyunun sıhhi bir şekilde ve daha fazla kullanıcıya ulaşması sağlanacaktır.

Hedef 1: 2010 yılı sonuna kadar AB içme suyu direktifinde yer alan parametrelerin izlenmesi ile ilgili laboratuvar kapasitesi arttırılacaktır.

2: İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmeliğe uygun olarak kalite standartlarının izlenmesine 2007 yılında başlanacak ve verilerin kayıtları 2013 yılına kadar hazırlanacaktır.

3: İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmeliğe uygun olarak sınıflandırılması ve mevcut arıtma tesislerinin uygunluğunun belirlenmesine 2009 yılında başlanacaktır.

4: İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmeliğe uygun olarak arıtma tesisinde yapılacak olan iyileştirme ve yeni arıtma tesislerinin inşasına 2011 yılında başlanacaktır.

5: İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmeliğe uygun olarak içme suyu amacıyla kullanılan veya kullanılması planlanan tüm yüzeysel suların özellikle A3 kategorisinde yer alan yüzeysel suların iyileştirilmesi ile ilgili faaliyetleri kapsayan sistematik bir içme suyu havza koruma planı 2011 yılına kadar hazırlanacaktır.

Strateji 1: Sıhhi içme suyunun daha fazla kullanıcıya ulaştırılması.

2: Suyun miktarının ve kalitesinin yeterli olmadığı bölgelere sıhhi ve yeterli miktarda su sağlanması için şebekelerdeki kayıp ve kaçakların azaltılması.

3: İçme suyu havza koruma planlarının hazırlanması.

6.Amaç: Tehlikeli maddelerin suya deşarjından kaynaklanan kirlilik tespit edilecek, önlenecek ve kademeli olarak azaltılacaktır.

Hedef 1: Tehlikeli maddelerin deşarjına ilişkin envanter çalışması 2009 yılına kadar tamamlanacaktır.

2:2011 yılına kadar tehlikeli maddeler için ulusal izleme ağının oluşturulması tamamlanacaktır.

3: Tehlikeli maddelerin suya deşarjından kaynaklanan kirliliğin azaltılması amacıyla 2012 yılına kadar ulusal kirlilik azaltma programları oluşturulacaktır.

Strateji: Temiz üretim teknolojilerinin ve ileri arıtım teknolojilerinin kullanılması.

7.Amaç : Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan suların başta mikrobiyolojik kirleticiler olmak üzere her türlü kirletici ile kirlenmesi engellenecek, izlenecek, denetlenecek ve raporlanacaktır.

Hedef 1: 2015 yılına kadar yüzme suyu ve rekreasyon amacıyla kullanılan alanların izlenmesine ve raporlanmasına yönelik laboratuvar kapasitesi geliştirilecektir.

2: 2015 yılına kadar yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan su ortamlarına atıksu arıtma tesislerinden bu su ortamlarını olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde deşarj yapılmasını sağlamak amacıyla uygun arıtma tesisleri, atıksu deşarj ve dezenfeksiyon sistemleri kurulacaktır.

Strateji 1: Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan alanların belli aralıklarla düzenli olarak izlenmesi, korunması, denetlenmesi ve raporlanması.

2: Yüzme su alanlarının belirlenerek kamuoyuna duyurulması.

8 Amaç: Arıtma tesislerinden çıkan çamurların uygun teknolojilerle işlenmesi, toprakta kontrollü kullanımı ve nihai bertarafı sağlanacaktır.

Hedef : Arıtma çamuru ve kullanılacağı toprağın analizleri 2007 yılından sonra akredite olmuş laboratuvarlarda yapılacaktır.

Strateji: Arıtma çamurlarının toprakta kullanım esaslarının belirlenmesi ve buna uygun kullanılması.

5.1.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

Hem mevcut mevzuatın hem de ilgili AB direktiflerinin uygulamasını, izlenmesini ve denetimini güvence altına almak için kurumsal yapının güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Bunun için merkezi ve yerel düzeyde yaklaşık 9000 ilave personele ihtiyaç duyulacağı düşünülmektedir. Personel maliyetinin ilk 20 yıl için yaklaşık 1.000.000.000 avro civarında olacağı tahmin edilmekte olup, bu maliyetin ÇOB ve özellikle Belediyeler tarafından karşılanması planlanmaktadır.

Özellikle denetim, izin ve yaptırımlarda aynı işin farklı kurumlar tarafından mükerrer yürütülmesi nedeniyle çevre konusunda ülke genelinde sağlıklı bir çevre yönetim planı uygulanamamaktadır. Türkiye’de izin, izleme, denetleme, yaptırım ve raporlama gibi hususlar gerçekleştirilmekle birlikte, elde edilen sonuçlar bütünlük arz etmeyen bir yapıdadır.

Su yönetimi konusunda mükerrerliği ve bütünlük arz etmeyen parçalı yapıyı önleyerek etkin hale getirecek, bir “Çerçeve Su Yasası” oluşturularak kurumsal yapı güçlendirilecektir.

Deniz çevresinin Petrol ve Diğer Maddelerle Kirlenmesi Durumlarında Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanun kapsamında acil müdahale merkezlerinin oluşturulması gerekmektedir. Öte yandan; gemi kaynaklı kirliliğin önlenmesi ve deniz çevresinin korunması amacıyla özellikle illegal deşarjların önlenmesi, balast sularının yönetimi, tehlikeli yüklerin deniz yoluyla taşınması konularında ülkemizin teknik, idari ve hukuki altyapılarının geliştirilmesi gerekmektedir.

5.1.5 Su Sektörü Yatırım İhtiyacı

Yüksek miktarda yatırım gerektiren direktiflerin başında Kentsel Atık Suyun Arıtılması Direktifi, İçme Suyu Direktifi, İçme suyu Amacıyla Kullanılan Yüzeysel Suların Kalitesi ile ilgili Direktif, Su Çerçeve Direktifi, Suda Tehlikeli Maddeler Direktifi, Nitrat Direktifi ve Yüzme Suyu Direktifi gelmektedir.

Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımların Planlanması Projesi kapsamında su sektörü direktiflerinin uygulanması halinde ihtiyaç duyulacak en az ve en yüksek yatırım miktarları tespit edilmiştir. Kentsel Atıksu Arıtma Direktifi hassas veya daha hassas su kaynaklarına deşarj edilen atık su için farklı arıtma tipi gerektirmektedir.

Direktiflerin uygulanması halinde en az, orta ve en yüksek maliyet senaryoları oluşturulmuş ve yatırım maliyetleri çıkarılan 7 direktifin toplam tutarı; en düşük senaryoya göre 33.969 milyon Avro, orta senaryoya göre 35.874 milyon Avro ve en yüksek senaryoya göre 37.867 milyon Avro olarak belirlenmiştir. Buna göre; su sektörü için en düşük ve en yüksek senaryolar arasındaki toplam yatırım ihtiyacı farkı yaklaşık 4 milyar Avrodur. Bu farkın işletme maliyetlerinde de olacağı bilinmekte olup seviyesi şu an için tahmin edilememektedir. Bu belirsizlik en düşük senaryonun seçilmesinde etkili olmuştur.

Kentsel Atıksu Arıtma Direktifine uyumda en az maliyet gerektiren senaryo seçilmiştir. Bu senaryoya göre Marmara, Ege Denizi Kıyıları, Antalya ve İskenderun Körfezi ile içme suyu kaynağına 100 km’den yakın içme suyu havzaları hassas, diğer yüzeysel sular normal ve tüm Karadeniz ile Boğaz’ın altından deşarj yapılan ve Karadeniz’e doğru akan bölgeler az hassas alan olarak kabul edilmiştir. En yüksek senaryoda ise ülkenin bütün suları hassas alan olarak kabul edilmiş ve eşdeğer nüfusu 10.000’den yüksek tüm atık su toplama alanlarında ileri arıtma öngörülmüştür. Ülkenin ekonomik durumu dikkate alındığında; arıtma sistemlerinin tipi, sayısı, işletme/bakım maliyetleri ve arıtma çamurlarının bertarafı ülkemize oldukça önemli bir mali yük getirmektedir. Bu çerçevede kanalizasyon ve arıtma tesislerinin yapımı ve seviyelerinin artırılmasının kademeli olarak yapılması gerekli görülmektedir.

Tüm bu varsayımlardan hareketle Kentsel Atık Su Direktifi, Nitrat Direktifi, Suyu Tehlikeli Maddelerin Boşaltımı Direktifi ve Su Çerçeve Direktifi için önerilen senaryolardan en az yatırım gerektiren senaryolar seçilmiştir. İçme Suyu Direktifi, İçme suyu Amacıyla Kullanılan Yüzeysel Suların Kalitesi Direktifi ve Yüzme Suları Direktifi için doğrudan insan sağlığı ve ülkemizin gelişen turizm potansiyeli dikkate alındığından dolayı en fazla yatırım gerektiren yüksek senaryo seçilmiştir. Su Sektörü İzleme Tablosu’nda belirtilen yatırım maliyetleri seçilen senaryolara göre verilmiştir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1.3’de 2007 – 2023 yılları arasında içme suyu arıtma tesisleri ve şebekelerinin ilk yatırım ve yenileme maliyetleri toplam 23 Milyar 680 milyon YTL (12 Milyar 743 Milyon Avro) olacağı ve yenileme maliyetlerinin ilk yatırım maliyetlerinden 3 kat daha fazla finansmana ihtiyaç olduğu görülmektedir. Buradanda ülkemizdeki tesislerin önemli bir kısmının eski olduğu sonucu çıkarılabilir.

Tablo 5.1.4’de 2007 – 2023 yılları arasında atık su arıtma tesisleri ve şebekelerinin ilk yatırım ve yenileme maliyetleri toplam 33 Milyar 604 Milyon YTL (18 Milyar 083 Milyon Avro) olacağı ve yenileme maliyetlerinin ilk yatırım maliyetleri ile yaklaşık aynı seviyelerde olduğu görülmektedir. Ülkemizde yaklaşık nüfusun yüzde 45’inin atık suyunun arıtılabildiği düşünülürse gerekli yatırımın büyük çoğunluğunun yeni arıtma tesisi yapımı ve şebeke yenileme konusunda kullanılacağı görülmektedir.

Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımlarının Planlanması Projesinde; 2003 Yılı Ulusal Programında su sektörü içinde yer alan toplam 24 direktiften Kentsel Atıksu, Nitrat, İnsani Tüketim Amaçlı İçme Suyu, İçmesuyu

Amacı Yüzeysuyu Kalitesi, Yüzme Suları, Arıtma Çamuru, Suda Tehlikeli Maddeler ve yan direktifleri (8 direktif) ve Su Çerçeve Direktifi kapsamında sulama sistemleri ve reenjeksiyon sistemleri başta olmak üzere toplam 15 direktifin yatırım maliyetleri kısmen çalışılmıştır. Bu direktiflerin yatırım maliyetleri 63 Milyar 124 Milyon YTL (33 Milyar 969 Milyon Avro) olup geri kalan diğer direktiflerle ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Diğer taraftan; başta deniz stratejisi olmak üzere deniz ve deniz çevresinin korunması ile kirliliğinin önlenmesine ilişkin diğer AB mevzuatının Türk mevzuatı ile uyumlaştırılması ve uygulanması için gerekli olan yatırım maliyetinin de belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 5.1.2 Su Sektörü Direktif Bazında Yatırım İhtiyacı (2007 – 2023)

(Milyon Avro)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	TOPLAM
Kentsel Atık Su Arıtma	18.083	687	717	770	798	833	859	880	957	1.112	1.179	1.227	1.260	1.303	1.332	1.303	1.443	1.423	18.083
Tarımsal Kay.Gel.Nitrat	270	15	15	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	270
Su Çer.Direktifi	1.550	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91	91	92	92	92	1.550
İnsani Tüketim Amaçlı Su.Kal.																			
İçme Suyu Amaçlanan Yüzey Suları Kalitesi*	12.743	462	517	572	620	642	660	692	713	756	817	869	896	921	949	877	891	889	12.743
Yüzey Su. Kal.Ölçüm ve Analiz Metod																			0
Bazı.Teh.Mad.Su Ort.	1.300	76	76	76	76	76	76	76	76	76	77	77	77	77	77	77	77	77	1.300
Yüzme Sularının Dir.	23	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	23
Arıtma Çamuru **																			0
Yer altı Sul.Teh.mad.																			0
BalıkYaş.Koruma																			0
DenizKab.Ort.Kal.Kor																			0
TOPLAM	33.969	1.332	1.417	1.526	1.602	1.659	1.703	1.756	1.854	2.052	2.181	2.281	2.342	2.410	2.467	2.367	2.521	2.499	33.969

*Burada belirtilen 12.743 AVRO İnsani Tüketim Amaçlı Suların Kalitesi Hakkında Konsey Direktifi ve Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan Yüzey sularında aranan kalite hakkında direktifinin uygulanması için gereken toplam maliyeti indikatif olarak göstermektedir.

** Maliyetler Kentsel Atıksu Direktifi içinde yer almaktadır.

Tablo 5.1.3 İçme Suyu Yatırım İhtiyacı (2007 – 2023)

(Milyon Avro)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arıtma Tesisi Yatırımları	1.510	74	87	91	109	87	89	90	89	106	122	77	115	94	93	91	72	24
Şebeke Yatırımları	1.147	26	41	62	63	77	64	66	59	55	72	141	101	118	118	19	24	41
Arıtma Tesisi Yenileme Yatırımları	3.822	136	147	158	170	181	192	203	214	225	236	247	258	269	280	291	302	313
Şebeke Yenileme Yatırımları	6.264	224	242	260	278	296	314	332	350	368	387	405	423	441	459	477	495	513
Toplam	12.743	461	516	571	619	641	659	691	712	755	817	869	897	922	950	879	893	891

Tablo 5.1.4 Atık Su Yatırım İhtiyacı (2007 – 2023)

(Milyon Avro)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
AAT Yatırımları	4.983	229	230	230	232	191	219	277	278	373	335	356	372	273	278	260	450	400
Şebeke Yatırımları	3.838	149	150	171	168	214	183	117	163	194	269	268	255	368	362	322	242	243
AAT Yenileme Yatırımları	1.539	50	56	61	66	71	76	81	86	91	96	100	105	110	115	120	125	130
Şebeke Yenileme Yatırımları	7.723	259	281	308	332	357	381	405	430	454	479	503	528	552	577	601	626	650
Toplam	18.083	687	717	770	798	833	859	880	957	1.112	1.179	1.227	1.260	1.303	1.332	1.303	1.443	1.423

5.2 Atık Sektörü

5.2.1 Mevcut Durum

TÜİK'in 2004 yılı Belediye Katı Atık İstatistikleri Anketi sonuçlarına göre, 2004 yılı yaz mevsiminde 12,3 milyon ton, kış mevsiminde 11,9 milyon ton ve yıllık 24,2 milyon ton katı atık toplanmıştır. Bu sonuçlara göre kişi başı günlük ortalama katı atık miktarı, ortalama 1,34 kg'dır. 2004 yılında katı atık hizmeti veren belediyelerden toplanan 24,2 milyon ton katı atığın, yüzde 46,7'si belediye çöplüğünde, yüzde 28,9'u düzenli depolama sahalarında, yüzde 15,6'si büyükşehir belediyesi çöplüğünde, yüzde 3'ü başka belediye çöplüğünde, yüzde 1,6'sı gömülerek, yüzde 1,4'ü kompost tesislerinde, yüzde 0,3'ü açıkta yakılarak, yüzde 0,4'ü dereye ve göle dökülerek bertaraf edilmiştir. Bu verilere göre evsel katı atıkların yaklaşık yüzde 30'u düzenli olarak depolanmaktadır.

Tablo 5.2.1'de verilen ve katı atık hizmetlerinde mevcut durumu gösteren rakamlara bakıldığında geniş bir zaman aralığını kapsamasa da, aşağıdaki çizelgeden sektördeki büyüme eğilimini görmek mümkündür.

Tablo 5.2.1: 2001-2003 Yılları Arasında Belediyelerde Katı Atık Göstergeleri

Belediyelerde Katı Atık Göstergeleri	2001	2002	2003
Toplam belediye sayısı	3.215	3.215	3.215
Katı atık hizmeti verilen belediye sayısı	2.915	2.984	3.018
Katı atık hizmeti verilen nüfusun toplam nüfusa oranı	77	76	77
Katı atık hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı	98	97	97
Toplanan katı atık miktarı (bin ton/yıl)	25.134	25.373	26.118
Kişi başı ortalama katı atık miktarı (kg/kişi-gün)	1,31	1,34	1,38
Kişi başı yaz mevsimi ortalama katı atık miktarı (kg/kişi-gün)	1,28	1,32	1,37
Kişi başı kış mevsimi ortalama katı atık miktarı (kg/kişi-gün)	1,32	1,34	1,38
Katı Atık Bertaraf Tesisi Göstergeleri			
Düzenli depolama tesisi sayısı	12	12	15
Kapasitesi (bin ton)	261.282	277.195	278.015
Bertaraf edilen katı atık miktarı (bin ton/yıl)	8.304	7.047	7.432
Kompost tesisi sayısı	3	4	5
Kapasitesi (bin ton)	299	664	667
Bertaraf edilen katı atık miktarı (bin ton/yıl)	218	383	326
Yakma tesisi sayısı	3	3	3
Kapasitesi (bin ton)	43,9	43,9	44
Bertaraf edilen tıbbi atık miktarı (bin ton/yıl)	11	9	14

Kaynak: DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı, 2004; DİE, Haber Bülteni, 29.06.2005

TÜİK'in 2004 yılı Belediye Katı Atık İstatistikleri Anketi sonuçlarına göre, 2004 yılında 70.000 ton tıbbi atık toplanmıştır. Toplanan tıbbi atıkların; yüzde 16'sı büyükşehir belediyelerinin çöplüğünde, yüzde 27'si belediye çöplüğünde, yüzde 23'ü düzenli depolama sahalarında, yüzde 20'si yakma tesislerinde, yüzde 10'unu gömülerek, yüzde 4'ü açıkta yakılarak bertaraf edilmiştir.

Türkiye'de tehlikeli atık üretimine ilişkin veriler çok sınırlıdır. Bu alanda veri kaynağı, TÜİK'in gerçekleştirdiği İmalat Sanayi Anketidir. 2004 yılında yapılan son İmalat Sanayi Anketi'ne göre, yılda 1.196.000 ton tehlikeli atık üretilmiştir. Üretilen tehlikeli atığın yüzde 8'i (71.000 ton) geri kazanılmış, yüzde 45'i (248.000 ton) satılmış ya da hibe edilmiş, yüzde 47'si (877.000 ton) bertaraf edilmiştir.

5.2.2 Mevzuat Uyumu

Tablo 5.2.2.1 : Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi

AB Mevzuatının Adı	Numarası	Öngörülen Uyumlaştırma Takvimi	Öngörülen Uygulama/Yürürlük Tarihi
Tehlikeli Atık Direktifi	91/689/EEC	2005	2005
Ambalajlama ve Ambalaj Atıkları Direktifi	94/62/EC	2004	30.07. 2004 Yayımlandı. 01.01.2005 Yürürlüğe girdi
Atık yağların bertaraf edilmesine ilişkin Direktifi	75/439/EEC	2004	2004
Bazı Tehlikeli Maddeler İhtiva Eden Piller ve Akümülatörlere İlişkin Direktif	91/157/EEC	2004	2004
Atık İle İlgili Çerçeve Direktifi	75/442	2006	2006
Avrupa Atık Katalogu	2000/532	2006	2006
Düzenli Depolama Direktif	99/31/EC	2006	2006
Atıkların Taşınımı Direktif	259/93/EEC	2008	Üyelikle Beraber
Atıkların Yakılması Direktif	2000/76/EC	2006	2006
PCB/PCT Direktif	96/59/EC	2007	2008
Hurda Taşıtlar Direktif	2000/53/EC	2007	2008
Maden atıklarının yönetimi Direktif	2006/21/EC	2008	2008
Titanyumdioksit endüstrisinden kaynaklanan atıklar Direktif	78/176/EEC	2010	2010
Bazı tehlikeli maddelerin elektrikli ve elektronik ekipmanlarda kullanımını yasaklayan Direktif	2002/95/EC	2007	2008
Atık elektrikli ve elektronik ekipmanlara ilişkin Direktif	2002/96/EC	2007	2008

2003 Yılı Ulusal Programında yer alan ve 2004 yılında tamamlanması taahhüt edilen; Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü, Atık Yağların Kontrolü, Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmelikleri ile 2003 Yılı Ulusal Programında yer almadığı halde Düzenli Depolama Direktifinin uygulanmasına yönelik olarak, Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği 2004 yılında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2003 Yılı Ulusal Programında yer alan ve 2005 yılında tamamlanması taahhüt edilen; Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ve 2003 Yılı Ulusal Programında yer almadığı halde Düzenli Depolama Direktifinin uygulanmasına yönelik olarak, Tıbbi Atıkların Kontrolü, Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmelikleri 2005 yılında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2003 Yılı Ulusal Programında yer alan ve 2005 yılında tamamlanması öngörülen; “Atık Çerçeve”, “Atık Katalogu”, “Atıkların Düzenli Depolanması”, “Atıkların Taşınımı”, “Atıkların Yakılması”, “PCB/PCT” ve “Hurda Taşıtlara” ilişkin Direktiflerin mevzuat uyumu için Yönetmelik çıkarma çalışmalarının 2006 yılı sonunda tamamlanacaktır.

2003 Yılı Ulusal Programında yer almamasına rağmen Avrupa Birliği Direktiflerinde Atık Sektörü altında yer alan “Atık Elektrik ve Elektronik Cihazlar” ve “Elektrik ve Elektronik Cihazlardaki Tehlikeli Maddelerin Kullanımının Kısıtlanması (RoHS)” Direktiflerine ilişkin Yönetmelik çalışmaları da devam etmektedir.

5.2.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler

1. Amaç: Katı atık üretimi azaltılacaktır.

Hedef 1: Katı atık üretimi kayıt altına alınacaktır.

2: Katı Atıkların hacim ve ağırlığı en aza indirilecektir

Strateji 1: Katı atık bertaraf tesislerinin izlenmesi, denetimi ve ölçülmesi için gerekli kapasiteyi oluşturmak .

2: Halkın bilinçlendirilmesi için gerekli mekanizmaları oluşturmak.

2. Amaç: Uygun yöntemlerin kullanarak katı atıkların geri kazanımını ve düzenli depolanmasını sağlayacak önlemler alınacaktır.

Hedef 1:Düzenli depolanabilecek biyobozunur katı atık miktarını azaltmak için gerekli tedbirleri alınacaktır.

2: Katı atık üretimi kayıt altına alınacaktır.

3: Katı atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri kurulacaktır.

4: Katı atığın üretiminden bertarafına kadar denetimi sağlanacaktır.

Strateji 1: Biyobozunur atıkların azaltılması konusunda "Ulusal Strateji"yi oluşturmak.

2: Katı atık bertaraf tesislerinin izlenmesi, denetimi ve ölçülmesi için gerekli kapasiteyi oluşturmak.

3:"Kirlenen Öder İlkesini" de dikkate alarak atık yönetimi için finansman sistemini oluşturmak.

4: Katı atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri için lisanslandırma sistemini oluşturmak .

5: Halkın bilinçlendirilmesi için gerekli mekanizmaları oluşturmak.

3. Amaç: Ambalaj ve ambalaj atığının yönetimi konusunda topluluk içindeki rekabet şartları ve iç piyasanın gerekleri dikkate alınarak tedbirler alınacaktır.

Hedef 1: Ambalaj malzemelerinde, pil, hurda araç ve elektrik ve elektronik ekipmanlarda tehlikeli madde kullanımı en aza indirilecektir.

2:Ambalaj, yeniden kullanım veya geri kazanıma olanak sağlayacak ve çevre kalitesi üzerindeki olumsuz etkisi en aza düşürülecek şekilde üretilecektir.

Strateji 1: "Kirlenen Öder İlkesini" de dikkate alarak atık yönetimi için finansman sistemini oluşturmak.

2: Katı Atık Yönetim Planını hazırlamak.

4 Amaç: Tehlikeli atıkların yönetimi sağlanacaktır.

Hedef 1: Katı atık üretimini kayıt altına alınacaktır.

2: Katı atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri kurulacaktır.

3: Katı atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri lisanslandırılacaktır.

4:Katı atığın üretiminden bertarafına kadar denetimi sağlanacaktır.

Strateji 1: Katı atık bertaraf tesislerinin izlenmesi, denetimi ve ölçülmesi için gerekli kapasiteyi oluşturmak .

2:"Kirlenen Öder İlkesini" de dikkate alarak atık yönetimi için finansman sistemini oluşturmak.

3:Katı atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri için lisanslandırma sistemini oluşturmak .

4: Katı Atık Yönetim Planını hazırlamak.

5. Amaç: Tıbbi ve özel atıkların yönetimi sağlanacaktır.

Hedef 1: Tıbbi ve özel atıklara yönelik uyumlaştırma çalışmalarına başlanacaktır.

2: Katı atık üretimi kayıt altına alınacaktır.

3: Katı atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri kurulacaktır.

4: Katı atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri lisanslandırılacaktır.

5: Katı atığın üretiminden bertarafına kadar denetimi sağlanacaktır.

6: Katı Atıkların hacim ve ağırlığı en aza indirilecektir.

Strateji 1: Katı atık bertaraf tesislerinin izlenmesi, denetimi ve ölçülmesi için gerekli kapasiteyi oluşturmak .

2:"Kirlenen Öder İlkesini" de dikkate alarak atık yönetimi için finansman sistemini oluşturmak.

3: Katı atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri için lisanslandırma sistemini oluşturmak .

4: Katı Atık Yönetim Planını hazırlamak

5.2.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

Ulusal ve yerel düzeyde kurumsal yapının güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu amaçla atık yönetim sistemi için farklı tarafların rollerinin ve sorumluluklarının açık olarak tanımlanması ve atık yönetimine ilişkin politikanın, planlamanın ve proje uygulamalarının kontrol edilebilmesi için Çevre ve Orman Bakanlığı ile yerel yönetimlerin kurumsal kapasitelerin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Atık sektöründe AB müktesabatına uyum için yaklaşık 3000 ilave personele ihtiyaç duyulacağı düşünülmektedir. Personel maliyeti ilk yirmi yıl için 340 milyon Avro olarak tahmin edilmekte olup, bu maliyetin ÇOB ile Belediyeler tarafından karşılanması planlanmaktadır.

5.2.5 Atık Sektörü Yatırım İhtiyacı

Çevre Stratejisinde ağır yatırım gerektiren direktifler (Düzenli Depolama, Tehlikeli Atık, Ambalaj Atıkları ve Atık Yakma Direktifleri) için maliyet, amaçlar, hedefler ve stratejiler geliştirilmiş olup, bunun dışında kalan fakat özel sektör tarafından yatırım gereksinimi olan diğer direktiflere (Atıkların Taşınımı, Atık Yağ, PCB/PCT, Atık Pil ve Akümülatörler, Hurda Taşıtlar, Atık Elektrik ve Elektronik Cihazlar ve RoHS) ilişkin herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Atıkların Taşınımı, Atık Yağ, PCB/PCT, Atık Pil ve Akümülatörler, Hurda Taşıtlar, Atık Elektrik ve Elektronik Cihazlar ve RoHS Direktifleri için Eşleştirme projesi kapsamında mevzuat uyum çalışmaları başlamış olup, bu direktiflere ilişkin olası maliyet hesaplarının ayrıca hesaplanması gerekmektedir.

Tablo 5.2.2’de belirtilen direktiflerin uygulanmasının gerektirdiği maliyetlerin hesaplanması yapılmıştır. Ancak bu maliyetler ön hesaplamaları içermekte olup ülke koşullarının gerektirdiği teknoloji tercihleri de dikkate alınarak maliyetlerin revize edilmesi gerekmektedir.

Atık sektörüne ilişkin maliyetler; eski çöplüklerin kapatılmasını, yeni düzenli depolama sahalarının kurulmasını (tehlikeli ve evsel katı atıkların bertarafı için), ikili toplama ve geri kazanılabilir atıklar için toplama sisteminin oluşturulmasını, kompost tesislerin kurulmasını, yakma tesislerinin kurulmasını (tehlikeli atıklar ve evsel katı atıkların için gerekirse büyükşehirlerde veya arazi sıkıntısı olan yerlerde), inşaat ve yıkıntı atıklarının geri kazanılmasını, karışık atığın geri kazanılmasını, ayrı toplanmış atığın geri kazanılmasını ve tehlikeli atık aktarma merkezi ve taşıma sistemlerini içermektedir.

Tablo 5.2.1 Atık Sektörü Direktif Bazında Yatırım İhtiyacı (2007 – 2023)

(Milyon Avro)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Düzenli Depolama	7.574	200	245	345	345	345	400	425	475	500	500	500	500	550	550	550	550	594
Ambalaj	655		41	41	40	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41
Yakma	1.257				89	89	89	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90	90
Tehlikeli Atık	74				4	4	4	5	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6
TOPLAM	9.560	200	286	386	478	479	534	561	611	636	636	637	637	687	687	687	687	731

5.3 Hava Sektörü

5.3.1 Mevcut Durum

Türkiye’de yoğun kentleşme, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme, topoğrafik ve meteorolojik şartlara göre şehirlerin yanlış yerleşmesi vb. nedenlerden dolayı büyük şehirlerimizde özellikle kış mevsiminde hava kirliliği yaşanmaktadır. Kış aylarında ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin temel sebepleri; düşük vasıflı yakıtların iyileştirilme işlemine tabi tutulmadan kullanılması, yanlış yakma tekniklerinin uygulanması ve kullanılan kazanların işletme bakımlarının düzenli olarak yapılmaması şeklinde sıralanabilir. Ancak ısınmada doğal gazın ve kaliteli yakıtların kullanılması sonucu özellikle büyük şehirlerde hava kirliliğinde 1990’lı yıllara göre azalma olmuştur. Sanayi tesisleri kurulurken yer seçimindeki yanlışlıklar da hava kirliliğinin olumsuz etkilerini artırmaktadır. Kömüre dayalı termik santrallerde kullanılan yerli linyitlerin yüksek kükürt oranı nedeniyle SO2 emisyonları risk oluşturmaktadır. Kentlerde yaşanan hava kirliliğinde, artan motorlu taşıtlardan kaynaklanan zararlı egzoz gazları da önlem alınması gereken bir sorundur. Genellikle kent merkezlerindeki karbon monoksit (CO) emisyonlarının yüzde 70-90’ı, azot oksit (NO) emisyonlarının yüzde 40-70’i, hidrokarbon (HC) emisyonlarının yaklaşık yüzde 50’si ve şehirlerde kurşun emisyonlarının yüzde 100’ü özellikle motorlu taşıtlardan kaynaklanmaktadır.

Ülke genelinde hava kalitesi, Sağlık Bakanlığına ait yarı otomatik ölçüm aletleri ve 2005 yılında Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından kurulan 31 adet tam otomatik ölçüm istasyonları ile izlenmektedir. Tam otomatik hava kalitesi ölçüm istasyonlarının, 2006 yılı içerisinde 81 ile yaygınlaştırılması planlanmaktadır.

Hava kalitesi ile ilgili çalışmalar 02.11.1986 tarih ve 19269 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Ancak Çevre ve Orman Bakanlığınca hava kalitesinin korunması kapsamında 13 Ocak 2005 tarih ve 25699 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği, Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği, 08.07.2005 tarih ve 25869 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Trafikte Seyreden Motorlu Kara Taşıtlarından Kaynaklanan Egzoz Gazı Emisyonlarının Kontrolüne Dair Yönetmelik ve 11 Haziran 2004 tarih ve 25489 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği çıkarılmış olup mevcut Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliğinin yalnızca hava kalitesine ilişkin hükümleri yürürlüktedir.

09/8/1983 kabul tarihli ve 2872 Numaralı Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına dair 26/4/2006 tarih ve 5491 sayılı Kanunda “ Hava kalitesinin belirlenmesi, izlenmesi ve ölçülmesine yönelik yöntemler, hava kalitesi sınır değerleri ve bu sınır değerlerin aşılmaması için alınması gerekli önlemler ile kamuoyunun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesine ilişkin çalışmalar Çevre ve Orman Bakanlığınca yürütülür. Bu çalışmalara ilişkin usûl ve esaslar Çevre ve Orman Bakanğınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir” hükmü yer almaktadır.

5.3.2 Mevzuat Uyumu

Tablo 5.3.2 Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi

AB Mevzuatının Adı	Numarası	Öngörülen Uyumlaştırma Tarihi	Öngörülen Uygulama/Yürürlük Tarihi
Dış hava kalitesinin değerlendirilmesi ve yönetimine dair Konsey Direktifi (EC 1882/2003 Tüzüğü ile düzeltilmiş	96/62/EC		

olarak)			
Havadaki kükürt dioksit, azot dioksit, azot oksit, partikül ve kurşun değerlerinin sınırlanmasına ilişkin Konsey Direktifi (2001/744/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak)	99/30/EC	2007	Kademeli uygulama takvimi öngörülmektedir.
Havadaki ozona ilişkin Konsey Direktifi	2002/3/EC		
Hava kalitesinde karbon monoksit ve benzen için sınır değerlerine ilişkin Konsey Direktifi	2000/69/EC		
Hava kalitesinde arsenik, kadmiyum, civa, nikel ve polisiklik aromatik hidrokarbonlara ilişkin Konsey Direktifi	2004/107/EC		
Dizel yakıt ve benzin kalitelerine ilişkin Konsey Direktifi (2000/71/EC Direktifi, 2003/17/EC Direktifi ve EC 1882/2003 Tüzüğü ile düzeltilmiş olarak)	98/70/EC	11 Haziran 2004	Yönetmelik yürürlük tarihi: 11.06 2004 Uygulama tarihi: 01.01.2007 ve 01.01.2009
Yeni binek araçlarının pazarlanmasında yakıt ekonomisi ve karbondioksit emisyonu konusunda tüketicilerin bilgilendirilmesine ilişkin Konsey Direktifi (2003/73/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak)	1999/94/EC	28.12.2003	01.01.2008
Ulusal Emisyon Tavanları Direktifi	2001/81/EC	Altyapı yatırımlarına ve teknik kapasitenin güçlendirilmesi amacıyla teknik çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır.	Yürürlük tarihi teknik çalışma sonucu hazırlanacak olan mevzuat ile belirlenecektir.
Emisyon Ticareti Direktifi (2004/101/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak)	2003/87/EC	Altyapı yatırımlarına ve teknik kapasitenin güçlendirilmesi amacıyla teknik çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır.	Yürürlük tarihi teknik çalışma sonucu hazırlanacak olan mevzuat ile belirlenecektir.
Kükürt içerikli sıvı yakıtlar Direktifi (1882/2003/EC Tüzüğü ve 2005/33/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak)	99/32/EC	Teknik çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.	Teknik çalışma sonucunda hazırlanacak mevzuatla uygulama tarihleri belirlenecektir.

Hava Kalitesi konusunda sorumlu olunan ana konu başlıkları Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi ve kardeş direktifleri, Yakıt Kalitesi Direktifleri, İklim Değişikliği ve Tüketicinin Bilgilendirilmesi Direktifleridir.

AB'nin Hava Kalitesi mevzuatının çevre mevzuatına uyumlaştırılması amacıyla 2004 yılında başlatılan "Hava Kalitesi, Kimyasallar ve Atık Alanında Türkiye'ye Destek Eşleştirme Projesi" birinci bileşeni olan Hava Kalitesi Projesi ile AB'nin Hava Kalitesi Çerçeve Direktifinin bir Ulusal Hava Kalitesi Çerçeve Yasasına ve hava kalitesi ölçüm faaliyetlerine aktarılması ve Büyük Yakma Tesisleri Direktifinin iç mevzuatımıza aktarılması amaçlanmaktadır. Hava kalitesinin sağlanması ve büyük yakma tesislerinden kaynaklanan emisyonların sınırlandırılması için yeni taslak Yönetmelikler hazırlanmış ve ilgili kurum kuruluşların görüşüne sunulmuştur.

Taslak Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği 96/62/EC sayılı Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi dışında dört adet kardeş direktifi de (99/30/EC, 2000/69/EC, 2002/3/EC ve 2004/107/EC) içerecek şekilde hazırlanmıştır. Yeni yönetmelik taslağı Çerçeve Direktif ve kardeş direktiflerde tanımlanan 13 farklı kirletici için mevzuat uyumu ve uygulama aşamalarında uygulama takvimlerini belirlemektedir. Yönetmelik ayrıca, kirliliğin kontrolü ve hava kalitesi alanlarında izleme, yaptırım ve kurumsal güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Direktifin gerekliliklerinden olan hava kalitesi ön değerlendirmeleri çalışmaları başlatılmış olup, Ankara, Karabük ve Kütahya illerinde bu çalışma tamamlanmıştır.

AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı çevre başlığı altında yer alan 98/70/EC sayılı AB Direktifinin uygulanmasından sorumlu kuruluş olarak Bakanlığımız belirlenmiştir. Bu meyanda, motorlu taşıtlarda kullanılan benzin ve motorinin kalitesine ilişkin olarak Avrupa Birliği ile imzalanan 2/95 sayılı Gümrük Birliği anlaşmasıyla akaryakıt kalitesi ile ilgili Direktiflerin uyumlaştırılması kapsamında, Avrupa'da 2000 yılından itibaren yürürlüğe giren 98/70/EC sayılı AB Direktifi, başta TÜPRAŞ olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların da uygun görüşleri alınarak Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanıp "Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği" olarak 11.06.2004 tarih ve 25489 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak mevzuatımıza aktarılmıştır.

Ayrıca, 04.12.2003 tarih ve 5015 Sayılı Petrol Piyasası Kanunu ile petrol piyasasını düzenleme ve denetleme görevi Enerji Piyasası Düzenleme Kurumuna (EPDK) verilmiştir. Bu kapsamda EPDK tarafından; "TS 3082 EN 590 Otomotiv Yakıtları- Dizel (Motorin)- Gereklilikler ve Deneysel Yöntemleri" standardını 08.12.2005 tarih ve 590/177 sayılı Kurul Kararı ile onaylanan "Motorin Türlerinin Üretimi, Yurtdışı ve Yurtiçi Kaynaklardan Temini ve Piyasaya Arzına İlişkin Teknik Düzenleme Tebliği" ekinde teknik düzenleme haline getirmiş ve 30.12.2005 tarih ve 26039 sayılı Resmi Gazete'de ,ve "TS EN 228 Otomotiv Yakıtları- Kurşunsuz Benzin- Özellikler ve Deneysel Yöntemleri" standardını ise, 29.12.2005 tarih ve 623/2 sayılı Kurul Kararı ile onaylanan "Benzin Türlerinin Üretimi, Yurtdışı ve Yurtiçi Kaynaklardan Temini ve Piyasaya Arzına İlişkin Teknik Düzenleme Tebliği" ile teknik düzenleme haline getirmiş ve 05.01.2006 tarih ve 26044 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Motorlu Taşıtlarda Kullanılan Benzin ve Motorin Kalitesini Düzenleyen Direktif (98/70/EC) mevzuatımıza aktarılarak tam uyumlu bir yönetmelik hazırlanmıştır.

Hava sektörü başlığı altında yer alan Endüstri ve Konutlarda Yakıt Olarak Kullanılan Sıvı Yakıtlardaki (fuel-oil) Sülfür İçeriğine Yönelik Direktif (99/32/EC) üzerinde çalışmalara TÜPRAŞ yatırımları da göz önünde bulundurularak başlanacaktır. Petrol İstasyonlarından Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşikler Direktifine (94/63/EC) ilişkin uyum çalışmalarına ve Ulusal Emisyon Tavanları konulu direktifin direktifin mevzuata uyumlaştırılmasına henüz başlanmamıştır. Karbondioksit emisyonlarına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

5.3.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler

Hava kirliliğinin çevre ve insan sağlığı üzerinde olabilecek zararlı etkilerinden kaçınmak, önlemek veya azaltmak için hava kalitesi hedeflerini tanımlamak, oluşturmak ve hava kalitesini değerlendirmek temel amaçtır.

1.Amaç: Hava Kalitesi hedefleri tanımlanacak ve oluşturulacaktır.

Hedef 1:Çıkarılacak bir Yönetmelikle hava kalitesi hedefleri tanımlanacak ve oluşturulacaktır.

2:Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmaları 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

3:Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurulması 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

4:Hava kalitesi sektörü ile ilgili olarak; daha etkin bir izleme denetleme sisteminin oluşturulması için mevcut

kurumsal yapı gözden geçirilerek kurumlar arasındaki yetki karmaşası giderilecektir.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB'ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alımına başlanması.

2.Amaç:Tanımlanmış metotlar ve kriterler baz alınarak hava kalitesi tayin edilecektir.

Hedef 1:Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmaları 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

2:Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurulması 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB'ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alımına başlanması.

3: Hava Kalitesi İzleme Ağı Yönetim Merkezinin kurulması.

4: Ulusal Veri Merkezinin kurulması ve raporlama sisteminin oluşturulması.

5: Bölgesel Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması.

6: Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması.

7: Emisyon envanteri hazırlanması.

3.Amaç: Hava kalitesi hakkında yeterli bilgi toplanacak ve eşiklerin aşılması halinde halk bilgilendirilecektir.

Hedef 1:Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmaları 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

2:Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurulması 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

3:Hava kalitesi sektörü ile ilgili olarak; daha etkin bir sistemin oluşturulması için mevcut kurumsal yapı gözden geçirilerek kurumlar arasındaki yetki karmaşası giderilecektir.

4:Hava kirliliğinin önlenmesi için temiz hava planları ve eylem planları hazırlanacaktır.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB'ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alımına başlanması.

3: Hava Kalitesi İzleme Ağı Yönetim Merkezinin kurulması.

4: Ulusal Veri Merkezinin kurulması ve raporlama sisteminin oluşturulması.

5: Bölgesel Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması.

6: Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması.

7: Emisyon envanteri hazırlanması.

8: Hava kalitesinin iyileştirilmesi için "temiz hava planları"nın hazırlanarak uygulanması.

9: Hava kirliliğinin önlenmesi için eylem planlarının hazırlanması.

10: Halkın hava kirliliğinin nedenleri ve sonuçları konusunda bilgilendirilmesi.

4.Amaç: Motorlu taşıtlardan kaynaklanan egzoz gazlarının neden olduğu hava kirliliğinden ve tehlikelerinden canlılar ve çevre korunacaktır.

Hedef 1:Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmaları 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

2:Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurulması 2012 yılına kadar tamamlanacaktır.

3:Hava kirliliğinin önlenmesi için temiz hava planları ve eylem planları hazırlanacaktır.

4:Kirliliğin azaltılmasında teşvik edici politikaların oluşturulması ve uygulanması sağlanacaktır.

5:Hava kalitesinin iyileştirilmesi için yakıt kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB'ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alımına başlanması.

- 3: Emisyon envanteri hazırlanması.
- 4: Hava kalitesinin iyileştirilmesi için “temiz hava planları”nın hazırlanarak uygulanması.
- 5: Hava kirliliğinin önlenmesi için eylem planlarının hazırlanması.
- 6: Halkın hava kirliliğinin nedenleri ve sonuçları konusunda bilgilendirilmesi.
- 7: Limit değerlerin sağlanmasında enerji, endüstri, ulaşım gibi sektörlerle koordineli çalışılması.

5.Amaç: Yakıt kalitesi iyileştirilecektir.

Hedef : Hava kalitesinin iyileştirilmesi için yakıt kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.

Strateji 1: Limit değerlerin sağlanmasında enerji, endüstri, ulaşım gibi sektörlerle koordineli çalışılması

- 2: Hava kalitesi sektöründeki gerekliliklerin uygulanmasında endüstriyel tesislerde mevcut en iyi tekniklerin kullanımı ve üretim süreçlerinin değiştirilmesi.

6.Amaç: Hava kalitesinin iyileştirilmesine yönelik eylem planlarının uygulanması ve çevre dostu temiz teknolojilerin kullanımı sağlanacaktır

Hedef 1: Hava kirliliğinin önlenmesi için temiz hava planları ve eylem planları hazırlanacaktır.

- 2: Kirliliğin azaltılmasında teşvik edici politikaların oluşturulması ve uygulanması sağlanacaktır.
- 3: Hava kalitesinin iyileştirilmesi için yakıt kalitesinin iyileştirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.
- 4: Yakıt kalitesindeki değişiklikleri uygulamak ve karbondioksit (CO₂) ve diğer sera gazı emisyonlarının azaltılması için planlar hazırlanacaktır.

Strateji 1: Hava kalitesi ön değerlendirme çalışmalarının tamamlanması.

- 2: Hava kalitesi izleme ve ölçüm istasyonlarının kurularak AB’ye raporlayacak düzeyde düzenli ve güvenli veri alımına başlanması.
- 3: Hava Kalitesi İzleme Ağı Yönetim Merkezinin kurulması.
- 4: Ulusal Veri Merkezinin kurulması ve raporlama sisteminin oluşturulması.
- 5: Bölgesel Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması.
- 6: Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması.
- 7: Emisyon envanteri hazırlanması.
- 8: Hava kalitesinin iyileştirilmesi için “temiz hava planları”nın hazırlanarak uygulanması.
- 9: Hava kirliliğinin önlenmesi için eylem planlarının hazırlanması.
- 10: Limit değerlerin sağlanmasında enerji, endüstri, ulaşım gibi sektörlerle koordineli çalışılması.
- 11: Hava kalitesi sektöründeki gerekliliklerin uygulanmasında endüstriyel tesislerde mevcut en iyi tekniklerin kullanımı ve üretim süreçlerinin değiştirilmesi.

5.3.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

Öncelikle Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi olmak üzere, hava kalitesiyle ilgili diğer direktiflerin uygulanması için kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, direktiflerin ülke çapında etkili olarak uygulanması için, gerekli teknik altyapının kurulması, işletilmesi ve denetimi ve bu alanlarda çalışacak personelin eğitimi büyük önem taşımaktadır.

Hem hava kalitesini etkili olarak izlemek hem de gereken standartlara ulaşmak için ölçüm cihazlarına ihtiyaç vardır. İzleme sistemlerinin kurulması Hava Kalitesi Çerçeve Direktifinin tam olarak uygulanmasını sağlamak ve yakıt kalitesi, araçlardan kaynaklanan emisyonlar gibi diğer direktiflerin uygulanması için önem arz etmektedir.

5.3.5 Hava Sektörü Yatırım İhtiyacı

Kamu sektöründe yapılacak yatırımlardan, direktiflerin uygulanması ve yaptırımı için gerekli olan maliyet anlaşılmaktadır. Uygulama için izleme ekipmanları, ölçüm sistemleri ve kalite güvence sistemlerinin kurulması gerekmektedir. Yatırım aşamasında Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi ve kardeş direktifler, bu sektörde önceliğe sahiptir. Bu konuda sorumlu kuruluşlar Çevre ve Orman Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığıdır. Sınır değerlerin sağlanmasında, özellikle endüstriyel tesislerde uygulanacak her türlü mevcut en iyi tekniklerin kullanılmasıyla üretim süreçlerinin değiştirilmesine ilişkin maliyetler sanayiciler tarafından karşılanacaktır.

Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımlarının Planlanması Projesine göre, yoğun yerleşim alanlarında 123, endüstrinin yoğun olduğu alanlarda 40, trafiğin yoğun olduğu alanlarda 12 ve kırsal alanlarda 31 olmak üzere Türkiye genelinde 206 hava kalitesi ölçüm istasyonunun kurulması öngörülmektedir. Bu sayı daha sonra gerçekleştirilecek “ön değerlendirme” çalışmaları neticesinde kesinleştirilecektir. 2012 yılına kadar tüm Türkiye için ön değerlendirmenin gerçekleştirilmesi ve izleme sisteminin kurulması gerekmektedir. İzleme sisteminin kurulması için öngörülen toplam maliyet 11 milyon Avro’dur. Tüm istasyonların toplam bakım ve işletme maliyetleri 1,5 milyon Avro olacaktır. Diğer taraftan ölçüm istasyonlarının bakım ve işletme giderleri, izleme sisteminin kurulmasından (2012) sonra da devam edecek olup her yıl için ilave 1,5 milyon Avro tekabül edecektir. Hava kalitesi ön değerlendirmesi çalışmaları için toplam maliyet ise 6 milyon Avro’dur. Ayrıca Tablo 5.3 ’de Tablo 5.3.1’de Hava Kalitesi Çerçeve Direktifine göre Hava Kalitesi İzleme Ağının (İstasyonlarının) kurulması ve yıllık bakım maliyetlerine dair maliyet tahmini verilmiş, ancak, Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması, Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması, Ulusal Veri Merkezinin kurulması, İzleme Ağı Yönetim Merkezi kurulması, emisyon envanteri oluşturulması, temiz hava planları hazırlanması, eylem planları hazırlanması, hava kalitesinin iyileştirilmesi için plan ve programların uygulanması, modelleme, halkın bilgilendirilmesi, raporlama vb. konulara ilişkin maliyet hesaplaması yapılmamış olup bu faaliyetler ayrıca ilave maliyetler gerektirecektir. Ayrıca, “Hava Kalitesi, Kimyasallar ve Atık Alanında Türkiye’ye Destek Eşleştirme Projesi” birinci bileşeni olan Hava Kalitesi Projesi kapsamında kurulması düşünülen hava kalitesi izleme ağı ve değerlendirme sistemi için ulusal merkez ve 8 adet bölgesel merkezde toplam 243 personelin istihdam edilmesi gerektiği öngörülmüş olup, bu personelin maliyeti ise yaklaşık 3 milyon Avro/yıl olacağı tahmin edilmektedir. Bu maliyetler de Tablo 6.1.1’e yansıtılmamıştır.

Benzin ve dizel yakıtlara ilişkin çıkarılan ve AB mevzuatı ile tamamen uyumlu olan yönetmeliğin uygulanmasına benzin için en geç 2007, dizel yakıt için ise en geç 2009 yılında başlanılacak olup, aşamalı olarak uygulamaya geçirecektir belirtilen Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması, Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması, Ulusal Veri Merkezinin kurulması, İzleme Ağı Yönetim Merkezi kurulması, emisyon envanteri oluşturulması, temiz hava planları hazırlanması, eylem planları hazırlanması, hava kalitesinin iyileştirilmesi için plan ve programların uygulanması, modelleme, halkın bilgilendirilmesi, raporlama vb. konuları ve personel giderleri ile ilgili olarak bir maliyet hesaplaması yapılmamış olup bu faaliyetler ilave maliyetler gerektirecektir. Bu maliyetler Tablo 6.1.1’e yansıtılmamıştır.

Benzin ve dizel yakıtlara ilişkin çıkarılan ve AB mevzuatı ile uyumlu olarak hazırlanan yönetmelik ile yakıt spesifikasyonlarının uygulanmasına 2007 ve 2009 yıllarında aşamalı olarak geçilecektir. Isınma ve endüstride kullanılan Bazı Sıvı Yakıtlardaki Kükürt Oranının Azaltılmasına Dair Direktifin(99/32/EC) uygulama tarihi ise TÜPRAŞ’ın yatırımları ile netlik kazanacaktır. Karbondioksit Emisyonları ve Yakıt Tüketimi Direktifinin uygulama tarihi ise 2008 olarak tespit edilmiştir. Petrol istasyonlarından kaynaklanan Uçucu Organik Bileşenlere ilişkin direktifin uygulama tarihi henüz belli değildir.

Benzin ve Motorin Kalitesi Direktifinin uygulanmasına ilişkin olarak TÜPRAŞ, yatırımlarının büyük bir kısmını tamamlamış olup, kalan yatırımını 2007 yılında tamamlamayı hedeflediği bilinmektedir.

Bazı Sıvı Yakıtların Kükürt Oranının Azaltılmasına dair 99/32/EC sayılı Konsey Direktifinin uygulama maliyeti, yakıtın üreticisi olan TÜPRAŞ ve kullanacak olan büyük yakma tesislerinde gerçekleştirilecek yatırımlarla ilgilidir. Büyük Yakma Tesisleri Direktifinde tanımlanan desülfürizasyon tedbirlerinin yatırım maliyeti Endüstriyel Kirlilik Sektöründe değerlendirilmiştir. Ancak, fuel-oil’daki kükürt oranlarının

düşürülmesine ilişkin olarak yapılan fizibilite çalışmaları sonuçlarına göre TÜPRAŞ'ın dört rafinerisinde yapılması gerekli toplam yatırım 885 milyon – 1.135 milyon Avro'dur. Ancak, TÜPRAŞ'ın özelleştirilmesi nedeniyle Tablo 5.3.1 de yakıt kalitesine ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımlarının Planlanması Projesinde; Hava Kalitesi Çerçeve Direktifi ve kardeş direktifleri ile yakıt kalitesi ile ilgili direktiflerin yatırım maliyetleri kısmen çalışılmıştır. Diğer direktiflerle ilgili herhangi bir çalışma mevcut değildir.

Tablo 5.3.1 Hava Sektörü Yatırım İhtiyacı (2007 – 2023)

(Milyon Avro)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hava Kalitesi Çerçeve	37	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Yakıt Kalitesi(*) (98/70/EC)	391	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam(**)	37	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1

* : Yakıt kalitesine ilişkin uygulama süreci TÜPRAŞ yatırımlarına bağlı olarak tespit edilecektir.

** : TÜPRAŞ'ın yakıt kalitesine ilişkin 391 Milyon Avro'luk yatırım miktarı toplama dahil edilmemiştir.

5.4 Endüstriyel Kirlilik Kontrolü Sektörü

5.4.1 Mevcut Durum

Türkiye’de 2005 yılı sonu itibarıyla 1.890.785 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin 277.502’i imalat sanayinde faaliyet göstermektedir. 1996 Yılında yapılan İmalat Sanayi Atık Envanteri sonuçlarına göre işyerlerinin yüzde 18’inin atıksu deşarj izninin olduğu tespit edilmiştir. Su alıcı ortamlarına göre yapılan değerlendirme Tablo 5.4.2’de verilmektedir. 1996 yılında yapılan anket sonucunda, işyerlerinin yüzde 10,3’ü baca gazı emisyon iznine sahipken, yüzde 90’ının izninin olmadığı tespit edilmiştir. Tesislerden havaya verilen emisyonlara ilişkin kapsamlı bir envanter bulunmamasıyla birlikte, sektörel dağılımlar Tablo 5.4.1’de bulunmaktadır.

Tablo 5.4.1 Sektörlere göre Endüstriyel Kirletici Emisyonları (Gg)

	SO ₂	CH ₄	NO _x	N ₂ O	NMVOC	CO	CO ₂
Enerji	793,70	174,48	1.117,47	4,78	509,10	3.407,55	222.283,61
Endüstri Prosesleri	13,92	2,46	8,28	12,46	476,63	12,31	18.874,33
Toplam	807,62	176,94	1.125,75	17,24	985,73	3.419,86	241.157,94

Kaynak: TÜİK 2004 verileri

Enerji, gerek sanayide gerekse evlerde verimsiz biçimde kullanılmaktadır. Araştırmalar, sanayi kesiminin yılda en az 2,7 ila 4,8 milyon ton eşdeğer petrol (TEP) enerji tasarrufu yapabileceğini, bu ise hava kirliliğinin azaltılabileceğini göstermektedir. Endüstriyel kaynaklı hava kirliliği, sanayi tesislerinde kullanılan düşük nitelikli yakıtlar ve yetersiz üretim yönetiminden dolayı ortaya çıkmaktadır.

Deşarj edilen atıksu toplamının yüzde 1’den azını oluşturan sıvı atıksular civa, kurşun, krom ve çinko gibi çok zehirli maddeler içermektedir. 2004 yılında yapılan imalat Sanayi Atık Envanteri Anketi kapsamındaki 4030 işyeri toplam 1,145 milyar m³ atıksu deşarj ederken, bunlardan 2112’si yılda 760 milyon m³ sanayi atıksuyunu arıtmadan alıcı ortamlara deşarj etmektedir. Sanayi tesislerinden 1918’i ise 385 milyon m³ atıksuyu arıtarak alıcı ortamlara deşarj etmektedir. Bu sonuçlardan imalat sanayi kaynaklı atıksuyun yaklaşık yüzde 66’sının hiç arıtılmadan alıcı ortama verildiği gözlenmektedir.

Tablo 5.4.2 İmalat Sanayi Atıksuyunun Alıcı Ortamlara Göre Sınıflandırılması (2004) (%)

	Deniz	Şehir Kanalizasyonu	Akarsu	Foseptik	Göl, Arazi, Baraj ve diğer.
Arıtılmadan deşarj edilen atıksu	82,01	6,85	8,67	0,17	2,21
Toplam deşarj edilen atıksu	62,20	8,21	23,98	0,07	5,54

Kaynak: TÜİK 2004 verileri

TÜİK’in 2004 yılında gerçekleştirdiği son İmalat Sanayi Anketi’ne göre, 17,5 milyon ton endüstriyel katı atık üretilmiştir. Üretilen endüstriyel katı atığın yüzde 8’i geri kazanılmış, yüzde 45’i satılmış ya da hibe edilmiş, yüzde 47’si bertaraf edilmiştir.

Tablo 5.4.3 İmalat Sanayinde Bertaraf Edilen Endüstriyel Katı Atığın Bertaraf Yöntemine Göre Sınıflandırılması (%)

	Denize, göle, nehre boşaltma	Herhangi şekilde fabrika sahasında biriktirilerek	Belediye çöplüğüne atılarak	Gelişigüzel atılarak	Dolgu malzemesi olarak	Düzenli depolanarak	Yakma tesisinde	Diğer
Katı atığın bertaraf yöntemi	47	9	20	0,12	8	11	2,5	2,38

Kaynak: TÜİK 2004 verileri

Sanayi ve enerji üretim tesislerinin faaliyeti sonucu oluşan emisyonların kontrol altına alınarak insan ve çevresini, hava alıcı ortamındaki kirlenmelerden doğacak tehlikelerden korumak amacı ile yürürlükte olan Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği, sanayi tesisleri ve büyük yakma tesisleri ile ilgili emisyonlara belirli sınır değerler getirmektedir.

5.4.2 Mevzuat Uyumu

Tablo 5.4 Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi

AB Mevzuatının Adı	Numarası	Öngörülen Uyumlaştırma Tarihi	Öngörülen Uygulama/Yürürlük Tarihi
Entegre Kirlilik Önleme Kontrol (EKÖK)	(96/61/EC)	2007	31.12.2008 öngörülmekte olup, bu süre mevcut tesisler için yatırımlara bağlı olarak değişebilir.
Büyük Yakma Tesisleri (BYT)	(2001/80/EC)	2006 (*)	Taslak yönetmelikte yeni tesisler için 2007 yılı yürürlük tarihi olarak verilmiş, mevcut tesisler için ise 2017 yılı öngörülmüştür. Yatırımlara ve müzakerelere göre bu süre bazı eski tesisler için değişebilir.
Çözücülerden kaynaklanan Uçucu Organik Bileşikler Emisyonları	(1999/13 EC Direktifi)	2008	2012 Öngörülmüştür.
Petrol dağıtımından kaynaklanan Uçucu Organik Bileşikler	(1994/63/EC)	Bu direktif ile birden fazla yetkili merci (Ulaştırma Bakanlığı, EPDK, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Denizcilik Müsteşarlığı ve ÇOB) olması nedeniyle detaylı teknik çalışmaya ihtiyaç	Yapılacak olan teknik çalışmaların sonuçlara göre hazırlanacak olan mevzuat ile yürürlük tarihi belirlenecektir.

		duyulmaktadır. Bu nedenle tarih öngörülmüştür.	
Topluluk eko-yönetim ve denetim programına (EMAS) kuruluşların gönüllü katılımına müsaade eden Tüzük	761/2001	Yapılacak teknik çalışmaların sonunda elde edilen sonuçlara göre değerlendirme yapılacaktır.	Yapılan teknik çalışmaların sonuçlara göre değerlendirme yapılacaktır.
Topluluk eko-etiket Verilmesi Planı Hakkında Tüzük	1980/2000	Yapılan teknik çalışmaların sonunda elde edilen sonuçlara göre değerlendirme yapılacaktır.	Yapılan teknik çalışmaların sonuçlara göre değerlendirme yapılacaktır.
COMAH-Tehlikeli Maddeleri İçeren Büyük Endüstriyel Kazaların Zararlarının Kontrolüne İlişkin Direktif	(SEVESOII 96/82/EC)	2007	
Kükürt içerikli sıvı yakıtlar Direktifi (99/32/EC) 1882/2003/EC Tüzüğü ve 2005/33/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak			

(*)UÇEP de 2003 Yılı “Ulusal Programı” Uygulaması Baz Alınmıştır.

BYT 2006 yılında taslak yönetmelik hazırlandı 2007 yılının üçüncü çeyreğinde yayımlanması öngörülmektedir.

Endüstriyel kirlilik kontrolü kapsamında iç Mevzuata uyumlaştırılması gereken Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi (IPPC 96/61/EC), Büyük Yakma Tesisleri Direktifi (LCP-2001/80/EC), Belirli Sanayi Çalışmalarında Kullanılan Organik Çözücülere İlişkin Avrupa Konseyi Direktifi(1999/13/EC), Petrol Ürünlerinin Depolama ve Dağıtımından Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşiklere İlişkin Direktif (1994/63/EC) ve Tehlikeli Maddeleri İçeren Büyük Endüstriyel Kazaların Zararlarının Kontrolüne İlişkin Direktif (SEVESO II-96/82/EC) ile Eko Etiketleme Tüzüğü-Eco Labelling (1980/2000) ve Avrupa Birliği Eko-Yönetim ve Denetim Tüzüğü (EMAS) (761/2001) yer almakta olup, bunlardan Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi (IPPC 96/61/EC) ve Büyük Yakma Tesisleri Direktifine (LCP-2001/80/EC) ilişkin çalışmalar başlatılmıştır.

Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi (IPPC 96/61/EC), Avrupa Birliği Sanayi Mevzuatının çevre açısından temelini teşkil etmektedir. Zira, Direktif, alıcı ortam bazında yapılmış olan önceki AB mevzuatının yerini almıştır ve tüm alıcı ortamları birlikte değerlendiren kapsamlı bir izin usulü getirmektedir.

Halen Türkiye’de çevre ile ilgili entegre izin sistemi bulunmamaktadır. Her alıcı ortam için ayrı bir izin usulü uygulanmaktadır. AB uyum sürecinde çevre ile ilgili izinlerin tek yetkili merci tarafından verilmesi veya koordine edilmesi ve bu amaçla gerekli teknik ve idari yapının oluşturulmasına imkân tanıyacak yasal düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu konuda gerçekleştirilen çalışmalardan birisi Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen “Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifinin (IPPC-96/61/EC) İç Mevzuata Kazandırılmasında İnsan Kaynakları Açısından Kapasite Artırımı Projesi” olup proje 2004 yılında tamamlanmıştır. Halen bu direktifin iç mevzuata kazandırılarak uygulanması çalışmaları kapsamında “Türkiye’de IPPC Uygulanması Projesi” sürdürülmektedir. Proje kapsamında anılan direktifin uygulama stratejisinin ve taslak mevzuatın oluşturulması hedeflenmektedir.

Büyük Yakma Tesisleri Direktifi (LCP-2001/80/EC) kullanılan yakıt türüne (katı, sıvı veya gaz) bakılmaksızın, termal girdisi 50 MW'a eşit ya da daha fazla olan yakma tesislerinden kaynaklanan toz, kükürtdioksit ve azot oksit emisyonlarına sınır değerler getirmektedir. Bu Direktifin iç mevzuata uyumlaştırılmasına yönelik taslak bir yönetmelik hazırlanmış, ilgili kurum ve kuruluşların görüşlerine sunulmuştur. Taslak yönetmelik ile birlikte 2006 yılı sonunda anılan direktifin uygulama stratejisinin de oluşturulması hedeflenmektedir

Belirli Sanayi Çalışmalarında Kullanılan Organik Çözücülere ilişkin Avrupa Konseyi Direktifinin (1999/13/EC) amacı açısından değerlendirildiğinde; mevcut mevzuatımız "Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında tesisler kapasitelerine göre emisyon izni almakla yükümlü tutulmakla birlikte uçucu organiklerin kullanımına yönelik azaltım planları vb. hususlarda entegrasyon sağlanarak Direktife tam olarak uyum sağlanmamıştır.

Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği kapsamında, endüstriyel tesislerden kaynaklanan organik gaz ve buhar emisyonları (UOB emisyonları dâhil olmak üzere) için hava kalitesinin korunmasına yönelik sınır değerler getirilmiştir. Ancak mevcut Yönetmelik Direktifin gerekliliklerine tam olarak uyumlu olmadığından yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Direktifin uygulanması için, sektörlere göre sınır değerler ile ölçüm ve izleme yöntemleri konularında çalışma yapılması; tesislerin yerlerinin, sayılarının, kapasitelerinin ve mevcut durumlarının belirlenmesi ve direktifin iç mevzuata kazandırılması için mevcut kapasitenin artırılması gerekmektedir.

Petrol ürünlerinin depolama ve dağıtımından kaynaklanan Uçucu Organik Bileşiklere İlişkin Direktif (1994/63/EC) açısından mevcut mevzuatımız değerlendirildiğinde ; Direktifin etkin olarak uygulanması için ilgili kuruluşların hava kalitesinin korunması, yakıt kalitesi ve tesislerin ruhsatlandırılması çalışmaları için koordinasyonu gerekmektedir. Hava kalitesinin korunması ve emisyonların kontrolüne yönelik mevcut mevzuatımız olan Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği kapsamında tesisler kapasitelerine göre emisyon izni almakla yükümlü tutulmakla birlikte Direktife tam olarak uyum sağlanmamıştır

Tehlikeli Maddeleri İçeren Büyük Endüstriyel Kazaların Zararlarının Kontrolüne İlişkin Direktif (SEVESO II-96/82/EC) tehlikeli kimyasallar içeren büyük kaza zararlarının kontrolü ve bunların insan ve çevreye zararlarının azaltılmasını amaçlayan düzenlemeleri kapsamakta olup yeni yönetmelik taslağı hazırlanmıştır. Direktif belirli tehlikeli maddelerin bulunduğu büyük kuruluşlara uygulanmaktadır.

Eko Etiketleme Tüzüğü (1980/2000 (Eco Labelling) firmaların çevreye ve tüketiciye daha dost ürün ve hizmetleri sunmaları konusunda özendirilmesini ve bunun belgelendirilmesini düzenlemektedir. Gönüllük esasına dayanan bu Tüzüğün gerekliliklerinin yerine getirilmesi için ilgili kurumların koordinasyonunda çalışmaların yürütülmesi gerekmekte olup, ülkemizde henüz mevzuat uyumuna yönelik çalışmalara başlanmamıştır.

Avrupa Birliği Eko-Yönetim ve Denetim Tüzüğü (EMAS) (761/2001), firmalar ve diğer kuruluşların çevresel başarımlarını değerlendirmeleri, raporlamaları ve geliştirmeleri için bir yönetim aracıdır. 2001 yılından itibaren, imalat/üretim sektörü, kamu ve özel sektör hizmetleri de dahil olmak üzere tüm ekonomik sektörlere uygulanan EMAS'a katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Avrupa Birliği ve Avrupa Ekonomik Alanında (EEA-İzlanda, Liechtenstein ve Norveç) faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluşları kapsayan EMAS mevzuatı uyumuna yönelik çalışmalara ülkemizde henüz başlanmamıştır.

5.4.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler

Endüstri ve yakma tesislerinden kaynaklanan her türlü kirletici emisyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri de göz önüne alınarak en aza indirilmesi temel amaçtır.

1 Amaç : Tesislerin yatırım ihtiyaçları ve bu yatırımların gerçekleşme süresi de göz önüne alınarak ilgili direktifler iç mevzuata kazandırılacak ve etkin olarak uygulanacaktır.

Hedef : Endüstriyel ve yakma tesislerinden kaynaklanan her türlü kirletici emisyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri de göz önüne alınarak en aza indirilmesi hedeflenmektedir.

Strateji : Endüstriden alıcı ortamlara yapılan her türlü deşarjın kontrolü, kirliliğin önlenmesi ve atık yönetiminin bütüncül yaklaşım çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmesi

2. Amaç : Tesislere çevreyle ilgili izinlerin tek yetkili otorite tarafından verilmesine ve etkin bir izleme denetim sistemi kurulmasına yönelik yeterli ve gerekli kapasite oluşturulacaktır.

Hedef : Sanayi tesisleri için izin veren veya koordine eden tek yetkili merci oluşturulması için ülkemizdeki çevre izinlerinin verilmesinden sorumlu kurumların yetki ve sorumluluk alanlarının bu izin prosedürü çerçevesinde yeniden tanımlanması hedeflenmektedir.

Strateji : Direktiflerin uygulanması için kamu ve özel sektörün kurumsal yapılarının güçlendirilmesi.

3. Amaç : Endüstriyel tesislerde ve büyük yakma tesislerinde mevcut en iyi tekniklerin uygulanmasına imkan verecek çalışmaların yapılması, ilgili tüm taraflarca işbirliği içerisinde yürütülecektir.

Hedef : Mevcut en iyi teknikler imalat sanayinin sektörlerine tanıtılacak ve uygulamanın maliyetlerinin sektörel bazda belirlenmesi için çalışmalara başlanılacaktır.

Strateji: Endüstriden alıcı ortamlara yapılan her türlü deşarjın kontrolü, kirliliğin önlenmesi ve atık yönetiminin bütüncül yaklaşım çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmesi.

4. Amaç : Endüstriyel tesislere ve emisyonlara ilişkin verilerin derlenerek, raporlanmasına, değerlendirilmesine ve halkın bilgiye ulaşımına imkan verecek kurumsal düzenleme ve altyapı oluşturulacaktır.

Hedef: Sanayi tesislerinden kaynaklanan her türlü emisyonların izlenmesi, raporlanması,kamuoyu ile paylaşılacak bilgiler haline getirilmesi hedeflenecektir.

Strateji : Endüstriyel tesislere ve emisyonlara ilişkin verilerin derlenerek, raporlanmasına, değerlendirilmesine ve halkın bilgiye ulaşımına imkan verecek kurumsal düzenleme ve altyapı oluşturulmasına yönelik çalışmaların aşamalarının belirlenmesi

5 Amaç: Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi, Büyük Yakma Tesisleri Direktifi ve Seveso II Direktifinin iç mevzuata uyumlaştırılması için ayrıntılı maliyet analizlerini içeren uygulama planları hazırlanacaktır.

Hedef 1: Sanayi tesislerinde üretim tekniklerinin geliştirilmesi, ileri teknolojilerin uygulanması, enerjinin verimli kullanılması vb. çalışmalara yönelik yapılacak yatırımların programlaması yapılacak

2:Mevcut en iyi teknikler imalat sanayinin sektörlerine tanıtılacak ve uygulamanın maliyetlerinin sektörel bazda belirlenmesi için çalışmalara başlanılacaktır.

Strateji: Mevcut en iyi tekniklerin sektör bazında tespiti, uygulanması ve bunun için kurumsal altyapının güçlendirilmesi.

6. Amaç: Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi ile Büyük Yakma Tesisleri Direktifi'nin birbirleriyle uyumlu olarak uyumlaştırma ve uygulanmasına yönelik olarak kurum ve kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları dikkate alınarak ayrıntılı çalışma planları hazırlanacaktır.

Hedef :Endüstriden alıcı ortamlara yapılan her türlü deşarjın kontrolü, kirliliğin önlenmesi ve atık yönetiminin bütüncül yaklaşım çerçevesinde ele alınarak değerlendirilmesi

Strateji 1:Mevcut en iyi tekniklerin sektör bazında tespiti, uygulanması ve bunun için kurumsal altyapının güçlendirilmesi.

2: Büyük yakma tesislerinde yapılacak yatırımların tesis bazında belirlenmesi, düzenlemelerin hazırlanması

7. Amaç : Seveso II Direktifi çerçevesinde tesisleri işletenler ve yerel merciler tarafından acil durum planları hazırlanacaktır.

Hedef : 2015 yılına kadar büyük endüstriyel kazaların önlenmesine ilişkin kayıt sistemi ve acil durum planlarının oluşturulacaktır

Strateji : Büyük kaza riski taşıyan tesislerin belirlenerek, bunların tesis dışı acil durum planlarının hazırlanması

8. Amaç: Çözücü(solvent) kullanılan sanayi sektörlerinde çözücü kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar ve petrol ürünlerinin depolanmasından kaynaklanan uçucu organik bileşiklerin emisyonlarının sınırlandırılması ile buna ilişkin depolama standartlarının belirlenmesi için uygulama planları hazırlanacaktır.

Hedef : 2016 yılına kadar sanayide ve petrol depolama tesislerinde,çözücü salınımının azaltılmasına yönelik tekniklerin uygulanarak uçucu organik madde emisyonları azaltılacaktır

Strateji 1: Çözücü salınımının azaltılmasına yönelik üretim işlemlerinin iyileştirilmesi, çözücülerin değiştirilmesi veya az çözücü içeren uygulamaların kullanılması, kayıp ve kaçakların azaltılması.

2:Petrol depolama tesislerinde, terminallerdeki yükleme-boşaltma teçhizatında, hareketli konteynırlarda ve servis istasyonlarındaki depolama tesislerinde uçucu organik madde emisyonları azaltma tasarımı yapılması ve işletme önlemlerinin alınması.

9. Amaç: Sanayi tesislerinin, ilgili AB mevzuatının öngördüğü tüm bilgileri içerecek şekilde, sayı ve kapasitelerini belirlemek üzere envanteri hazırlanacaktır.

Hedef : Endüstri sektörünün müktesebata uyum maliyeti büyük ölçüde özel sektör tarafından karşılanacak olup,gerçek maliyetin belirlenmesi için endüstri tesislerine ait müktesebatın gerektirdiği ayrıntılı istatistikler, tesis bazında bilgiler oluşturulacak ve kapsamlı bir envanter çalışmasının yapılacaktır.

Strateji 1: Sanayi tesislerinde ilgili direktifler çerçevesinde yapılacak yatırımların sektör bazında belirlenmesi

2: Mevcut en iyi teknikler konusunda bilgi birikiminin artırılması ve özelve Kamu sektöründe kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi

3:Büyük Yakma Tesisleri dahil olmak üzere ilgili direktifler kapsamında sanayi tesislerinden kaynaklanan emisyonların izlenmesi, raporlanması, envanter hazırlanması konularında kurumsal ve teknik altyapının güçlendirilmesi

5.4.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

Bu sektördeki tüm direktifler için kurumsal yapının güçlendirilmesine, Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi'nin gereklerinin yerine getirilmesi için kapsamlı çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

Tüm alıcı ortamları birlikte değerlendiren entegre yaklaşımın benimsenmesi gereklidir. Bu kapsamda direktif, sanayi tesisleri için izin veren veya koordine eden tek yetkili merci öngördüğünden ülkemizdeki çevre izinlerinin verilmesinden sorumlu kurumların yetki ve sorumluluk alanlarının bu izin prosedürü çerçevesinde yeniden tanımlanması gerekmektedir.

EKÖK Direktifi çerçevesinde yapılacak yatırımların sektör bazında belirlenmesi ve mevcut en iyi teknikler konusunda bilgi birikiminin artırılması ve özel sektörün kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Büyük Yakma Tesisleri dahil olmak üzere ilgili direktifler kapsamında sanayi tesislerinden kaynaklanan emisyonların izlenmesi, raporlanması, envanter hazırlanması konularında kurumsal ve teknik altyapının güçlendirilmesi gereklidir.

Özellikle Endüstriyel Kirlilik ve Risk Yönetimi başlığı altında yer alan Direktifler kamu ve özel sektör de gerek kurumsal gerekse teknik altyapının güçlendirilmesi için yüksek yatırım ihtiyacı gerektirmektedir.Bu bağlamda mevzuat uyumu ve uygulanması ile ilgili maliyetler(personel ihtiyacı vb), AB uyum çalışmaları kapsamında mevcut çevre yönetim yapısının güncelleştirilmesi gerektiğinden ve bu konudaki çalışmalar sürdürüldüğünden yaklaşık olarak verilmektedir. Mevcut duruma göre Endüstriyel Kirlilik ve Risk Yönetimi başlığı altında yer alan Direktiflerin uygulanması için yaklaşık 700 personel ve 9 milyon Avro/yıl kaynak gerekeceği tahmin edilmektedir. Ülkemizin hızla sanayileşen, gelişmekte olan bir ülke olduğu ve yukarıdaki açıklamalarda dikkate alındığında bu rakamların periyodik olarak güncelleştirilmesi gerekmektedir..

5.4.5 Endüstriyel Kirlilik Kontrolü Sektörü Yatırım İhtiyacı

Endüstri tesislerinde, üretim tekniklerinin geliştirilmesi, ileri teknolojilerin uygulanması, enerjinin verimli kullanılması vb. çalışmalara yönelik yapılan yatırım, çoğunlukla çevre koruma amacına da hizmet etmektedir.

Endüstri sektörünün müktesebata uyum maliyeti büyük ölçüde özel sektör tarafından karşılanacak olup, maliyet sektör temsilcileriyle yapılan görüşmelerle elde edilmiştir. Endüstri tesislerine ait istatistiklerin sınırlı olması, tesis bazında az bilgiye ulaşılabilmesi ve daha önceden yapılmış kapsamlı bir envanter çalışmasının bulunmaması maliyet tahmini konusundaki belirsizliği artırmaktadır. Diğer taraftan özellikle

EKÖK kapsamına giren tesislerin tam bir envanterinin bulunmaması nedeniyle hesaplanan maliyet büyük ölçüde sektör birliklerine üye olan tesisleri kapsamaktadır. Bu yaklaşımla yapılan hesaplamalara göre EKÖK Direktifinin getireceği yatırım ihtiyacı 14,1 milyar Avro olarak hesaplanmıştır. Ancak yapılacak daha detaylı çalışmalarla bu maliyetin artabileceği düşünülmektedir.

Büyük Yakma Tesisleri (BYT) Direktifinin uygulama maliyetinin belirlenmesinde büyük tesisler ele alınarak tesis bazında değerlendirme yapılmıştır. Önemli bölümü kamu sektöründe karşılanması öngörülen BYT Direktifinin toplam maliyeti yaklaşık 1.884 milyon Avro olarak tespit edilmiştir. Enerji üreticileri tarafından tespit edilecek uygulama stratejisine göre, mevcut ve yeni kurulacak tesisler için yapılacak yatırım büyüklüğü dikkate alınarak, yatırım maliyetleri ve uygulama takvimi değişebilecektir.

Petrol ürünlerinin depolama ve dağıtımından kaynaklanan Uçucu Organik Bileşiklere İlişkin Direktifin (1994/63/EC) uygulaması ile ilgili yatırımların ağırlıklı olarak özel sektör tarafından üstlenilerek finanse edilmesi ön görülmekte olup, maliyeti 100 milyon Avro'dur.

Sanayide Kullanılan Çözücülerden Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşiklere İlişkin Direktifin (1999/13/EC) uygulanması ile ilgili yatırımların ağırlıklı olarak özel sektör tarafından üstlenilerek finanse edilmesi ön görülmekte olup maliyet 700 milyon Avro olarak tahmin edilmiştir. Ancak, ülkemizde bu direktif kapsamında faaliyet gösteren büyük ölçekli sanayilerin yanı sıra küçük ve orta ölçekli işletmelerin bulunması nedeniyle yatırım maliyetlerinde artış olacağı düşünülmektedir.

Seveso II Direktifi'nin uyumu için maliyet hesaplanmasında, gerçek verilere ulaşamadığı için sektör uzmanlarının tahminleri doğrultusunda en yüksek değerler baz alınmıştır. Özel sektör tarafından karşılanması gereken maliyet 160 milyon Avro olarak tahmin edilmiştir.

Endüstri kirliliği hakkındaki Tablo 5.4.4'te "Yatırım Harcaması İhtiyacı"nın tespitinde yukarıda bahsedilen belirsizlikler ve veri eksikliği dikkate alınarak en yüksek maliyet senaryoları seçilmiştir. Ancak sektör bazında ve ayrıntılı çalışmalarla bu maliyetlerin güncellenmesi gerekmektedir.

Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü (EKÖK) Direktifi kamu ve özel sektör için yüksek yatırım ihtiyacı gerektirdiğinden, mevzuat uyumu ve uygulama takvimi; gerçekleştirilecek yatırımlar ve tam üyelik tarihi dikkate alınarak sürekli gözden geçirilmelidir.

Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrolü (EKÖK) ile Büyük Yakma Tesisleri (BYT) Direktiflerinin iç mevzuata uyumu ve uygulanması ülke ekonomisi açısından yüksek maliyetler getireceği görülmektedir..

Bu sektördeki yatırımların öncelikle EKÖK ve BYT Direktiflerinin amaçlarını sağlayacak şekilde yapılması uygun olacaktır

Tablo 5.4.4 Endüstriyel Kirlilik Kontrolü Sektörü Yatırım İhtiyacı (2007 – 2023)

(Milyon Avro)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
UOB	700		87	87	87	87	88	88	88	88								
Petrol depolamadan kaynaklanan UOB	100		12	12	12	12	13	13	13	13								
IPPC (*)	12.638			370	406	445	485	520	570	620	665	1050	1.100	1.159	1.216	1.278	1.343	1.411
Büyük Yakma Tesisleri (**)	1.187	32	34	38	46	57	62	66	69	72	74	78	82	86	91	95	100	105
Seveso	160	20	20	20	15	12	12	10	8	8	5							
TOPLAM	14.785	52	153	527	566	613	660	697	748	801	744	1.128	1.182	1.245	1.307	1.373	1.443	1.516

(*) Bu değerlendirme Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımları Projesi kapsamında belirlenen değerler esas alınmıştır. 2023 yılından sonra 1.462,00 milyon Avro/yıl ilave yatırıma ihtiyaç vardır AB uyum çalışmaları kapsamında yatırım süreci yeniden değerlendirilecektir.

(**) Bu değerlendirme Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımları Projesi kapsamında belirlenen değerler esas alınmıştır. 2023 yılından sonra 696,63 milyon Avro/yıl ilave yatırıma ihtiyaç vardır AB uyum çalışmaları kapsamında yatırım süreci yeniden değerlendirilecektir.

5.5 Gürültü Sektörü

5.5.1 Mevcut Durum

Ülkemizdeki gürültü kirliliğinin mevcut durumu, değişik kuruluşlar tarafından yapılan sınırlı sayıdaki alan çalışmalarının spesifik olması ve ölçüm araçlarının ve yöntemlerinin farklı olması nedeniyle kapsamlı olarak değerlendirilememektedir.

Ülkemizde gürültü kirliliği; kara, hava, deniz ve demiryolları trafiğinden, inşaat, endüstri, rekreasyon alanlarından ve eğlence yerlerinden kaynaklanmaktadır.

5.5.2 Mevzuat Uyumu

Tablo 5.5.2 Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi

AB Mevzuatının Adı	Numarası	Öngörülen Uyumlaştırma Tarihi	Öngörülen Uygulama/Yürürlük Tarihi
Çevresel Gürültünün Yönetimi ve Değerlendirilmesine ilişkin 25 Haziran 2002 tarihli Konsey Direktifi	2002/49/EC	1 Temmuz 2005 tarihi itibarı ile uyumlaştırılmıştır.	<p>AB Gürültü Direktifine uyumlu olarak hazırlanan “Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği” 01 Temmuz 2005 tarih ve 25862 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Öngörülen uygulama tarihleri aşağıda yer almaktadır.</p> <p>1) İki yüz elli binden fazla yerleşik nüfusu olan yerleşim alanları, 2) Yılda altı milyondan fazla aracın geçtiği ana kara yolları, 3) Yılda altmış binden fazla trenin geçtiği ana demir yolları, 4) Yılda elli binden fazla hareketin gerçekleştiği hava alanları için en geç 30/6/2013 tarihine kadar stratejik gürültü haritaları, harita sonuçlarına bağlı olarak 2014 tarihine kadar eylem planlarının hazırlanması gerekmektedir.</p> <p>1) Yüz binden fazla yerleşik nüfusu olan yerleşim alanları, 2)Yılda üç milyondan fazla aracın geçtiği ana kara yolları, 3) Yılda otuz binden fazla trenin geçtiği ana demir yolları için en geç 30/6/2018 tarihine kadar stratejik gürültü haritaları, harita sonuçlarına bağlı olarak 2019 tarihine kadar eylem planlarının hazırlanması gerekmektedir.</p>

Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Direktifine (2002/49/EC) ilişkin olarak 2005 yılında yürürlüğe giren yönetmelik ile tam uyum sağlanmıştır. Direktif; gürültüyle mücadele, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve gürültü haritalarının hazırlanmasıyla haritalama sonuçlarının eylem planına dönüştürülmesini amaçlamaktadır.

Direktifin uygulanmasına yönelik strateji ve planların etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, uygulamadan sorumlu birimlerin Gürültü Yönetim Planlarını oluşturması gerekmektedir.

5.5.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler

İnsanların huzur ve sükununu, beden ve ruh sağlığını korumak için gürültünün önlenmesi ve sessiz alanların korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınması temel amaçtır.

1. Amaç : Gürültü haritaları hazırlanacak ve çevresel gürültüye maruz kalma belirlenecektir.

Hedef 1: 250 binden fazla yerleşik nüfusu olan yerleşim alanları, yılda 6 milyondan fazla aracın geçtiği karayolları, yılda 60 binden fazla trenin geçtiği demiryolu güzergahları ile yılda 50 binden fazla hareketin gerçekleştiği hava alanları için stratejik gürültü haritaları 2013'e kadar, 100 binden fazla nüfusu olan yerleşim alanları, 3 milyondan fazla aracın geçtiği karayolları ve 30 binden fazla trenin geçtiği demiryolları için stratejik gürültü haritaları 2018 yılına kadar hazırlanacak ve 5 yılda bir güncellenecektir.

Strateji 1: Gürültü haritalarının hazırlanması için görevli kurum ve kuruluşların kurumsal yapıları güçlendirilecektir.

2: 2011 yılına kadar 250 binden fazla yerleşik nüfusu olan yerleşim alanları, yılda 6 milyondan fazla aracın geçtiği karayolları, yılda 60 binden fazla trenin geçtiği demiryolu güzergahları ile yılda 50 binden fazla hareketin gerçekleştiği hava alanlarının sayıları, 2014 yılına kadar nüfusu 100 binden fazla olan yerleşim alanları, 3 milyondan fazla aracın geçtiği karayolları ve 30 binden fazla trenin geçtiği demiryolları güzergahlarının sayıları tespit edilecektir.

3: Stratejik gürültü haritalarının hazırlanması için gürültü kaynakları bazında (karayolları, demiryolları, havaalanları ve endüstri) gerekli veriler toplanacaktır.

4: Gürültü düzeyinin belirlenmesine yönelik, ölçüm ve hesaplama standartları ile gürültü haritalarını hazırlamaya yönelik kullanım kılavuzları hazırlanacaktır.

2.Amaç: Gürültü kirliliğiyle mücadele için eylem planları hazırlanacaktır.

Hedef 1:Doz-etki ilişkisi kullanılarak gürültü sınır değerleri 2007 yılı sonuna kadar belirlenecektir.

2:250 binden fazla yerleşik nüfusu olan yerleşim alanları, yılda 6 milyondan fazla aracın geçtiği karayolları, yılda 60 binden fazla trenin geçtiği demiryolu güzergahları ile yılda 50 binden fazla hareketin gerçekleştiği hava alanları için 2014 yılına kadar, 100 binden fazla nüfusu olan yerleşim alanları, 3 milyondan fazla aracın geçtiği karayolları ve 30 binden fazla trenin geçtiği demiryolları için 2019 yılına kadar, stratejik gürültü haritaları sonuçları göz önüne alınarak eylem planları hazırlanacak ve 5 yılda bir güncellenecektir.

Strateji 1:Kurumsal yapı güçlendirilecektir.

2: Eylem planlarının hazırlanması için görevli kurum ve kuruluşların kurumsal yapıları güçlendirilecektir.

3: Doz-etki ilişkisi kullanılarak ulusal gürültü limitleri belirlenecektir.

4: Gürültü kontrol tedbirlerine ilişkin kullanım kılavuzları hazırlanacaktır.

5: Arazi kullanım planlaması, trafik planlaması, gürültü kaynaklarında teknik önlemler, daha az gürültü üreten kaynakların seçilmesi, ses yayımının azaltımına yönelik düzenleyici veya ekonomik nitelikli önlemlere yönelik eylem planları oluşturulacaktır.

3.Amaç : Çevresel gürültü ve etkileri hakkında kamuoyu bilgilendirilecektir.

Hedef : Stratejik gürültü haritaları ve eylem planlarının hazırlanması sırasında kamuoyunun bilgilendirilmesi ve kararlara katılımı sağlanacaktır.

Strateji 1: Gürültü haritalarının ve eylem planlarının hazırlanması ve halkı bilgilendirmeye yönelik görevli kurum ve kuruluşların kurumsal yapıları güçlendirilecektir.

2: Doz-etki ilişkilendirilmesi ile ulusal gürültü limitleri belirlenecektir.

3: Gürültü düzeyinin belirlenmesine yönelik, ölçüm ve hesaplama standartları ile gürültü haritalarını hazırlama ve gürültü kontrol tedbirlerine ilişkin kullanım kılavuzları hazırlanacaktır.

4: Stratejik gürültü haritaları ve eylem planları hazırlanması sırasında kamuoyu bilgilendirilecek ve katılımları sağlanacaktır.

5.5.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Direktifinde öngörülen harita ve eylem planlarının hazırlanması, onaylanması ve gürültünün denetlenmesi için Çevre ve Orman Bakanlığı, belediye ve valilikler ile Ulaştırma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığının (Karayolları Genel Müdürlüğü) teknik ve idari altyapısının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, gürültü haritaları ve eylem planlarının hazırlanmasından sorumlu ilgili kurum ve kuruluşlar bünyesinde gürültü birimlerinin kurulması, yeterli sayıda personel istihdam edilerek eğitilmesi gereklidir. Uygulamaya yönelik olarak merkezi ve yerel düzeyde gürültünün azaltılması için uygulama planlarının geliştirilmesi; gürültü ölçüm kalite sisteminin kurulması, izin ve denetim kapasitesinin geliştirilmesi gerekmektedir.

2004 yılı AB Mali İşbirliği Programı kapsamında 2006 yılı Mart ayında başlatılan “Gürültü Yönetimi Alanında Çevre ve Orman Bakanlığının Kapasitesinin Güçlendirilmesi” Projesi ile uyumlaştırılan mevzuat gözden geçirilerek, uygulama için kurumsal ve idari kapasite güçlendirilecektir.

Gürültü sektörünün tam uyumu için yaklaşık 900 ilave personele ihtiyaç duyulacağı düşünülmektedir. Personel maliyeti yaklaşık 12 milyon Avro/yıl olarak tahmin edilmekte olup, bu maliyet görev yetki ve sorumluluk alanlarına bağlı olarak; ÇOB, Belediyeler, Ulaştırma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Karayolları Genel Müdürlüğü) tarafından karşılanacaktır. Ancak, maliyetin belirlenmesine yönelik henüz detaylı bir çalışma yapılamamıştır. Yukarıda belirtilen proje sonuçları da göz önüne alınarak personel sayısının ve maliyetinin yeniden değerlendirilmesine ihtiyaç vardır.

5.5.5 Gürültü Sektörü Yatırım İhtiyacı

Gürültü sektöründe öncelikle gürültü haritalarının ve eylem planlarının hazırlanması gerekmektedir. Söz konusu harita ve planların hazırlanması için gerekli maliyet, “Gürültü Yönetimi Alanında Çevre ve Orman Bakanlığında Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında belirlenecektir.

Eylem planlarının hazırlanmasından sonra gürültülü alanlarda gürültünün azaltılması ve sessiz alanların korunması için eylem planlarının uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede; arazi kullanım planlaması, trafik planlaması, gürültü kaynaklarında teknik önlemlerin alınması, daha az gürültü üreten kaynakların tercih edilmesi, ses yayımının azaltımı gibi düzenleyici veya ekonomik nitelikli önlemler alınması gerekecektir. Ancak bu önlemlerin maliyeti hesaplanmamıştır.

Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Direktifi (2002/49/EC) kapsamında öncelikle endüstri ve ulaştırma sektöründe yatırım (mevcut makinelerin değiştirilmesi veya mevcut ekipmanlarda alınacak gürültü kontrol tedbirleri ile binalarda uygulanacak izolasyon tedbirleri veya gürültü bariyerleri) ihtiyacı doğacaktır. Bu yatırımlar, kirleten öder ilkesine uygun olarak gürültüye neden olanlar tarafından karşılanacaktır.

AB mevzuatı uyarınca; kaynak, alıcı ve çevre olmak üzere çevresel gürültü kontrolünün bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Ancak bu dokümanda, sadece çevresel gürültüye ilişkin direktif incelenmiştir.

5.6 Kimyasallar ve Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar Sektörü

5.6.1 Mevcut Durum

2004 yılında Kimya Sanayinde çalışır durumda 20.515 şirket bulunmaktadır. Sanayinin yaklaşık yüzde 98'ini oluşturan KOBİ'ler (1-24 çalışan) kimya sanayinin yapısını belirlemektedir. Ülkemiz kimya sanayinde yaklaşık 2.600 kimyasal madde veya müstahzar üretilmektedir.

Kimya sanayi uyum sürecinden en fazla etkilenen sektörlerden biridir.

Kimyasallar sektörü, kimyasal madde ve müstahzarlar üreten, kullanan ithal eden imalat sanayinin tüm kollarını kapsamaktadır. Mevcut durumda, Türkiye'de pazardaki kimyasalların varlığına ilişkin tam bilgi mevcut değildir ve sistematik bir kontrol yoktur. Üretilen, ithal/ihraç edilen kimyasallara ait kayıt sistemi yetersizdir.

Türkiye'de gerek kamu gerek özel sektöre ait analiz laboratuvarlarının bulunmasına karşın, İyi Laboratuvar Uygulamaları (İLU) prensiplerine uygun olarak akredite edilmiş test laboratuvarlarımız mevcut değildir.

Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar (GDO)'ların Türk pazarındaki varlığına ilişkin net bilgi mevcut değildir. GDO'ların piyasaya sürülmeden önce risk değerlendirmesinden geçirilmesini, kullanımına onay verilmesini ve GDO'ların güvenli kullanımının sağlanmasını düzenleyen Biyogüvenlik Kanun taslağı hazırlanmıştır. GDO'larla ilgili Direktiflerin mevzuata uyumlaştırılabilmesi için Biyogüvenlik kanun taslağının onaylanması ve ikincil mevzuatın hazırlanması gerekmektedir.

Kimyasallarla ilgili olarak personel ve tecrübe eksikliği, kurumsal çerçevenin yetersizliği, izleme ve kontrolleri yürütmekten sorumlu otoritelerin kaynak yetersizliği, uygun laboratuvarların olmayışı, ve kimyasallara ilişkin mevzuat boşluklarına bağlı olarak AB Kimyasallar Direktifleri henüz henüz tam uyumlaştırılmamıştır.

Genel bir yaklaşımla AB kurallarına uyum beraberinde güçlü bir alt yapı gerektirmektedir. AB'ye uyum çerçevesinde mevcut ve gelecek mevzuatlar ülkemiz şartlarına adapte edilmelidir. Ayrıca, Türkiye pazarında bulunan kimyasallara ilişkin bir envanterin, kayıt sisteminin ve veri bankasının oluşturulması, etkin gözetim ve denetim için gerekli düzenlemelerin yapılması İLU prensiplerine uygun olarak akredite edilmiş test laboratuvarlarının kurulması gerekmektedir.

5.6.2 Mevzuat Uyumu

Tablo 5.6.2 Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi

AB Mevzuatının Adı	Numarası	Öngörülen Uyumlaştırma Tarihi	Öngörülen Uygulama/Yürürlük Tarihi
Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü	Büyük	31.12.2007	31.12.2007

Hakkında Yönetmelik Taslağı	endüstriyel kaza tehlikelerinin kontrolüne ilişkin 96/82/EC sayılı ve 9 Aralık 1996 tarihli AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ DİREKTİFİ		
-----------------------------	---	--	--

Kimyasallar sektörü toplam 15 direktifi içermekte olup, bunlar kapsamaları itibarıyla üç alt grupta değerlendirilmektedir (Kimyasallar, İyi Laboratuvar Uygulamaları (İLU), Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar (GDO)). Kimyasallar ve GDO'lar sektörüne ilişkin mevzuat çok geniş önlemleri içermektedir. Bunlar; yetkili otoriteye ön bildirimleri ve yetkili otoriteden alınan izinleri; risk değerlendirmesi prosedürlerini; yönetim altına alınan maddelerin sınıflandırılmasını, ambalajlanmasını ve etiketlenmesini; kullanım ve teminine ilişkin kısıtlamaları; kontrol ve piyasa gözetim/denetimini içermektedir.

AB mevzuatında kimya sanayisine ilişkin çevre konulu birçok düzenleme bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi kimyasallar yönetimine ilişkin yeni stratejilerinin uygulamasını öngören ve 17 Kasım 2005 tarihinde Avrupa Parlamentosu tarafından ilk kabulü yapılarak 2007 yılında yürürlüğe girmesi planlanan REACH (Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals / Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi ve İzni) Tüzüğüdür. Ülkedeki kimya sanayini büyük ölçüde etkileyecek olan bu Tüzük, AB mali yardımları 2003 yılı programı kapsamında yürütülen "Kimyasallar Alanında Teknik Destek Projesi" çerçevesinde göz önünde bulundurulacaktır.

Kimyasallar alt sektöründe, sadece Özel Bilgi Sistemi ile ilgili direktif (91/155/EEC) tam olarak mevzuat uyumu tamamlanmıştır Tehlikeli Maddeler (67/548/EEC), Tehlikeli Müstahzarlar (99/45/EC), Pazarlama ve Kullanım Kısıtlamaları (76/769/EEC) ile ilgili direktiflerin mevzuat uyumu kısmen tamamlanmıştır. Kimyasal Maddelerin İnsan ve Çevre için Teşkil Ettiği Risklerin Değerlendirilmesi İlkelerine İlişkin Komisyon Direktifinin (93/67/EEC) mevzuat uyumunu sağlayan Türk mevzuatı henüz bulunmamaktadır. 67/548/EEC, 99/45/EC, 91/155/EEC, 93/67/EEC Direktiflerinin uygulanabilmesi için gerekli sistemlerin, kurumsal yapının ve kapasitenin kurulması ve yasal çerçevenin oluşturulması için "Kimyasallar Alanında Teknik Yardım Projesi" ÇOB tarafından yürütülmektedir. Mevzuat uyumunun 2007 yılı sonunda tamamlanması beklenmektedir.

Bazı Tehlikeli Maddelerin Risk Değerlendirmesine ve Kontrolüne İlişkin 793/93/EC sayılı Konsey Tüzüğü ve tehlikeli kimyasalların ithalatına ve ihracatına ilişkin 304/2003 sayılı Konsey Tüzüğü'nün mevzuat uyumunu sağlayan Türk mevzuatı bulunmamaktadır.

Biyosidal Ürünlerin Piyasaya Sürülmesine İlişkin 98/8/EC sayılı Komisyon Direktifinin mevzuat uyumunu sağlayan Türk mevzuatı bulunmamaktadır. Ancak, Su ve Biyosidal Ürünler Projesi (TR 0402.10)'nin birinci bileşeni olan, Biyosidal Ürünler Eşleştirme Projesi başlatılmış olup, Biyosidal Ürünler Yönetmeliği bu proje kapsamında hazırlanacaktır. Mevzuat uyumunun 2007 yılı sonunda tamamlanması beklenmektedir.

Asbest (87/217/EEC) ile ilgili Direktifin. mevzuata mevzuata uyumu kısmen sağlanmıştır.

İyi Laboratuvar Uygulamaları alt sektöründe İLU'ya ilişkin 88/320/EEC ve 87/18/EEC sayılı direktifler büyük ölçüde mevzuata uyumlaştırılmıştır. İLU direktiflerinin tam olarak mevzuat uyumunun sağlanması için başka çalışmalara gereksinim vardır.

Hayvan Deneyleri Direktifinin (86/609/EEC) mevzuat uyumu kısmen sağlanmıştır. Mevzuat uyumunun 2006 yılı sonunda tamamlanması beklenmektedir.

Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar alt sektöründe, GDO Direktifleri ile ilgili mevzuat uyum çalışması henüz tamamlanmamıştır. Cartagena Biyogüvenlik Protokolü ve bahse konu AB direktifleri

dikkate alınarak Biyogüvenlik Kanunu hazırlanmasına yönelik yürütülen teknik çalışmalar son aşamasındadır.

5.6.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler

Bu sektörde, uyumlaştırılacak direktiflerle kimyasal madde/müstahzarların ve GDO'ların tüm özelliklerini içerir kimliklerinin tesbiti, tehlike özelliğine bağlı risklerinin ortaya konulması, gerekli güvenlik önlemlerinin belirlenmesi ve üretiminden bertarafına kadar geçen sürede kontrollü kullanımlarına yönelik politika ve programların uygulanması temel amaçtır.

1. Amaç: Tehlikeli maddelerin uygunsuz kullanımı önlenecek ve kazalar nedeniyle meydana gelen sağlık ve çevre üzerine olumsuz etkiler azaltılacaktır.

Hedef 1: 2007 yılı sonuna kadar tehlikeli maddeler, tehlikeli müstahzarlar, risk değerlendirmesi ve Özel Bilgi Sistemi ile ilgili direktifler uyumlaştırılarak gerekli kurumsal yapı oluşturulacaktır.

2: Risk değerlendirmesi ile ilgili gerekli uyumlaştırma yapılacak, uygulama takvimi proje kapsamında belirlenecektir.

3: Tehlikeli kimyasalların pazarlanması ve kullanımı ile ilgili uyumlaştırma yapılacaktır.

Strateji 1: Türkiye piyasasında bulunan kimyasallar için envanter, kayıt ve bildirim sistemi oluşturulması.

2: Direktiflerin uygulanabilmesi için Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması.

3: AB'nin Temel Kimyasallar Direktifinin uygulanması için, yetkili mercilerin belirlenmesi.

4: Eğitimle yetkili ulusal merci kapasitelerinin artırılması.

5: Tehlikeli kimyasalların belirlenmesi.

6: Kısıtlamaya tabi ürünlerin piyasadan çekilmesi için takvim oluşturulması.

2. Amaç: Belirli tehlikeli kimyasal maddeler hakkında ortak bir bildirim ve bilgilendirme sistemi oluşturulacak ve pazara güvenli ürünler sürülecektir.

Hedef 1: 2007 yılı sonuna kadar tehlikeli maddeler, tehlikeli müstahzarlar, risk değerlendirmesi ve Özel Bilgi Sistemi ile ilgili direktifler uyumlaştırılarak gerekli kurumsal yapı oluşturulacaktır.

2: Risk değerlendirmesi ile ilgili gerekli uyumlaştırma yapılacak, uygulama takvimi proje kapsamında belirlenecektir.

Strateji 1: Türkiye piyasasında bulunan kimyasallar için envanter, kayıt ve bildirim sistemi oluşturulması.

2: Direktiflerin uygulanabilmesi için Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması.

3: AB'nin Temel Kimyasallar Direktifinin uygulanması için, yetkili mercilerin belirlenmesi.

4: Eğitimle yetkili ulusal merci kapasitelerinin artırılması.

5: Tehlikeli kimyasalların belirlenmesi.

3.Amaç: Kimyasalların teşkil ettiği risklere ilişkin uluslararası bilgi alışverişi yoluyla çevre ve insan sağlığı korunacaktır.

Hedef 1: 2007 yılı sonuna kadar tehlikeli maddeler, tehlikeli müstahzarlar, risk değerlendirmesi ve Özel Bilgi Sistemi ile ilgili direktifler uyumlaştırılarak gerekli kurumsal yapı oluşturulacaktır.

2: Risk değerlendirmesi ile ilgili gerekli uyumlaştırma yapılacak, uygulama takvimi proje kapsamında belirlenecektir.

Strateji 1: Türkiye piyasasında bulunan kimyasallar için envanter, kayıt ve bildirim sistemi oluşturulması.

2: Direktiflerin uygulanabilmesi için Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması.

3: AB'nin Temel Kimyasallar Direktifinin uygulanması için, yetkili mercilerin belirlenmesi.

4: Eğitimle yetkili ulusal merci kapasitelerinin artırılması.

5: Tehlikeli kimyasalların belirlenmesi

4.Amaç: Direktiflerinin uygulanması sonucu tehlikeli kimyasalların üretimine ve kullanımına sınırlama veya yasaklama getirilerek tehlikeli atıklar azaltılacaktır.

Hedef : Tehlikeli kimyasalların pazarlanması ve kullanımı ile ilgili uyumlaştırma yapılacaktır.

Strateji 1: Türkiye piyasasında bulunan kimyasallar için envanter, kayıt ve bildirim sistemi oluşturulması.

2: Direktiflerin uygulanabilmesi için Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması.

3: Eğitimle yetkili ulusal merci kapasitelerinin artırılması.

4: Tehlikeli kimyasalların belirlenmesi.

5: Kısıtlamaya tabi ürünlerin piyasadan çekilmesi için takvim oluşturulması.

6: Asbest içeren yapıların yıkılma veya sökülmesinin değerlendirilmesi için strateji hazırlanması

5.Amaç: Biyosidallerin çevre ve insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri azaltılacaktır.
Hedef : Biyosidal Ürünlerle ilişkin uyumlaştırma yapılarak uygulamaya ilişkin takvim belirlenecektir.
Strateji 1: Eğitimle yetkili ulusal merci kapasitelerinin artırılması.
2: Kısıtlamaya tabi ürünlerin piyasadan çekilmesi için takvim oluşturulması.

6.Amaç: İLU'nun uygulanması sonucunda kimyasalların riskleri ile ilgili daha iyi ve güvenilir bilgiye ulaşılabilecektir.
Hedef: İLU ile ilgili Direktifler uyumlaştırılarak gerekli kurumsal yapı oluşturulacaktır.
Strateji 1: Laboratuvarlarda kullanılacak ilkelere uyulması için eğitim sağlanması.
2: İLU ilkelerine uyumu sağlayacak akreditasyon sisteminin geliştirilmesi

7.Amaç: Hayvanların deneysel amaçla kullanımı azaltılacak ve uygun şekilde deneye tabi tutulmaları sağlanacaktır.
Hedef 1: 2007 yılı sonuna kadar tehlikeli maddeler, tehlikeli müstahzarlar, risk değerlendirmesi ve Özel Bilgi Sistemi ile ilgili direktifler uyumlaştırılarak gerekli kurumsal yapı oluşturulacaktır.
2: Hayvan Deneyleri ile ilgili Direktifler uyumlaştırılarak gerekli kurumsal yapı oluşturulacaktır.
Strateji 1: Eğitimle yetkili ulusal merci kapasitelerinin artırılması.
2: Hayvan deneyleri ile ilgili onay, bilgi ağı ve veri toplama sistemlerinin kurulması.

8.Amaç: GDO mevzuatının uygulanması ile GDO'ların çevreye kazara bırakılması riski azaltılacak, üretimi kontrol altına alınacaktır.
Hedef: GDO'lar ile ilgili Direktifler uyumlaştırılarak gerekli kurumsal yapı oluşturulacaktır.
Strateji 1: Eğitimle yetkili ulusal merci kapasitelerinin artırılması.
2: Potansiyel tehlike oluşturacak GDO'ların piyasadan çekilmesi, salınımlarının kontrol altına alınabilmesi için strateji geliştirilmesi.
3: Biyogüvenlik Kanunu Taslağı ve uygulanmasına yönelik ilgili mevzuatın hazırlanarak uygulamaya konulması.

5.6.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

Kimyasallar ve GDO'lar sektöründe, politika geliştirmeden başlayarak izleme ve yaptırımı da içine alan uygulama döngüsüne ilişkin düzenlemelerin güçlendirilmesi ve daha tutarlı bir kurumsal çerçevenin oluşturulması için önemli çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sektördeki mevzuatın uygulanması için idari düzenlemeler ve eğitimli insan gücü gerekmektedir.

Kurumsal çerçevenin ve sorumlu otoritelerin izleme ve kontrolleri yürütmek için kaynaklarının yetersizliği, personelin deneyimi, ekipman, bazı sistem/mekanizmaların ve güvenilir veri/bilgiye erişim eksikliği giderilecektir.

İLU alt sektöründe geliştirilmiş İyi Laboratuvar Uygulaması prensiplerine göre akredite edilmiş laboratuvarlara ihtiyaç vardır.

5.6.5 Kimyasallar ve Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar Sektörü Yatırım İhtiyacı

Kimyasallar sektöründe Tehlikeli Maddeler Direktifi, Tehlikeli Müstahzarlar Direktifi, Risk Değerlendirme Direktifleri, Tehlikeli Kimyasalların Pazarlanması ve Kullanımı ile ilgili direktif, Tehlikeli Kimyasalların İthalatına ve İhracatına ilişkin Direktif, Biyositler Direktifi , İLU ile ilgili direktifler(88/320/EEC ve 87/18/EEC) ve GDO'lar ile ilgili Direktifler (90/219/EEC , '2001/18/EC) yüksek öncelliğe sahiptir.

Kimyasallar alt-sektöründe birinci öncelik, tehlikeli kimyasallar ile ilgili ana direktiflerdedir (67/548/EEC, 99/45/EC, 91/155/EEC ve 93/67/EEC). Bunları Biyosidal ürünler ile ilgili Direktif (98/8) takip etmektedir.

Kimyasallar ve Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmalar (GDO)'lar sektörü için henüz yatırım ihtiyaçları belirlenmemiştir. Kurumsal yapının güçlendirilmesinin bir bileşeni olarak İyi Laboratuvar uygulamaları

çalışmalarında laboratuvarların geliştirilmesi için altyapı yatırımına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu laboratuvarlara ilişkin ihtiyaç ve gerekli yatırımın tespitine yönelik bir çalışma henüz başlatılmamıştır. Söz konusu laboratuvarlar özel sektör veya kamu tarafından kurulabilir.

Kimyasallar ve GDO'lar sektöründe mevzuatın iç hukuka aktarılması ve sonrasında takibi ve güncellenmesi için ÇOB, Tarım Köyişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesinde 80 ilave teknik personele ihtiyaç duyulmaktadır. Mevzuatın uyumlaştırılması için mevzuat uyumu çalışmalarının yanı sıra uyumlaştırılan mevzuatın uygulanması için kurumsal makine-teçhizat altyapısının güçlendirilmesi, laboratuvar kurulması, uygulamayı yönlendirecek strateji ve eylem planlarının hazırlanması, denetim yapacak personelin eğitimini karşılamak üzere 9 adet teknik yardım projesine ihtiyaç vardır. Söz konusu projelerin toplam maliyeti 13,5 milyon Avro olarak tahmin edilmekte olup, ilave personel, ekipman ve teknik yardım projelerine yönelik ihtiyaçlar yapılacak çalışmalar bünyesinde revize edilecektir.

5.7 Doğa Koruma Sektörü

5.7.1 Mevcut Durum

Asya, Avrupa ve Afrika gibi üç kıtanın birleşme noktasında yer alan Türkiye, coğrafi konumu sayesinde zengin bir biyolojik varlığa sahiptir. Söz konusu zenginliğin kaynağı görece küçük bir yüzölçümü içinde iklim farklılıkları, topoğrafik çeşitlilikler, jeolojik ve jeomorfolojik çeşitlilikler, üç değişik bitki coğrafyası bölgesi ve yükseklik farklılıklarının bulunmasıdır.

Türkiye'deki bitki türü sayısı 11.000 civarında olup bunun üçte birinin ülkemize özgü endemik türler olduğu tahmin edilmektedir. Ülkemizde fauna türü sayısı 60-80.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye birçok bitki ve hayvan türünün anavatanı olarak bilinmektedir.

Türkiye'de 132 memeli, 454 kuş, 105 dolayında sürüngen türü bulunmaktadır. Paleartik bölgedeki dört önemli kuş göç yolundan ikisi (Batı Paleartik ve Afrika arasındaki) Türkiye üzerinden geçmektedir. Ülkemizde bulunan sulak alanların 200'ü uluslararası öneme sahip olup, bunlardan 12'si Ramsar Sözleşmesi Listesine dahil alanlardır.

Türkiye, tür çeşitliliği açısından zengin olmasına karşılık, doğal yaşam ortamlarının bozulması nedeniyle mevcut türlerin popülasyonlarında azalma görülmektedir. Denizlerimizde bulunan yaklaşık 450 balık türünden 50'sinin neslinin tükenme tehlikesi bulunmaktadır. Ülke genelinde 15 memeli, 46 kuş, 18 sürüngen ve 5 kurbağa türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ülkemizdeki endemik bitki ve hayvan grupları Tablo 5.7.1'de verilmektedir.

Tablo 5.7.1 Türkiye Flora ve Faunasının Görünümü

Bitki ve Hayvan Grupları	Tanımlanmış Türler	Endemik Türler
Bitkiler		
Eğreltiler	90	2
Açık-Tohumlular	23	3
Tek-çenekliler	1771	300
Çift-çenekliler	7.593	2.589
Omurgasız Hayvanlar	60.000-80.000	
Omurgalı Hayvanlar		
Memeliler	132	
Kuşlar	454	
Amfibiler	28	
Sürüngenler	105	
Balıklar (İçsular)	127	
Balıklar (Denizler)	450	

Ülkemizde biyolojik çeşitlilik ve kaynak değerlerinin korunması amacıyla ulusal yasalar ve uluslararası sözleşmeler uyarınca belirlenen ve ilan edilen korunan alanların sayısı ve büyüklüğü Tablo 5.7.2.'de verilmiştir. Ülkemizdeki korunan alanların ülke yüzölçümüne oranı yüzde 6 civarında olup, çeşitli uluslararası yaklaşımlarda bu oranın yüzde 10'a çıkarılması hedefi bulunmaktadır. Alan koruma ile ilgili olarak farklı kurumların sorumluluğu altında farklı koruma statüleri bulunmaktadır. Bu durum kurumlar arasında yetki karmaşasına neden olduğundan etkin alan yönetimini güçleştirmektedir.

Tablo 5.7.2 Korunan alanların sayı ve büyüklükleri.

Korunan Alan Tipi	Sayısı	Alanı Hektar	Korunan Alan Tipi	Sayısı	Alanı Hektar
Milli Park	37	853.222	Muhafaza Ormanları	54	316.125
Tabiat Parkı	18	72.315	Gen Koruma Ormanları	188	25.703
Tabiatı Koruma Alanı	33	64.663	Tohum Meşcereleri	337	45.858
Tabiat Anıtı	102	5.285	Özel Çevre Koruma Bölgesi	14	1.200.247
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	88	1.450.000	Ramsar Alanları	12	200.00
			Doğal Sit Alanı	750	Tam olarak belirlenememiştir.
			Doğal Varlıklar	2.370	Tam olarak belirlenememiştir

5.7.2 Mevzuat Uyumu

Tablo 5.7. Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi

AB Mevzuatının Adı	Numarası	Öngörülen Uyumlaştırma Tarihi	Öngörülen Uygulama/Yürürlük Tarihi
Habitat Direktifi	92/43/EEC	2006-2007	2007-2009
Kuş Direktifi	79/409/EEC	2006-2007	2007-2009
CITES Uygulama Yönetmeliği	338/97/EC	2006-2007	2007-2009

Yapılacak iş ve işlemlerdeki benzerlikler ve mevzuattaki temel gereksinimlerin benzer olması nedeniyle Tablo 5.7’de belirtildiği şekilde dört ayrı grupta incelenebilir.

Habitat ve Kuş Direktiflerindeki uygulamalar Tablo 5.7’de yer alan 2873 Sayılı Milli Parklar Yasası, 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu ve diğer mevcut yasaların hükümleri içerisinde genel olarak yer bulmakla birlikte bu direktiflerin gereklilikleri tam olarak karşılanmamaktadır. Ulusal mevzuatımız özellikle habitatlar ve türler ile ilgili envanter oluşturulması; habitat ve türlerin izlenmesi için bir sistem kurulması; habitat tipleri ile bu habitat tipleri için özel önemi olan hayvan ve bitki türlerinin tanımlanması ve sınıflandırılması; flora ve fauna ile yaşam ortamlarının fiziki planlarda dikkate alınması, korunan alanlar ağının oluşturulması, yönetim planlarının tanımlanması açılarından yetersizdir. Bu eksikliklerin giderilmesi için Biyoçeşitlilik ve Doğa Koruma Kanun Taslağı hazırlanmıştır.

Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmesi (CITES) ile ilgili gereklilikler ülkemizde temel olarak Tablo 5.7.3'de yer alan ulusal mevzuat çerçevesinde kısmen karşılanmaktadır. Ancak, CITES mevzuatının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için idari ve bilimsel nitelikte yeni bir merkezi bir otoritenin kurulması, el konulmuş canlı örneklerin barındırılması için altyapının ve kurtarma merkezlerinin oluşturulması, farklı kurumlardaki bürokratik işlemlerin sadeleştirilmesi, bilinçlendirme ve türlerin tanımlanmasına yönelik rehberlerin hazırlanması, türlere yönelik genel bir damgalama sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir.

Biyçeşitlilik ve Doğa Koruma Kanun Taslağı çerçevesinde öngörülen kurumsal yapılanma içerisinde bahse konu boşlukları giderici bir yapılanmaya gidilmesi gerekmektedir.

Bacaktan Yakalama Tuzakları kapsamında 3254/91/EEC, 97/602/EC ve 35/97/EC düzenlemeleri yer almakta olup, mevzuatımız bu konuda büyük oranda uyumludur.

1999/22/EC sayılı Direktif hayvanat bahçelerinin ruhsatlandırma ve denetim önlemlerinin alınması yoluyla yaban hayvanlarını korumayı ve biyolojik çeşitliliği muhafaza etmeyi amaçlamaktadır.

Hayvanat bahçeleri ile ilgili genel bir yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konudaki mevzuat eksikliğimiz 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu (2003) ve 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu (2004) kapsamında hazırlanmakta olan Hayvanat Bahçelerinin Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik ile çözümlenmeye çalışılmaktadır. Yaban hayvanlarının hayvanat bahçelerinde bulundurulması ile ilgili izin işlemleri ile biyolojik çeşitliliğin korunmasıyla ilgili hususlar Tablo 5.7.'de verilen kanun ve yönetmelikler çerçevesinde düzenlenmiş olup, mevzuatımız 1999/22/EC sayılı Direktife tam olarak uyumlu değildir.

5.7.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler

Biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak, flora ve fauna ile bunların doğal yaşam ortamlarının muhafaza edilmesi ve geliştirilmesi yoluyla biyolojik çeşitlilik kaybının önlenmesi temel amaçtır.

Amaç : Mevcut doğa koruma sisteminin güçlendirilmesi için AB Müktesebatına uyum sağlanacaktır.

Hedef 1: Doğa koruma ile ilgili AB müktesebatının etkin uygulanabilmesi için idari ve kurumsal altyapı ihtiyaçları belirlenecek ve personelin eğitimi sağlanarak kapasite güçlendirilecektir.

2: Mevcut korunan alan statüleri gözden geçirilerek uygun kriterleri taşıyan alanlar potansiyel Natura 2000 alanları olarak belirlenecek, yönetim ve/veya koruma planları hazırlanarak uygulamaya geçirilecektir.

3: Habitat ve türlere yönelik envanter tamamlanacak ve bunlara ilişkin olarak AB'de yaygın olarak kullanılan sistem esas alınarak kılavuzların hazırlanması ile birlikte habitat sınıflandırması ve haritalama çalışmaları yapılacaktır.

4: Doğa koruma ile ilgili kurumların ve sorumlu birimlerinin; izleme, bilimsel altyapı, eğitim, yönlendirme ve strateji oluşturma vb yapılarının güçlendirilme/yeniden yapılanma çalışmaları gerçekleştirilecektir.

5: Alan ve türlerdeki mevcut durumu ve değişimleri tespit ederek gerekli müdahaleleri yapmak üzere biyolojik çeşitliliği izleme sistemleri oluşturulacaktır.

6: CITES çerçevesindeki türlerle ilgili kotalar belirlenecek, el kitapları hazırlanarak uygulayıcılar eğitilecek, yakalanan CITES türleri için kurtarma merkezleri kurulacaktır.

7: CITES ile ilgili mevzuatın uygulanabilmesi için CITES ofisi kurulacaktır.

8: Hayvanat bahçelerinin açılması, işletilmesi ve iyileştirilmesini öngören hukuki düzenleme oluşturulacak ve mevcut hayvanat bahçeleri iyileştirilecektir. Hayvanat bahçelerindeki yaban hayvanları ile ilgili araştırma programları gerçekleştirilecek ve halkı bilgilendirme programları hazırlanacaktır.

9: Avlak sistemleri oluşturulacak ve avlanma planları AB direktifleri esas alınarak hazırlanacaktır.

10: Avcılıkla ilgili tüm ilgi gruplarının bilgilendirilmeleri sağlanacak, etkin koordinasyon sağlanarak ve taşra teşkilatı güçlendirilecektir. Yaban hayatı koruma ve acil müdahale ekipleri her ilde en az bir tane olmak üzere kurulacaktır.

11: Halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi ve karar verme mekanizmalarına etkin katılımı sağlanacaktır.

Strateji 1: Biyoçeşitlilik ve Doğa Koruma Yasası çalışmaları tamamlanarak yürürlüğe konulması.

2: Biyolojik çeşitliliğe ilişkin danışma görevini yürütecek bilim komitesinin kurulması.

3: Mevcut korunan alanların statülerinin gözden geçirilmesi, korunan alanların biyotop/habitat sınıflandırma ve haritalama çalışmalarının yapılması ve potansiyel Natura 2000 alanlarının değerlendirilmesi.

4: Eğitim ve bilimsel değerlendirme, yönlendirme ve strateji oluşturan ve uygulamanın bilimsel ayağında sorumlu bilimsel mercinin kurulması (eğitim ve araştırma merkezi, doğa müzesi dahil).

5: Uygulamaya dönük idari ve kurumsal altyapının güçlendirilmesi kapsamında yeni personel istihdamı ve teknik altyapının geliştirilmesi.

6: İlgili gruplarına yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme kampanyalarının düzenlenmesi.

7: Biyolojik çeşitliliği izleme sistemlerinin kurulması kapsamında gerekli teknik altyapının oluşturulması, izlemeye yönelik indikatörlerin belirlenmesi.

8: Korunan alanların idaresi ile ilgili olarak ilgi grupları arasındaki iletişim, işbirliği ve bilgi akışı/paylaşımı gibi hususların ne şekilde sağlanacağına belirlenmesi, etkin koordinasyonun sağlanması.

9: Habitat yaklaşımı ile doğa koruma gerekliliklerin, üniversitelerin eğitim programlarında (biyoloji, şehir planlama, hukuk vb.) yer almasının sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılması.

10: Biyolojik çeşitliliğin azalmasına yol açan etmenlerin belirlenmesi ve azaltılmasına yönelik önlemlerin alınması.

11: Koruma alanlarının yönetimi ile ilgili uygun finans mekanizmalarının oluşturulması.

12: Sektörel bazdaki politika, plan ve projelerle ilgili karar verme mekanizmalarına korunan alanlarla ilgili etki değerlendirmelerinin entegre edilmesi / geliştirilmesi.

13: Biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik teşvik ve tedbirlerin belirlenerek, uygulamaya geçmesi.

5.7.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

Uyum sürecinde ele alınan mevzuatın uygulamasına yönelik kurumsal yapının tek bir kurumsal yapılanma altında çözümlenmesi planlanmaktadır. Nihai çözüme ulaşmak için bu çerçevede iki aşamalı bir yaklaşım benimsenmiştir.

Mevcut iş yükü ve personelin teknik altyapısı şu anki iş ve işlemlerin yürütülmesi için yeterli değildir. Ayrıca, uyum çalışmaları kapsamında oluşturulması planlanan bilimsel mercinin personel altyapısının şimdiden oluşturulması gerekmektedir. Bu ise ancak mevcut kurumsal kapasitenin kalifiye personel yönünden artırılıp, bu işlemleri yürütecek yeni birimlerin oluşturulması ile mümkündür.

Yeni bir kurumsal yapılanmaya ve mevzuat oluşturuluncaya kadar uyum işlemlerinin mevcut kurumlar eliyle yürütülmesi; doğa koruma kanunu ve ilgili düzenlemelerin oluşturulmasını müteakip yeni bir kurumsal yapının ve bilimsel mercinin kurulması planlanmaktadır.

Söz konusu bilimsel mercinin Kuş ve Habitat Direktifleri, CITES ile ilgili mevzuat ve Hayvanat Bahçeleri direktifinin ve diğer uluslararası sözleşmelerin bilimsel içerikleri açısından uygulamasından sorumlu olması öngörülmektedir. Bu yapının aynı zamanda biyolojik çeşitlilik ile ilgili bilinçlendirme, eğitim, envanter çalışmalarının planlanması, yaptırılması, değerlendirilmesi, bilimsel araştırmaların koordinasyonu, CITES izinleri ve ruhsatlandırma gibi sorumluluklarının olması planlanmaktadır.

Diğer taraftan Natura 2000 alanlarının fiziki koruma, planlama ve yönetimi kapasitesine sahip alan koruma birimlerini içerecek şekilde mevcut merkez ve taşra teşkilatının geliştirilmesi planlanmaktadır.

5.7.5 Doğa Koruma Sektörü Yatırım İhtiyacı

Gelecek 20 yıl içerisinde mevcut koruma statüsüne sahip alanlardan başlamak üzere, yeni alanlar da değerlendirilerek Natura 2000 alanları ve bunlara bağlı koridorların belirlenmesi çalışmaları gerçekleştirilecektir. Böylelikle AB uygulamalarına paralel olarak koruma alanların ülke yüzölçümüne oranının artması beklenmektedir.

Habitat ve Kuş Direktifi, CITES ve Hayvanat bahçeleriyle ilgili direktifin uygulamada toplamda 263,31 milyon Avro gerekmektedir.

Habitat ve Kuş Direktifi çerçevesinde toplam 254,14 milyon Avro gerekmektedir. Personel giderleri için 134,52 milyon Avro ve yatırımlar için 120,4 milyon Avro gerekmektedir. Personel giderleri, toplam maliyet içerisinde yüzde 52,77'sini, yatırımlar ise yüzde 47,23'ünü oluşturmaktadır. Habitat ve Kuş Direktifi için kurumsal kapasitenin geliştirilmesine yönelik toplam 3 milyon Avro ve bilimsel işler ise 120 bin Avro gerekmektedir. Ülkemizin habitat ve türlerine yönelik düzenli envanterlerin yapılması için 1,7 milyon Avro'ya ihtiyaç vardır.

Doğa Konusunda Kapasite Geliştirilmesi Projesi kapsamında başlatılan çalışmaların sürdürülmesi ve detay verilerin 4 yıl içerisinde toplanarak potansiyel Natura 2000 alanların belirlenebilmesi toplam 8 milyon Avro'ya ihtiyaç vardır.

Koruma alanlarına ilişkin sınıflandırma ve haritalama çalışmalarının yapılması için istihdam edilen ilave personelin eğitilerek kullanılması beklenmektedir. Bu çalışmalar çerçevesinde mevcut korunan alanların haritalaması yapılacaktır. Bu alanlar için toplam haritalama çalışmaları maliyetinin 4 milyon Avro olacağı tahmin edilmektedir.

Eğitim ve bilimsel değerlendirme, yönlendirme yapan, strateji oluşturan ve uygulamanın bilimsel ayağında sorumlu bilimsel merciin kurulması (eğitim merkezi, doğa müzesi dahil) öngörülmekte olup, bu yapı için bir etüt çalışması başlatılmalıdır. Hazırlanacak fizibilite sonrasında söz konusu projenin yaklaşık maliyeti hesaplanabilecektir.

Uygulamaya dönük idari ve kurumsal altyapının oluşturulması kapsamında altyapı gereksinimlerinin personel ihtiyacı merkezi, taşra/alan birimleri düzeyinde tahmini olarak öngörülmüştür. Buna göre bilimsel merci bünyesinde 200 kişinin istihdamı gerekmektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde ise merkezde öncelikle 40, sonrasında zaman içerisinde ilave 100 personel; taşra/alan birimlerinde 390 kişi olmak üzere toplam 530 ilave personel gerekmektedir. Personel ihtiyacı Doğa Konusunda Kapasite Geliştirilmesi Projesi nihai raporlarına göre güncellenecektir. Bunlar yıllar içerisinde düzenli olarak artırılarak ulaşılabilecek nihai hedefleri oluşturmaktadır. Nihai hedefe ulaşıldığında bu teşkilatın yıllık ortalama 14 milyon Avro tutarında bir gideri olacaktır. Bu yapılanma esnasında yaklaşık 100 alan için ziyaretçi merkezi, gözlem istasyonları, vb. yapılar inşa edilmesi gerekmekte olup, bu tesislerin toplam maliyeti 20 milyon Avro olacaktır.

Kurumsal yapı içerisinde yer alacak personelin sürekli eğitimi için 50 bin Avro civarında bir bütçe öngörülmektedir. Halkın eğitim ve bilinçlendirilme faaliyetleri için de yıllık 100 bin Avro'ya ihtiyaç vardır

Alanlara ilişkin fiziki koruma, bilinçlendirme tedbirlerinin alınmasına ilişkin harcama miktarları alan bazında değişkenlik gösterecek olup, alan bazında hesaplanması gereken maliyetlerdir. Bu tedbirlerin alınmasının önemli mali boyutları olabileceği göz ardı edilmemelidir.

CITES Direktifi kapsamında yapılacak tüm işler için toplam 8 milyon 400 bin Avro gerekmektedir. CITES uygulayıcılarının eğitilmesi için gümrük ve arazi denetimini yapan personeline yönelik yıllık 200 bin Avro civarında bir bütçenin ayrılması beklenmektedir. Uygulayıcılar için türleri ve ürünleri içeren bir CITES el kitabının hazırlanması; tercüme, yerel türlerin el kitabına eklenmesi için toplam 216 bin Avro gerekmektedir. Yakalanan ve bakıma ihtiyacı olan hayvan ve bitki türlerinin uygun koşullarda muhafazası için oluşturulacak kurtarma merkezlerinin her birinin maliyeti Doğa Koruma Konusunda Kapasite Geliştirme Projesi Ülkemizdeki değişik coğrafyalarda yapılacak olup yatırım maliyeti 4 milyon Avro, ve kurtarma merkezlerinin işletme giderleri için de yıllık 30 bin Avro olması beklenmektedir.

Hayvanat bahçelerinde uygulayıcıların eğitimi için toplam 730 bin Avro civarında bir bütçe gerekecektir.

Doğa koruma sektöründe öncelikli Direktifler Habitat ve Kuş Direktifleri ile CITES mevzuatıdır. Bu kapsamda öncelikle Biyoçeşitlilik ve Doğa Koruma Kanunu Tasarısı tamamlanması, alanların tür ve habitatlarına ilişkin envanterlerin yapılması, bilimsel otoritenin kurulması için etüt çalışmasının başlatılması, geçiş sürecinde öngörülen personelin istihdamı ve eğitimleri sağlanmasına ihtiyaç vardır.

Tablo 5.7.3 Doğa Koruma Sektörü Yatırım İhtiyacı (2007 – 2023)

(Milyon Avro)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Habitat ve Kuş Direktifi	254	3	5	8	10	11	13	14	15	16	17	18	20	21	18	19	22	24
Cites Direktifi	8	1	1	1	1	1	1	1	1									
Hayvanat Bahçeleri	2		1	1														
TOPLAM	264	4	7	10	11	12	14	15	16	16	17	18	20	21	18	19	22	24

5.8 Yatay Sektör (Çevresel Etki Değerlendirmesi)

5.8.1 Mevcut Durum

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği AB ÇED Direktifi ve ülkemiz şartları da dikkate alınarak revize edilmiş ve 16.12.2003 tarih ve 25318 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) sürecinin güçlendirilerek etkinleştirilmesi çalışmaları devam etmektedir.

Ülkemizde 09.10.2003 tarihinde Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çıkartılmış olup Kanunla ilgili 19.04.2004 tarih ve 2004/7189 sayılı yönetmelik yayımlanmıştır. 2002 Mali İşbirliği Programı kapsamında yürütülmüş olan “Kurumsal Yapılandırma ve Çevresel Bilgiye Erişim” projesi kapsamında Çevre Bilgi Sistemi oluşturulmuş ve AB Çevresel Bilgiye Erişim Direktifinin proaktif yaklaşımı çerçevesinde ülkemizde önemli bir adım adılmıştır.

AB SÇD Direktifi ile uyumlu bir Taslak Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği hazırlanmıştır. Bu yönetmeliğin uygulamaya geçebilmesi için uygulayıcı kurumlarla birlikte pilot çalışmaların yürütülmesine, Bakanlık içinde ve dışında kapasite geliştirme çalışmalarına gerek duyulmaktadır. Halkın bilinçlendirilmesi ile ilgili projelerin yürütülmesi gerekmektedir.

5.8.2 Mevzuat Uyumu

Tablo 5.8.2 Uyumlaştırılması Hedeflenen AB Mevzuatına İlişkin Uyumlaştırma ve Uygulama Takvimi

AB Mevzuatının Adı	Numarası	Öngörülen Uyumlaştırma Tarihi	Öngörülen Uygulama/Yürürlük Tarihi
<i>Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)</i> Belli kamu projelerinin ve özel projelerin çevre üzerine etkilerinin değerlendirilmesi ile ilgili 27 Haziran 1985 tarihli ve (85/337/EEC) sayılı Konsey Direktifi ve bu direktife ilişkin 3 Mart 1997 tarihli 97/11/EC Konsey Direktifi ile yapılan değişiklik.	85/337/EEC	31.12.2007 (*)	31.12.2007
<i>Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD)</i> Belli planlar ve programların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi üzerine 27 Haziran 2001 tarihli ve 2001/42/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi	2001/42/EC	31.12.2007 (*)	31.12.2007
Halkın Çevresel Bilgiye Erişimi Direktifi	2003/4/EC	2007 sonrası	2007 sonrası

933/99 sayılı Konsey Tüzüğü ile tadil edilmiş 1210/90 sayılı ve 7 Mayıs 1990 tarihli Konsey Tüzüğü ile kurulan Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi Ağı Tüzüğü	1210/90/EEC	31.12.2007	31.12.2007

(* Sınıraşan hususlar hariç. Bu hususlara ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Ülkemizde 09.10.2003 tarihinde Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çıkartılmış olup kanunla ilgili 19.04.2004 tarih ve 2004/7189 sayılı yönetmelik yayımlanmıştır. Söz konusu kanun halkın bilgi edinmesine ilişkin çerçeveleri belirlemiştir ve Avrupa Birliği Çevresel Bilgiye Erişim Direktifinin gerekliliklerini büyük oranda karşılamaktadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 5491 sayılı kanunla değişik 2. maddesinde "**çevresel bilgi**" tanımı getirilmiştir ve 2872 sayılı Çevre Kanununun 30. maddesi 5491 sayılı kanunla değişik 21. maddesinde göz önünde bulundurularak AB Çevresel Bilgiye Erişim direktifine uyumunu uygulama açısından güçlendirmek, bilgiye erişim konusunda halkı bilinçlendirmek, halkın çevresel bilgiye erişimini sağlamak amacıyla bir "Çevresel Bilgiye Erişim ve Bilgi Edinme Hakkı Yönetmeliği"nin çıkartılması gerekmektedir

Oluşturulan Çevresel Bilgi Sistemi pilot bir alanda test edilmiş olup test sonucunda çıkan eksikliklerin giderilmesi, kapsamının genişletilmesi , kullanımının artırılması için ülke genelinde yaygınlaştırılması ve sistemin geliştirilmesi çalışmaları yapılmalıdır.

Prosedürel olarak ÇED Yönetmeliği AB ÇED direktifine uyumludur. Ancak sınıraşan uygulamalar için bazı güçlükler mevcuttur. Stratejik Çevresel Değerlendirme(SÇD) taslak yönetmeliği 08.04.2005 tarihinde hazırlanmıştır. Taslak Yönetmelik, sınıraşan konular dışında AB SÇD Direktifi ile büyük oranda uyumludur.

Çevresel Sorumluluk Direktifi açısından, mevcut kanunla Türkiye'nin büyük oranda Mevzuat Uyumu sağladığı kabul edilmektedir. Uyumlaştırmaya ilişkin çalışmalar kapsamlı olarak devam etmektedir.

5.8.3 Amaçlar, Hedefler ve Stratejiler

1. Amaç :Çevre Bilgi Sisteminin oluşturulması ve çevresel bilgiye erişimi sağlamak, ileri seviyede çevre korumayı hedefleyen bir çevre yönetim sisteminin geliştirilmesi amacıyla Türkiye Çevresel Bilgi Değişim ağının oluşturulması ve Çevresel Bilgiye erişiminin sağlanması

Hedef :Çevre Bilgi Sisteminin kurulması, geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, halkın bilgilendirilmesi için gerekli araçların geliştirilmesi

Strateji

1. Kurumlar arasında bir çevre bilgi değişim ağının kurulması
2. Çevre Bilgi Sisteminin dinamik yapısının korunmasını sağlamak
3. Halkı çevresel bilgiye erişim konusunda bilinçlendirmek ve Çevresel konularda karar verme sürecine halkın katılımının sağlanması,
4. Çevresel bilginin sürekli olarak üretilmesini ve sisteme girişini sağlamak.
5. Kurumlar arasında çevresel bilgi değişimi ve paylaşımının yasal zemin üzerine oturtulması.
6. Çevresel performansın izlenmesi

2. Amaç : ÇED'nin etkin uygulanmasını sağlamak

- Hedef** : Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi ve ÇED sürecine dahil tüm ilgi gruplarının kapasitesinin geliştirilmesi.
- Strateji** 1. Hedef ilgi gruplarının etki değerlendirme teknikleri konusunda eğitimler düzenlenmesini sağlamak.
2. Sektörel rehberlerin uygulaması, güncellenmesi ve sözkonusu rehberlere yönelik eğitimlerin düzenlenmesini sağlamak.
3. ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezinin kapasitesinin geliştirilmesi, sağlamak
4. ÇED izleme ve raporlama ile ilgili kurumsal kapasitenin geliştirilmesini sağlamak.
- 3. Amaç** : SÇD'nin uygulanabilirliğini sağlamak.

Hedef :Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi ve SÇD sürecine dahil tüm ilgi gruplarının kapasitesinin geliştirilmesi.

- Strateji** :1. Stratejik Çevresel Değerlendirme konusunda eğitim almaları teşvik edilecektir
2. Sektörel rehberler hazırlanacaktır.
3.Uygulayıcı kurumlarla sektörel rehberlerin uygulanmasına yönelik pilot projeler yürütülecektir.
4.Halkın bilinçlendirilmesine ve SÇD sürecine etkin katılımına yönelik projeler yürütülecektir.
5. Uygulama sonrası eğitimler ve seminerler düzenlenecektir.
6. SÇD ve ÇED çalışmalarının uyumlu yürütülebilmesine yönelik eğitimler ve bilgilendirme çalışmaları yürütülecektir.

5.8.4 Kurumsal Yapının Güçlendirilmesi

ÇED Direktifinin uygulaması büyük oranda yapılmıştır. Ancak, katılım sürecinde Direktifteki 2003 yılı değişikliklerini de hesaba katacak uygulama öngörülmektedir. Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi ve ÇED sürecine dahil tüm ilgi gruplarının kapasitesinin geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Bakanlığımız merkez ve Taşra teşkilatında ÇED Direktifinin etkin uygulanabilmesi amacıyla 500 teknik personele ihtiyaç bulunmaktadır.

Taslak Stratejik Çevresel Değerlendirme yönetmeliğinin 2007 sonunda uygulamaya geçmesi öngörülmektedir. Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi ve SÇD sürecine dahil tüm ilgi gruplarının kapasitesinin geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Bakanlığımız merkez ve taşra teşkilatında SÇD Direktifinin etkin uygulanabilmesi amacıyla 100 teknik personele ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiyede ileri seviyede bir çevre koruma yönetim sisteminin oluşturulmasına katkı sağlayacak, sürdürülebilir kalkınma planlarının hazırlanmasında, güncel güvenilir bilgiye dayalı karar verme sürecinde, çevresel bilgiye erişimin ve kurumlararası bilgi değişiminin hızlandırılması amacıyla Ulusal Çevresel Bilgi Değişim Ağı ve Çevresel Bilgi Sistemi oluşturulmaya başlanmıştır. Söz konusu Bilgi sisteminin gerek AB gerekse ulusal mevzuattaki değişiklikler nedeniyle oluşan yeni veri ve bilgi ihtiyacının karşılanması amacıyla sistemin geliştirilmesi ve uygulanması için sürekli danışmanlık ve personel desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bakanlığımız Merkez ve taşra teşkilatında Sistemin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve uygulanması için 200 civarında teknik personele ihtiyaç duyulmaktadır.

Halkın Katılımı Direktifi ile ilgili yükümlülüklerin yürütülmesi ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

5.8.5 Yatay Sektör Yatırım İhtiyacı

Çevresel Bilgiye Erişimin etkin olarak sağlanabilmesi için oluşturulması hedeflenen Ulusal Çevresel Bilgi Değişim Ağı ve Çevresel Bilgi Sistemi için gerekli finansman ihtiyacı 558 milyon Avro (Yazılım, donanım, teknik destek, personelin ve kullanıcıların eğitimi, halkın bilinçlendirilmesi maliyetleri de dahil), Çevresel

Etki Değerlendirme Yönetmeliğinin etkin olarak uygulanması için gereken kapasite geliştirilmesi 26 milyon Avro (donanım ve yazılım, personel ve eğitim giderleri) , SÇD için gerekli finansman ihtiyacı ise donanım, eğitim ve personel giderleri dahil 17 milyon Avrodur.

6.AB UYUMU İÇİN ÇEVRE YATIRIMLARI İHTİYACI VE KARŞILANMASI

6.1 Çevre Yatırımları İçin Finansman İhtiyacı

Ülkemizin toplam çevre korumaya yönelik yatırım ihtiyacının belirlenmesinde, AB'ye uyum sağlanması için 2007'den itibaren yapması gereken yeni yatırımlar ile yenileme, bakım ve onarım maliyetleri dikkate alınmıştır. Yatırım ihtiyacının belirlenmesinde OECD tarafından yaygın olarak kullanılan FEASIBLE modeli kullanılmıştır.

Diğer Aday Ülkelerde olduğu gibi, Türkiye için de AB'ye uyum sürecinde çevre korumaya yönelik yatırımların maliyeti en büyük paya sahiptir. Ülkemizde AB'ye uyum kapsamında çevre iyileştirilmesi amacıyla endüstri, tarım ve kentsel alt yapıları da içerecek şekilde yapılması gereken yatırımların maliyeti 109.650.259 bin YTL dir (59.006 milyon Avro). Ancak, bu yatırım ihtiyacı tahmini yapılan çalışmaların kapsamı ile sınırlı olup belirli sektörlerde daha detaylı çalışmaların yapılmasını müteakip bazı sektörlerde ise eksikliklerin olduğunun belirtilmesi gerekmektedir.

Çevre alanında ihtiyaç duyulan yatırımların yüzde 80'ni kamu sektörü, yüzde 20'si ise özel sektör tarafından yapılması beklenmektedir.

Çevre alanında mevzuat uyumu ve uygulamaya ilişkin maliyetler Entegre Uyumlaştırma Stratejisi Projesinden, yatırıma ilişkin maliyetler ise Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımları Projesinden faydalanılarak elde edilmiştir. Yatırım maliyetinin belirlenmesinde, yatırım ihtiyacı nominal fiyatlarla hesaplanmış, İşletme ve bakım ihtiyacında karşılayabilirlik ve sürdürülebilirlik dikkate alınmış, AB mevzuatının aynen karşılanacağı varsayılmış, su ve atık sektörü çalışmalarında uluslararası yatırım modellerine Türkiye'deki piyasa fiyatları entegre edilmiş, endüstri ve hava sektörlerinde ise birim fiyat yaklaşımları ve anket sonuçları kullanılmıştır.

Maliyet verilerinin belirlenmesinde kamu sektörünün olduğu kadar özel sektöründe dikkate alınması gerekmektedir. Bu, sadece EKÖK gibi direktifleri değil ayrıca düzenli depolama ve yakma gibi özel sektörü de etkileyecek olan 'kamu' direktiflerini kapsayacaktır. Ancak, özel sektör tarafından yapılması gereken yatırımların çoğunlukla endüstriyel kirliliklerin bertaraf edilmesi ile ilgili yatırımlar olduğuna dikkat edilmelidir.

Uyumu sağlamak için özel sektör tarafından gerçekleştirilecek yatırımların planlanmasına ve yönetimine kamu sektörünün dahil olması ya da katkı sağlamasına ihtiyaç vardır. Devletin rolü, değişen yasal yükümlülüklerle ilişkin bilgi sağlayan, teknik çözümler sunan, izin, izleme, denetleme yapan ve yaptırım konularında da bilgilendirme, yönlendirme ve tavsiyede bulunan bir şekilde olacaktır.

Tablo 6.1.1'de 2007-2023 yılları arasında çevre yatırımlarının sektörlere göre dağılımı gösterilmektedir. Çevre yatırımlarının tutarı su sektörü 63.124 milyon YTL, endüstriyel kirlilik sektörü 27.765 milyon YTL, katı atık sektörü 17.465 milyon YTL, hava sektörü 795 milyon YTL ve doğa koruma sektörü 491 milyon YTL olmak üzere toplam 109.650 milyon YTL olması beklenmektedir.

Tablo 6.1.2'de verildiği gibi 2007-2023 yılları arasında toplam çevre yatırımlarının sektörlere dağılımına bakıldığında, su sektörünün yüzde 58, endüstriyel kirlilik sektörünün yüzde 25, katı atık sektörünün yüzde 16, hava sektöründe yüzde 0,7 ve doğa koruma sektörünün yüzde 0,4 ağırlığa sahip olduğu görülmektedir.

Su sektörü yatırımları içerisinde atık su sektörünün yatırımları da dahil edilmiştir. Gürültü ve Kimyasallar sektörleri ile özel atık sektörüne ilişkin yatırım maliyetleri henüz çalışılmamıştır. Ambalaj atıkların toplanması ve taşınmasına ait araçların maliyeti bu maliyet hesabına katılmamıştır.

Yatırım maliyetlerine bakıldığında en fazla paya sahip sektör su ve atıksu sektörüdür. Ülkemizde uygulanmayan ekonomik araçların en önemlisi, standartları sağlayan faaliyetlerde emisyon ve deşarja ilişkin vergilendirmenin olmayışıdır. Ülkemizde emisyon ve deşarjın kirleticilik özellikleri olmasına rağmen vergilendirilmeyişi, Su Çerçeve Direktifinin en önemli prensiplerinden biri olan kirleten öder prensibinin eksik uygulandığının bir göstergesidir.

Tablo 6.1.1’de görüldüğü gibi 2007-2023 yılları arasında çevre korumaya yönelik yatırımların su sektörü toplam 63.124 milyon YTL, endüstriyel kirlilik sektörü 27.475 milyon YTL, katı atık sektörü 17.765 milyon YTL, hava sektörü 795 milyon YTL ve doğa koruma sektörü 491 milyon YTL olmak üzere toplam 109.650 milyon YTL olması beklenmektedir.

Tablo 6.1.1 2007-2023 Yılları Arasında Çevre Yatırımlarının Toplam Finansman İhtiyacı
Milyon YTL

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Su Sektörü	63.114	2.475	2.633	2.835	2.977	3.082	3.164	3.263	3.445	3.813	4.052	4.238	4.351	4.478	4.584	4.398	4.684	4.643
Katı Atık Sektörü	17.762	372	531	717	888	890	992	1.042	1.135	1.182	1.182	1.184	1.184	1.276	1.276	1.276	1.276	1.358
Hava Sektörü	69	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2
Gürültü Sektörü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kimyasallar Sektörü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EKK Sektörü (*)	27.415	97	284	979	1.052	1.139	1.226	1.295	1.390	1.488	1.382	2.096	2.196	2.313	2.428	2.551	2.681	2.817
Doğa Koruma Sek.	490	7	13	19	20	22	26	28	30	30	32	33	37	39	33	35	41	45
Genel Toplam	108.851	2.956	3.467	4.556	4.942	5.139	5.412	5.632	6.003	6.516	6.652	7.555	7.772	8.110	8.326	8.264	8.684	8.865

* : Büyük Yakma Tesisleri yatırım süreci AB uyum kapsamında yeniden değerlendirilecektir. 2023 yılından sonra sektörde 2.160 milyon Avro'luk yatırım gerekmektedir.

** : Toplam içerisindeki 727 milyon YTL yakıt kalitesine (98/70/EC) aittir. Yakıt kalitesine ilişkin uygulamanın kısa sürede tamamlanması hedeflenmekte olduğundan yıllara göre dağılım yapılmamış olup, uygulama süreci TÜPRAŞ yatırımlarına bağlı olarak tespit edilecektir.

Tablo 6.1.2 2007-2023 Yılları Arasında Çevre Yatırımlarının Sektörlere Dağılımı

SEKTÖRLER	YATIRIM İHTİYACI		
	(Milyon YTL)*	(Milyon Avro)	Oran (%)
Su Sektörü Toplamı	63.114	33.969	58
Katı Atık Sektörü Toplamı	17.762	9.560	16
Hava Sektörü Toplamı	69	37	0
Gürültü Sektörü Toplamı	0	0	0
Kimyasallar Sektörü Toplamı.	0	0	0
EKK Sektörü Toplamı	27.415	14.755	25
Doğa Koruma Sektörü.Toplamı	490	264	0
Genel Toplam	108.851	58.585	100

*1 Avro 1,858 YTL alınmıştır.

6.2 Yatırım İhtiyacı Finansmanın Karşlanması

Çevre ile ilgili politikaların uygulanmasında ekonomik araçların rolünün çevre politikalarını destekleyecek şekilde kullanılması gerekmektedir. Özellikle Yeni Çevre Kanununda belediyelerin su, atıksu ve katı atıkla ilgili hizmetlerinin karşılığını almasının sağlanması, bu hizmetlerden tahsil ettikleri gelirleri yine sadece bu alanlarda kullanmalarının sağlanması, teşvik ve cezai yaptırımın güçlendirilmesi hususları yer almıştır.

Çevre hizmetleri için ücret alınması finansman stratejisinin önemli bir bileşeni olması yanında kirleten öder prensibiyle uyumlu olmak için de gereklidir. Ancak, alınan ücretlerin, verilen hizmetleri kullanıcılar ile yerel yönetimler tarafından da karşılanabilir olması gerekmektedir.

Ülkemizde nüfusu 150.000'den büyük olan belediyeler atıksu bertarafı ile ilgili hizmetleri karşılayabilir durumda olmakla birlikte bu nüfusun altında olan belediyeler verdikleri hizmetlerin karşılığını alamadıklarından hizmetleri karşılamada oldukça yetersiz kalmaktadırlar. Finansman kaynakları yetersiz olan belediyelerin desteklenmesi amacıyla atıksu deşarjlarının vergilendirilmesi ve atıksu deşarjı fazla olan belediyelerden alınacak vergilerin küçük ölçekteki belediyelerin ilk yatırım masraflarının belli oranda hibe olarak karşılanması değerlendirilmelidir.

Çevresel yatırımlara finansman sağlanmasında önemli kaynaklardan biri olan tarifeler hizmetin sürdürülebilirliği açısından büyük bir önem arz etmektedir. Tarifeler belirlenirken tüketicilerin ödeme gücü de dikkate alınması ve yapılan yatırımların finansmanın geri kazanılması önem arz etmektedir.

Kamu tarafından gerçekleştirilecek yatırımlarının finanse edilebilmesi için ulusal ve uluslararası hibe kaynakların belirlenen önceliklendirme kriterlerine göre seçilmiş kentsel alt yapı projelerine kullandırılması ve seçilen projelerden teknik kapasitesi yetersiz olan belediyelere ait olanların İller Bankası aracılığıyla gerçekleştirilmesi için gerekli çalışma ve düzenlerin yapılmasında fayda görülmektedir.

Çevre uyumlaştırma yatırımlarının finansmanı çalışmasında mali kaynakların miktarı tespit edilirken GSYİH ve büyüme hızı verilerinin yıllara göre tahmini artış oranları, yatırım programında yer alan projelerin geçmiş beş yıla ait gerçekleşme değerleri, 2005-2006 yılları yatırım programında yer alan projelerin yılı ödenekleri hesaba katılmıştır. Yatırım finansmanı tahminleri yapılırken yapılan kabullere aşağıda yer verilmiştir:

- Her bir sektörün uyumlaştırma maliyet tahminleri ve buna bağlı olarak yıllık yatırım ihtiyaçları “Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımlarının Planlanması Projesi” kapsamında hazırlanan Feasible modeli sonuçlarından alınmıştır.
- AB çevre direktiflerinden, uyumlaştırma maliyetleri kamu tarafından karşılanacak olanların finansmanında merkezi idare, yerel idare, kamu özel işbirliği, ikili işbirliği kredileri, AB hibeleri ve diğer hibe kaynakları kullanılacaktır.
- Uyumlaştırma maliyetleri özel sektör tarafından karşılanması gereken direktiflerin finansmanı özel sektör tarafından gerçekleştirilecektir.
- Merkezi bütçe katkısı tespit edilirken fonksiyonel bütçede 112 kodla yer alan Temizlik ve Çevreyi Koruma, 116 kodlu Tarım ve 119 kodlu Su - Kanalizasyon bütçelerine ayrılan ödenek baz alınmış ve gelecekte bu tutarın GSYİH artış oranında artacağı kabul edilmiştir.
- İller Bankasınca belediyelere sağlanan krediler GSYİH artış oranında artacaktır.
- İkili mali işbirliği kapsamında sağlanan dış krediler belediyelerin talebi halinde maliyet etkin, yapılabilir ve belediyesince geri ödemesi garanti edilen projelerde kullanılacaktır.
- Kamu-Özel İşbirliği (KÖİ) ile sağlanacak mali kaynaklar yıllık ortalama yüzde 9 oranında artacaktır.
- AB mali işbirliği kapsamında sağlanacak fonlardan çevre yatırımlarına ayrılacak kaynak 2007-2010 yılları arasında 3. bileşene ayrılan kaynağın yaklaşık yüzde 40'ı olacaktır. Buna göre 2007-2010 yılları arasında çevreye yıllık 67-96 milyon Avro arasında kaynak tahsis edilecektir. Çevre alanına AB mali işbirliği kapsamında ayrılacak kaynakların 2010 yılından sonra önemli miktarda artacağı kabul edilmiştir. Buna göre 2011 yılında 500 milyon Avro olması beklenen kaynağın her yıl yaklaşık yüzde 10 oranında artacağı kabul edilmiştir.
- **İçmesuyu sektörü finansmanı:** İçmesuyu hizmetinin finansmanından yerel yönetimler sorumludur (hizmetin yerelliği ve kullanan öder prensibi). Ancak ekonomik faydası yüksek projelere geçmiş dönemde olduğu gibi merkezi idarenin mali desteğinin sağlanmasına devam edilecektir. Bu kapsamda, merkezi idarenin çevreye tahsis edeceği mali kaynakların en az yüzde 55'i mevcut mevzuat çerçevesinde DSİ tarafından yürütülecek içme suyu projelerine kullandırılacaktır. 2007-2010 yılları arasında çevreye ayrılan AB fonlarının yüzde 30'u içmesuyu projelerinde kullanılacaktır ancak bu oran 2011 yılından sonra yüzde 20'ye düşecektir. AB fonlarının kullanımında gerekli olacak eş finansman yerel yönetimlerce karşılanacaktır. Eş finansman sağlanmasında İller Bankası kredileri ve uygun koşullu dış krediler de kullanılabilir. İller Bankası kredilerinin yüzde 30'unun içmesuyu projelerinde kullanılması öngörülmektedir. Sağlanacak uygun koşullu dış kredilerin yaklaşık yüzde 10'u içmesuyu projelerinde kullanılacaktır. Yerel yönetimlerin yatırım için ayıracakları özkaynaklarının yaklaşık 38'i içmesuyu yatırımlarında kullanılacaktır.
- **Atıksu sektörü finansmanı:** Atıksu hizmetinin finansmanından yerel yönetimler sorumludur. Merkezi idarece mali katkıda bulunulacak projeler dışsal faydası yüksek olan ve merkezi hükümet tarafından korumaya alınan alanlarda (ÖÇK alanları) uygulanan projelerle sınırlı olacaktır. Çevreye ayrılan AB fonlarının yüzde 40'ı atıksu projelerinde kullanılacaktır. Bu oran 2011'den sonra yüzde 50'ye yükselecektir. AB fonlarının kullanımında ihtiyaç duyulacak eş finansman yerel yönetimlerce karşılanacaktır. Eş finansman sağlanmasında İller Bankası kredileri ve uygun koşullu dış krediler de kullanılabilir. İller Bankası kredilerinin % 50-60'ı atıksu projelerinde kullanılması öngörülmektedir. Sağlanacak uygun koşullu dış kredilerin yarısı atıksu projelerinde kullanılacaktır. Yerel yönetimler öz kaynaklarının yüzde 40'ı atıksu yatırımlarına tahsis edeceklerdir.

- **Katı atık sektörü finansmanı:** Katı atık hizmetinin yerel olduğu ve kirleten öder prensibi göz önüne alınarak bu hizmetin finansmanından temelde yerel idareler sorumludur. Merkezi idarece mali katkıda bulunulacak projeler dışsal faydası yüksek olan ve merkezi hükümet tarafında korumaya alınan alanlarda (ÖÇK alanları) uygulanan projelerle sınırlı olacaktır. Çevreye ayrılan AB fonlarının yüzde 30'u katı atık projelerinde kullanılacaktır. AB fonlarının kullanımında gerekli olacak eş finansman yerel yönetimlerce karşılanacaktır. Eş finansman sağlanmasında İller Bankası kredileri ve uygun koşullu dış krediler de kullanılabilir. İller Bankası kredilerinin yüzde 20'si, dış kredilerin de yüzde 40'ı katı atık projelerinde kullanılacaktır. Yerel yönetimler özkaynaklarının yüzde 22'sini katı atık projelerinde kullanacaktır.
- **Hava Sektörü:** Hava Kalitesi Çerçeve Direktifinden kaynaklanacak yatırımların, 2007-2013 yıllarındaki harcamaları merkezi idare kaynaklarından ve AB fonlarından finanse edilecektir. AB fonlarının kullanımında gerekli olacak eş finansman merkezi yönetimlerce karşılanacaktır. Büyük yakma tesisleri direktifinden kaynaklı yatırım ihtiyacı ilgili Kamu İktisadi Teşebbüsü bütçesinden karşılanacaktır.
- **Doğa Sektörü Finansmanı:** 2007-2009 yılları arasında doğa sektörüne 3. bileşene ait AB fonları kullanılmayacaktır ancak kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi 1. bileşeninden ve ikili işbirliği anlaşmaları kapsamında sağlanacak fonlarla yıllık yatırımın yüzde 50'si finanse edilecektir. Diğer yüzde 50'lik dilim merkezi idare bütçesinden karşılanacaktır. 2010 yılından sonra AB fonları ve diğer hibeler ile doğa sektörü yatırım ihtiyacının yüzde 75'i finanse edilecektir. Kalan yüzde 25'lik dilim, merkezi idare bütçesinden karşılanacaktır.

Tablo 6.2.3'de 2007-2023 yılları arasında toplam çevre yatırımlarının finans kaynaklarına göre dağılımları gösterilmiştir. Buna göre, çevre yatırımlarının Merkezi İdareler (DSİ, ÖÇKK, GAP İdaresi gibi kamu kuruluşları) tarafından yüzde 13'ünün sağlanması beklenmektedir. Yerel İdareler tarafından çevre yatırımlarına sağlanması beklenen kaynakların ise İller Bankası Genel Müdürlüğü tarafından yüzde 12, belediye özkaynaklarından yüzde 22, yurt dışından temin edilen kredilerden yüzde 2, kamu-özel sektör işbirliği aracılığı ile yüzde 1 olmak üzere toplam çevre yatırımlarının yüzde 37'si olması beklenmektedir.

Ayrıca, çevre yatırımlarına AB fonlarından ve diğer hibe kaynaklardan yüzde 22 katkı sağlanması beklenmektedir. Ayrıca, yatırımların yüzde 26'sını oluşturan endüstriyel kirliliğin önlenmesine yönelik yatırım ihtiyaçlarının özel sektör tarafından karşılanacağı öngörülmektedir.

Tablo 6.2.2'de, finansmans kaynaklarına göre çevre yatırımlarının yıllık dağılımı gösterilmektedir. Tablo 6.2.3'e bakıldığında da görülebileceği gibi, 2007-2023 yılları arasında çevre yatırımlarına Merkezi İdare tarafından 14.378 milyon YTL, Yerel İdareler tarafından 40.530 milyon YTL, Özel Sektör tarafından 28.126 milyon YTL, AB kaynaklarından ve diğer hibe kaynaklardan 23.611 milyon YTL ve KİT'ler tarafından 2.205 milyon YTL olmak üzere toplam 108.851 milyon YTL kaynak sağlanması beklenmektedir.

Tablo 6.2.1 : 1999 - 2006 Yılları Arasında Yapılan Çevre Yatırımlarının İcmali

G:Geçici

T: Tahmin

P: Program
(Bin YTL)

	1999	2000	2001	2002	2003(G)	2004(T)	2005(P)	2006(P)
1. Mahalli İdareler Toplam (a+b)	291.329	493.764	1.255.452	2.105.618	1.403.073	1.432.560	2.350.378	2.786.555
a. Belediye	136.101	224.460	315.519	405.992	598.350	551.837	832.531	921.121
b. Su ve Kanalizasyon İdareleri	155.228	269.304	523.665	787.125	804.723	880.723	1.517.847	1.865.434
2. İller Bankası	119.713	266.324	350.251	311.855	422.839	385.751	420.600	546.000
3. Kamu Yatırımı	143.632	139.429	218.992	319.584	486.674	396.113	676.360	529.923
4. Hibe ve Dış Kredi	568	583	3.391	31.224	18.008	23.831	8.250	15.765
Genel Toplam (1+2+3+4)	555.242	900.100	1.828.086	2.768.281	2.330.594	2.238.255	3.455.588	3.878.243
Çevre Yatıml. GSYİH'dan Ayrılan Pay	0,007	0,007	0,010	0,010	0,006	0,005	0,007	0,007
GSYİH (Cari Fiy.)	77.415.272	124.583.458	178.412.438	277.574.058	359.762.926	430.511.477	483.481.386	538.136.629
GSYİH Büyümesi (Sabit Fiyat - %)	-4,7	7,4	-7,5	7,9	5,8	8,9	5,0	5,0

Kabuller

1. Belediyeler için toplam yatırımların yüzde 77'sini içeren fonksiyonel dağılıma tekabül eden örneklememiz Belediye yatırımlarının yüzde 100'üne inkişaf ettirilmiştir.
2. Çevre yatırımı olarak; fonksiyonel bütçede 112 kodla yer alan Temizlik ve Çevreyi Koruma, 116 kodlu Tarım ve 119 kodlu Su - Kanalizasyon yatırımları alınmıştır.
3. Mülga Köy Hizmetleri Gn.Md. Görevlerinin yerine 2005 yılından itibaren KÖYDES'e aktarılmıştır.

Tablo 6.2.2 Çevre Yatırımlarının Finansman İhtiyacının Karşlanması (2007 – 2023)

(Milyon YTL)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1-Merkezi İdare	14.378	556	584	613	644	676	710	746	783	822	863	906	952	999	1.049	1.102	1.157	1.215
2-Yerel İdare	40.530	2.003	2.291	2.644	2.886	2.210	2.268	2.280	2.408	2.660	2.721	2.717	2.622	2.614	2.468	2.012	2.003	1.723
Belediye özkaynakları	24.196	1.195	1.454	1.794	2.075	1.377	1.435	1.424	1.537	1.757	1.784	1.742	1.606	1.553	1.354	853	791	461
İller Bankası	12.970	550	579	581	600	638	650	680	701	734	768	804	842	882	923	966	1.012	1.059
Dış Krediler	1.846	258	216	215	154	131	113	98	87	78	71	66	62	60	59	59	60	61
KÖİ (PPP)	1.518	0	42	55	56	63	70	77	84	91	98	105	112	119	132	133	140	141
3-Özel Sektör	28.126	206	390	1.079	1.137	1.204	1.282	1.343	1.433	1.525	1.418	2.124	2.217	2.326	2.432	2.547	2.668	2.794
4- KİT	2.205	59	63	71	85	106	115	123	128	134	137	145	152	160	169	177	186	195
5-Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	23.611	131	138	148	190	943	1.037	1.140	1.251	1.375	1.512	1.663	1.829	2.011	2.207	2.427	2.671	2.938
Genel Toplam	108.851	2.956	3.467	4.556	4.942	5.139	5.412	5.632	6.003	6.516	6.652	7.555	7.772	8.110	8.326	8.264	8.684	8.865

(Milyon Avro)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1-Merkezi İdare	7.738	299	314	330	347	364	382	401	421	442	465	488	512	538	565	593	623	654
2-Yerel İdare	21.814	1.078	1.233	1.423	1.553	1.189	1.221	1.227	1.296	1.431	1.465	1.462	1.411	1.407	1.328	1.083	1.078	927
Belediye özkaynakları	13.023	643	783	966	1.117	741	772	767	827	946	960	938	864	836	729	459	426	248
İller Bankası	6.980	296	312	313	323	344	350	366	377	395	413	433	453	474	497	520	545	570
Dış Krediler	994	139	116	115	83	71	61	53	47	42	38	35	34	32	32	32	32	33
KÖİ (PPP)	817	0	23	30	30	34	38	41	45	49	53	57	60	64	71	72	75	76
3-Özel Sektör	15.138	111	210	581	612	648	690	723	771	821	763	1.143	1.193	1.252	1.309	1.371	1.436	1.504
4- KİT	1.187	32	34	38	46	57	62	66	69	72	74	78	82	86	91	95	100	105
5-Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	12.708	71	75	80	102	508	558	614	674	740	814	895	984	1.082	1.188	1.306	1.438	1.581
Genel Toplam	58.585	1.591	1.866	2.452	2.660	2.766	2.913	3.031	3.231	3.507	3.580	4.066	4.183	4.365	4.481	4.448	4.674	4.771

*: TÜPRAŞ'ın yakıt kalitesine ilişkin 726 milyon YTL'lik yatırımı dahil edilmemiştir.
1 Avro 1,858 YTL alınmıştır.

Tablo : 6.2.3 Finans Kaynaklarının Karşılanma Oranı (2007 – 2023)*

	Milyon YTL	Milyon Avro	Oran %
1-Merkezi İdare	14.378	7.738	13%
2-Yerel İdare	40.530	21.814	37%
Belediye özkaynakları	24.196	13.023	22%
İller Bankası	12.970	6.980	12%
Dış Krediler	1.846	994	2%
KÖİ (PPP)	1.518	817	1%
3-Özel Sektör	28.126	15.138	26%
4- KİT	2.205	1.187	2%
5-Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	23.611	12.708	22%
Genel Toplam	108.851	58.585	100%

* 1 Avro 1,858 YTL alınmıştır.

Tablo : 6.2.4 Mali Kaynakların Sektör Yatırımlarına Göre Dağılımı

(Milyon YTL)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1-Merkezi İdare	14.378	556	584	613	644	676	710	746	783	822	863	906	952	999	1.049	1.102	1.157	1.215
Su	7.908	306	321	337	354	372	391	410	431	452	475	498	523	550	577	606	636	668
Kanalizasyon+Arıtma	4.191	163	169	176	188	197	207	218	227	239	251	264	277	291	307	322	339	356
Atık	2.096	81	85	88	94	99	104	109	114	120	126	132	138	145	153	161	169	178
Hava	50	3	3	3	3	3	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2
Doğa	132	4	7	9	5	6	7	7	7	7	8	8	9	10	8	9	10	11
2-Yerel İdare																		
Belediye özkaynakları	24.196	1.195	1.454	1.794	2.075	1.377	1.435	1.424	1.537	1.757	1.784	1.742	1.606	1.553	1.354	853	791	461
Su	9.120	495	534	605	666	539	527	532	516	534	658	687	667	637	600	386	318	218
Kanalizasyon+Arıtma	9.712	660	714	803	849	504	499	469	542	745	699	682	627	580	494	289	385	170
Atık	5.364	40	206	387	561	334	409	423	478	478	428	373	312	336	260	178	89	73
Hava	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
İller Bankası	12.970	550	579	581	600	638	650	680	701	734	768	804	842	882	923	966	1.012	1.059
Su	3.165	165	174	174	180	192	195	204	210	220	154	161	168	176	185	193	202	212
Kanalizasyon+Arıtma	7.210	275	289	290	300	319	325	340	350	367	461	483	505	529	554	580	607	636
Atık	2.594	110	116	116	120	128	130	136	140	147	154	161	168	176	185	193	202	212
Dış Krediler	1.846	258	216	215	154	131	113	98	87	78	71	66	62	60	59	59	60	61
Su	185	26	22	21	15	13	11	10	9	8	7	7	6	6	6	6	6	6
Kanalizasyon+Arıtma	923	129	108	107	77	66	56	49	43	39	35	33	31	30	29	29	30	31
Atık	739	103	86	86	61	52	45	39	35	31	28	26	25	24	24	24	24	25
KÖİ (PPP)	1.518	0	42	55	56	63	70	77	84	91	98	105	112	119	132	133	140	141
3-Özel Sektör	28.126	206	390	1.079	1.137	1.204	1.282	1.343	1.433	1.525	1.418	2.124	2.217	2.326	2.432	2.547	2.668	2.794
4- KİT	2.205	59	63	71	85	106	115	123	128	134	137	145	152	160	169	177	186	195
5-Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	23.611	131	138	148	190	943	1.037	1.140	1.251	1.375	1.512	1.663	1.829	2.011	2.207	2.427	2.671	2.938
Su	4.703	37	39	41	52	185	203	223	246	271	298	327	360	396	436	480	528	581
Kanalizasyon+Arıtma	11.561	50	52	54	69	462	508	559	615	676	744	819	901	991	1.091	1.200	1.320	1.452
Atık	6.971	37	39	41	52	277	305	335	369	406	446	491	540	594	655	720	792	871
Hava	19	3	3	3	3	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Doğa	358	4	7	9	15	17	20	21	22	22	24	25	28	29	25	26	31	33
Kamu Genel Toplam	80.725	2.750	3.077	3.476	3.805	3.935	4.130	4.288	4.571	4.991	5.234	5.431	5.555	5.784	5.894	5.717	6.016	6.070
Su	26.599	1.029	1.132	1.234	1.323	1.364	1.397	1.457	1.496	1.576	1.689	1.786	1.838	1.884	1.936	1.804	1.830	1.826
Kanalizasyon+Arıtma	33.598	1.276	1.332	1.431	1.483	1.548	1.596	1.635	1.778	2.066	2.191	2.280	2.341	2.421	2.475	2.421	2.681	2.644
Atık	17.762	372	531	717	888	890	992	1.042	1.135	1.182	1.182	1.184	1.184	1.276	1.276	1.276	1.276	1.358
Hava	2.274	65	69	76	91	111	119	126	132	137	141	149	156	164	173	180	188	197

Doğa	491	7	13	19	20	22	26	28	30	30	32	33	37	39	33	35	41	45
Genel Toplam	108.851	2.956	3.467	4.556	4.942	5.139	5.412	5.632	6.003	6.516	6.652	7.555	7.772	8.110	8.326	8.264	8.684	8.865

Tablo : 6.2.5 Mali Kaynakların Sektör Yatırımlarına Göre Yüzde Dağılımı

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1-Merkezi İdare	100%	556	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Su	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%	55%
Kanalizasyon+Arıtma	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%	29%
Atık	15%	15%	14%	14%	15%	15%	15%	15%	15%	15%	15%	15%	15%	15%	15%	15%	15%	15%
Hava	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Doğa	1%	1%	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
2-Yerel İdare																		
Belediye özkaynakları	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Su	38%	41%	37%	34%	32%	39%	37%	37%	34%	30%	37%	39%	42%	41%	44%	45%	40%	47%
Kanalizasyon+Arıtma	40%	55%	49%	45%	41%	37%	35%	33%	35%	42%	39%	39%	39%	37%	36%	34%	49%	37%
Atık	22%	3%	14%	22%	27%	24%	28%	30%	31%	27%	24%	21%	19%	22%	19%	21%	11%	16%
Hava	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
İller Bankası	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Su	24%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Kanalizasyon+Arıtma	56%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%
Atık	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Dış Krediler	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Su	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%
Kanalizasyon+Arıtma	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%	50%
Atık	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%	40%
KÖİ (PPP)	100%		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Su	100%		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
3-Özel Sektör	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Endüstriyel	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
4- KİT	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Hava	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
5-Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Su	20%	29%	28%	28%	27%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
Kanalizasyon+Arıtma	49%	38%	37%	37%	36%	49%	49%	49%	49%	49%	49%	49%	49%	49%	49%	49%	49%	49%
Atık	30%	29%	28%	28%	27%	29%	29%	29%	29%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%	30%
Hava	0%	2%	2%	2%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Doğa	2%	3%	5%	6%	8%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	1%	1%	1%	1%	1%

Tablo : 6.2.6 Sektör Yatırımlarının Mali Kaynaklara Göre Dağılımı

(Milyon YTL)

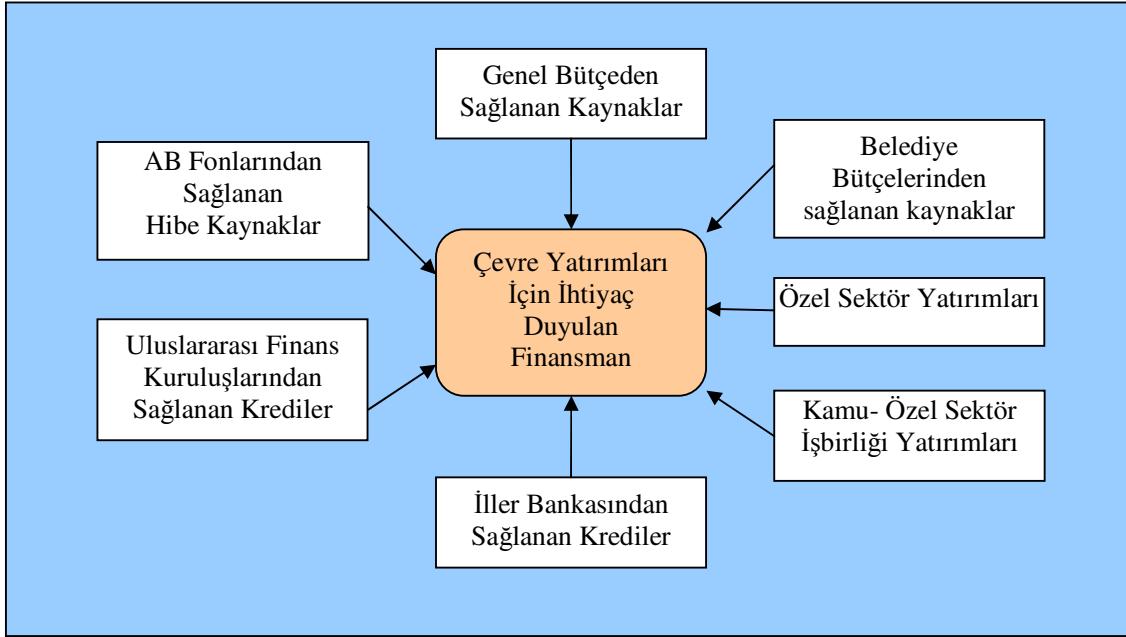
	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İçme Suyu	26.599	1.029	1.132	1.234	1.323	1.364	1.397	1.457	1.496	1.576	1.689	1.786	1.838	1.884	1.936	1.804	1.830	1.826
Merkezi İdare	7.908	306	321	337	354	372	391	410	431	452	475	498	523	550	577	606	636	668
Belediye Özkaynakları	9.120	495	534	605	666	539	527	532	516	534	658	687	667	637	600	386	318	218
İller Bankası	3.165	165	174	174	180	192	195	204	210	220	154	161	168	176	185	193	202	212
Dış Kredi	185	26	22	21	15	13	11	10	9	8	7	7	6	6	6	6	6	6
KÖİ	1.518	0	42	55	56	63	70	77	84	91	98	105	112	119	132	133	140	141
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	4.703	37	39	41	52	185	203	223	246	271	298	327	360	396	436	480	528	581
Atık Su	33.598	1.276	1.332	1.431	1.483	1.548	1.596	1.635	1.778	2.066	2.191	2.280	2.341	2.421	2.475	2.421	2.681	2.644
Merkezi İdare	4.191	163	169	176	188	197	207	218	227	239	251	264	277	291	307	322	339	356
Belediye Özkaynakları	9.712	660	714	803	849	504	499	469	542	745	699	682	627	580	494	289	385	170
İller Bankası	7.210	275	289	290	300	319	325	340	350	367	461	483	505	529	554	580	607	636
Dış Kredi	923	129	108	107	77	66	56	49	43	39	35	33	31	30	29	29	30	31
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	11.561	50	52	54	69	462	508	559	615	676	744	819	901	991	1.091	1.200	1.320	1.452
Katı Atık	17.762	372	531	717	888	890	992	1.042	1.135	1.182	1.182	1.184	1.184	1.276	1.276	1.276	1.276	1.358
Merkezi İdare	2.096	81	85	88	94	99	104	109	114	120	126	132	138	145	153	161	169	178
Belediye Özkaynakları	5.364	40	206	387	561	334	409	423	478	478	428	373	312	336	260	178	89	73
İller Bankası	2.594	110	116	116	120	128	130	136	140	147	154	161	168	176	185	193	202	212
Dış Kredi	739	103	86	86	61	52	45	39	35	31	28	26	25	24	24	24	24	25
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	6.971	37	39	41	52	277	305	335	369	406	446	491	540	594	655	720	792	871
Hava	2.274	65	69	76	91	111	119	126	132	137	141	149	156	164	173	180	188	197
Merkezi İdare	50	3	3	3	3	3	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2
KİT	2.205	59	63	71	85	106	115	123	128	134	137	145	152	160	169	177	186	195
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	19	3	3	3	3	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Doğa	491	7	13	19	20	22	26	28	30	30	32	33	37	39	33	35	41	45
Merkezi İdare	132	4	7	9	5	6	7	7	7	7	8	8	9	10	8	9	10	11
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	358	4	7	9	15	17	20	21	22	22	24	25	28	29	25	26	31	33
Kamu Toplam	80.725	2.750	3.077	3.476	3.805	3.935	4.130	4.288	4.571	4.991	5.234	5.431	5.555	5.784	5.894	5.717	6.016	6.070
Özel Sektör	28.126	206	390	1.079	1.137	1.204	1.282	1.343	1.433	1.525	1.418	2.124	2.217	2.326	2.432	2.547	2.668	2.794
Toplam	108.851	2.956	3.467	4.556	4.942	5.139	5.412	5.632	6.003	6.516	6.652	7.555	7.772	8.110	8.326	8.264	8.684	8.865

Tablo : 6.2.7 Sektör Yatırımlarının Mali Kaynaklara Göre Yüzde Dağılımı

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İçme Suyu	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Merkezi İdare	30%	30%	28%	27%	27%	27%	28%	28%	29%	29%	28%	28%	28%	29%	30%	34%	35%	37%
Belediye Özkaynakları	34%	48%	47%	49%	50%	40%	38%	37%	35%	34%	39%	38%	36%	34%	31%	21%	17%	12%
İller Bankası	12%	16%	15%	14%	14%	14%	14%	14%	14%	14%	9%	9%	9%	9%	10%	11%	11%	12%
Dış Kredi	1%	3%	2%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
KÖİ	6%	0%	4%	4%	4%	5%	5%	5%	6%	6%	6%	6%	6%	6%	7%	7%	8%	8%
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	18%	4%	3%	3%	4%	14%	15%	15%	16%	17%	18%	18%	20%	21%	23%	27%	29%	32%
Atık Su	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Merkezi İdare	12%	13%	13%	12%	13%	13%	13%	13%	13%	12%	11%	12%	12%	12%	12%	13%	13%	13%
Belediye Özkaynakları	29%	52%	54%	56%	57%	33%	31%	29%	31%	36%	32%	30%	27%	24%	20%	12%	14%	6%
İller Bankası	21%	22%	22%	20%	20%	21%	20%	21%	20%	18%	21%	21%	22%	22%	22%	24%	23%	24%
Dış Kredi	3%	10%	8%	7%	5%	4%	4%	3%	2%	2%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	34%	4%	4%	4%	5%	30%	32%	34%	35%	33%	34%	36%	38%	41%	44%	50%	49%	55%
Katı Atık	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Merkezi İdare	12%	22%	16%	12%	11%	11%	10%	10%	10%	10%	11%	11%	12%	11%	12%	13%	13%	13%
Belediye Özkaynakları	30%	11%	39%	54%	63%	38%	41%	41%	42%	40%	36%	32%	26%	26%	20%	14%	7%	5%
İller Bankası	15%	30%	22%	16%	14%	14%	13%	13%	12%	12%	13%	14%	14%	14%	14%	15%	16%	16%
Dış Kredi	4%	28%	16%	12%	7%	6%	5%	4%	3%	3%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	39%	10%	7%	6%	6%	31%	31%	32%	32%	34%	38%	42%	46%	47%	51%	56%	62%	64%
Hava	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Merkezi İdare	2%	4%	4%	4%	3%	3%	2%	1%	3%	3%	3%	3%	2%	2%	2%	2%	1%	1%
KİT	97%	91%	92%	93%	94%	95%	97%	97%	97%	97%	97%	98%	98%	98%	98%	98%	99%	99%
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	1%	4%	4%	4%	3%	3%	2%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Doğa	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Merkezi İdare	27%	50%	50%	50%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%	25%
Fonlar (AB+Diğ.Hibe)	73%	50%	50%	50%	75%	75%	75%	75%	75%	75%	75%	75%	75%	75%	75%	75%	75%	75%

Çevre alanında Direktife Özgü Yatırım Planlarının finansman analizi yapılırken farklı finans kaynaklarından faydalanılabileceği düşünülmektedir. Çevre yatırımlarının finansmanı için kullanılabilecek temel finansman kaynakları Şekil 6.2.1’de gösterilmektedir.

Şekil 6.2.1 : Çevresel Yatırımlara Finansman Sağlanabilecek Kaynaklar

Ülkemizde çevresel yatırımlar yeterli finansal kaynak sağlanarak gerçekleştirilmesine rağmen, yapıldıktan sonra etkin bir şekilde işletilememektedir. Bu nedenle yatırım yapılırken projelerin işletme ve bakım aşamasında yeterli kaynağı sağlayacak şekilde tasarlanamamaları dikkat edilmesi gereken hususlardan biridir.

6.2.1 Merkezi İdare Bütçesi

Kamu bütçesi Türkiye’de geçmiş yıllarda çevre sektörü yatırım projelerinin ana finansman kaynağı olmuştur. Su ve kanalizasyon idareleri tarafından toplanan kullanıcı ücretleri hem yenilenen hem de yatırım harcamalarını kapsamaktadır.

Tablo 6.2.3’de görüldüğü gibi, Merkezi İdarede yer alan (DSİ, Çevre ve Orman Bakanlığı, ÖÇKK, GAP İdaresi gibi) kuruluşlar tarafından 2007-2023 yılları arasında çevre yatırımlarının yüzde 13’ü olan 14.378 milyon YTL sağlanabileceği tahmin edilmektedir.

6.2.2 Yerel İdare Bütçesi

Tablo 6.2.3’de görüldüğü üzere, 2007-2023 yılları arasında çevre yatırımlarına (Belediye Özkaynakları, İller Bankası Genel Müdürlüğü kredileri, Dış Krediler, Kamu-Özel İşbirliği kaynakları gibi) yerel idare kaynaklarından 40.548 milyar YTL ayrılabilmesi tahmin edilmektedir.

2007-2023 yılları arasında çevre yatırımlarına sağlanacak Yerel İdare kaynaklarının ise Belediye Özkaynaklarından 24.214 milyon YTL ile yüzde 22, İller Bankasından sağlanacak 12.970 milyon YTL’lik kredi ile yüzde 12, 1.846 milyon YTL dış kredi ile yüzde 2 ve Kamu-Özel Sektör İşbirliği kapsamında sağlanacak 1.518 milyon YTL ile yüzde 1 olmak üzere toplam çevre yatırımlarının yaklaşık yüzde 37’si olabileceği beklenmektedir.

Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Ayrılan Kaynaklar

Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden yüzde 6'sı belediyelere nüfusları oranında dağıtmaktadır. Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden belediyelere ayrılan paylar İller Bankası aracılığı ile dağıtılmaktadır.

Belediyelerin Öz Kaynak Gelirleri

Belediyelerin temel gelirleri su ve atıksulardan sağlanan kullanıcı ücretlerinden elde etmektedirler.

Buna ilave olarak, belediyeler 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanununa bağlı olarak;

- Belediye vergileri (ilan ve reklam vergisi, eğlence vergisi, çevre temizlik vergisi, yangın sigorta vergisi, elektrik-gaz tüketimi vergisi ve haberleşme vergisi vb vergiler),
- Harçlar (kaynak suları harcı, tescil ve yenileme harcı, bina inşaatı harcı, sağlık belgesi harcı, tescil ve yenileme harcı, ölçü ve tartı aletleri muayene harcı, pazar yeri işgalliyeye harcı vb. harçlar)
- Hizmet gelirleri (su, atık su, kamu taşımacılığı, soğuk hava deposu, mezbaha vb. hizmetler),
- Yatırım giderlerine katkı payları,

yoluyla gelir temin etmektedirler.

Atık Sektörü Kullanıcı Ücretleri; Belediyelerin katı atık yönetimi hizmetlerinin finansmanını sağlayan tek kaynak Çevre Temizlik Vergisidir. Belediye sınırları içinde kalan ve atık yönetimi hizmetlerinden faydalanan evler, dükkanlar, bürolar, fabrikalar Çevre Temizlik Vergisini ödemek zorundadırlar.

Evler için vergi, su tüketimi bazında 0,1 YTL/ m³ olarak alınmaktadır. Alınan miktar su faturaları üzerinde ayrı bir kalem olarak gösterilmekte ve su faturalarıyla beraber ödenmektedir. Bu vergiden elde edilen gelir sadece evsel katı atıkların toplanmasının maliyetini bile finanse edememektedir. Düzenli depolama sahası direktifine göre, kullanıcıların geri kazanım ücretini ödemelerini gerekmektedir.

Atık alanında en büyük ödemeler BŞB'nden gelmektedir. Zamanla, farklı karşılayabilme seviyeleri ve kırsal alanlardan kentlere olan göçler nedeniyle atık hizmetleri kullanıcı ücretlerinin faturalanan miktarları arasındaki farklar büyük ölçüde değişecektir.

Belediyelere Genel Bütçe Kaynaklarından Sağlanan Hibeler

Yerel yönetimlerin kamu yararını ilgilendiren giderlerine katkıda bulunmak, zaruri ihtiyaçlarını karşılamak ve aralarındaki mali farklılıkları azaltmak amacıyla oluşturulan fonlarla belediyelere uzun yıllar devlet yardımı yapılmıştır.

26.05.1981 tarih ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu kapsamında belediyelere ayrılan paylardan oluşan Belediyeler Fonu oldukça önemli bir kaynak oluşturmakta iken, 2001 yılından itibaren uygulanmakta olan ekonomik istikrar programı çerçevesinde bazı fonlar tasfiye edilmiştir. Fonların tasfiyesinden sonra genel bütçeye konulan transfer ödenekleriyle yerel yönetimlere devlet yardımı yapılmasına devam edilmektedir.

6.2.3 İller Bankası Kredileri

Belediyeler ihtiyaç duydukları altyapı tesislerine finansman sağlamak amacı ile mevcut mevzuat çerçevesinde İller Bankasından kredi kullanmaktadırlar. İller Bankasından kaynak sağlanarak gerçekleştirilen belediyelerin kentsel altyapı projeleri Yatırım Programı ile ilişkilendirilmektedir.

İller Bankası bu güne kadar 3828 içme suyu şebekesi, 73 içme suyu arıtma tesisi, 220 kanalizasyon şebekesi, 52 atık su arıtma tesisi, 39 derin deniz deşarjı tamamlayarak yerel yönetimlerin hizmetine sunmuştur.

İller Bankası kendi kaynaklarından belediyelere kredi olarak kaynak sağladığı gibi uluslararası finans kuruluşlarından sağlanan dış kredilerin belediyelere kullandırılmasında da aracı kuruluş olarak görev

yapmaktadır. İller Bankasının 2007 – 2023 yılları arasında çevre yatırımlarının yüzde 12'sini karşılayacağı tahmin edilmektedir.

6.2.4 Uluslararası Finans Kuruluşlarından Sağlanan Krediler

Yerel yönetimlere sağlanan dış krediler Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası gibi uluslar arası finans kaynaklarından ve hükümetler arası antlaşmalar çerçevesinde Alman Yatırım ve Kalkınma Bankası (KfW), Japon Uluslar Arası İşbirliği Bankası (JBIC) ve İspanyol Hükümet kredisi gibi kaynaklardan sağlanmaktadır.

Uluslararası kredi kuruluşları, AB çevre müktesebatını yerine getirmek için Türkiye'ye yatırım amaçlı kredi sağlamasıyla oldukça ilgilenmektedirler. Dış krediler piyasa fiyatlarından sağlanmaktadır.

Uluslararası Finans kuruluşlarından sağlanan kredilerle 2007-2023 yılları arasında ihtiyaç duyulan çevre yatırımlarının yüzde 2'sinin karşılanacağı tahmin edilmektedir.

6.2.5 AB Fonlarından Sağlanan Hibe Kaynaklar

Avrupa Birliğine (AB) üyelik sürecinde olan ülkemiz üyelik öncesi mali yardımlardan yararlanmaktadır. AB ile imzalanan yıllık finansman zabitleri ile ülkemize AB kaynaklarında, 2004 yılı için 250 milyon Avro, 2005 yılı için 300 milyon Avro, 2006 yılı için 500 milyon Avro kaynak sağlanmıştır.

AB Fonlarından yatırım projelerine destek sağlanırken proje maliyetinin en fazla yüzde 75'i karşılanmakta, kalan kısmın ise ulusal kaynaklardan sağlanmaktadır. AB Fonlarından tahsis edilen kaynaklar ile karşılık gelen ulusal katkı payları halen Hazine Müsteşarlığı bünyesinde bulunan Ulusal Fon merkezinde toplanmaktadır.

AB Fonlarından katkı sağlanan projelerin inşaat ve kontrollük ihaleleri Başbakanlık bünyesinde görev yapan Merkezi Finans ve İhale Kurumu tarafından yapılmaktadır.

AB kaynaklarından belediyelere sağlanan kaynaklarda ulusal katkı payının İller Bankasınca sağlanması ve garantör olarak yer alabilmesi mümkün görülmektedir.

AB katılım öncesi mali yardımlarının 2007-2013 yıllarını kapsayacak olan dönemde Avrupa Komisyonu tarafından mali yardımların kullanılmasına yönelik olarak yeni bir mekanizma olan IPA (Instrument for Pre-Accession –Katılım Öncesi Mali Araç) Programı oluşturulmuştur. IPA çerçevesinde mali destek sağlanacak olan projelerin ihale, sözleşme ve ödemelerle ilgili işlemlerin yürütülmesi ile ilgili olarak mevcut Merkezi Finans ve İhale Biriminin, çevre projeleriyle ilgili olarak Çevre ve Orman Bakanlığından personel transfer edilerek kısa vadede desteklenmesi sağlanacaktır. Bununla birlikte, orta ve uzun vadede Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde bu işleri yürütecek ilgili yapı oluşturulacaktır.

Tablo 6.2.1'de görüldüğü gibi, AB fonlarından sağlanacak kaynaklarla 2007 – 2023 yılları arasında ihtiyaç duyulan çevre yatırımlarının yüzde 22'sinin karşılanabileceği tahmin edilmektedir.

Avrupa Birliği hibe fonlarından sağlanan kaynaklar Ek-3'te verilen kriterlere göre seçilen öncelikli projelere yönlendirilecektir.

6.2.6 Özel Sektör Kaynakları

Türkiye'deki endüstriler tarafından yapılan çevre harcamalarının belirlenmesi için 1997'de DİE tarafından araştırma yapılmıştır. Araştırma, çevre harcamaları ve finansman verilerinin toplanmasında AVROSTAT PAC metodolojisi kullanılarak yapılmıştır, ancak tüm endüstri dallarını kapsamamaktadır.

Endüstriler tarafından yapılan potansiyel çevre finansmanının tahminleri için tek bir yılın sonuçları yetersiz bir referans beklendiği gibi araştırma çevre koruma alanında düşük bir harcama yapıldığını göstermektedir

1997 yılında yapılan araştırmanın sonuçlarına dayanarak Türkiye mevcut endüstri tesislerinde yapılan çevre harcamaları bakımından Avrupa ülkelerin epey gerisinde kalmıştır. Endüstrinin daha yakın üyelik beklediği diğer aday ülkeler içindeki yatırım harcamaları Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın yüzde 0,3'ü ile yüzde 0,6'sı arasındadır.

Tablo 6.2.3'de de görüldüğü üzere, 2007-2023 yılları arasında özel sektörün çevre yatırımlarına ayıracağı pay 28.126 milyon YTL ile toplam çevre yatırımlarının yüzde 26'sını oluşturacağı tahmin edilmektedir.

Endüstri tesislerinden kaynaklanan kirliliğin tüm alıcı ortamları dikkate alarak önlenmesi ve azaltılması açısından özel sektöre büyük görev düşmektedir. Bu, amaca ulaşmak için mevcut en iyi teknolojileri de içeren tekniklerin üretim sürecine uygulanabilmesi için yatırım yapılması gerekmektedir. Bu husus çevrenin etkin olarak korunması kadar endüstri tesislerinin pazardaki rekabeti açısından da önem arz etmektedir.

6.2.7 Kamu – Özel İşbirliği Finansmanı

Özel sektörün teşvik edilerek çevre yatırımlarındaki payının artırılması, kamu-özel sektör işbirliğinin daha etkin devreye girmesi ve Yap-İşlet-Devret gibi alternatif finans kaynaklarının daha yoğun kullanılması, kamu harcamalarına rahatlama getirecektir.

Ülkemizin en önemli çevre sorunlarından birisi de mevcut arıtma tesislerinin verimli işletilememesidir. Gerekli teknik eleman yetersizliği yatırımların verimli kullanılmasını engellemektedir.

Çevresel altyapı hizmetlerinin sağlanmasında özel sektörün katılımının, işletme ve yönetim uzmanlığı yanında finansal kaynak sağlanmasına da katkı yapacağı beklenmektedir.

7 ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI

Çevre sektörü, AB'ye uyum müktesebatının en kapsamlı bölümlerinden biridir. Çevre sektörü ülke genelinde büyük çaplı çevre korumaya yönelik alt yapı yatırımı yapılmasını gerektirdiği gibi, yasal mevzuatın uyumlaştırılmasını ve kurumsal yapının güçlendirilmesini de gerekli kılmaktadır.

7.1 Mevzuat Uyumu

Mevzuat Uyumunda, 2005 yılı sonuna kadar yapılan yoğun çalışmalar sonucu önemli bir mesafe alınmıştır. Mevcut çevre sektörü uyumlaştırma çalışmalarından yola çıkarak, mevzuat uyumunun toplam maliyeti 23 milyon Avro olarak tahmin edilmektedir. Ancak, bazı direktifler için mevzuat uyumu maliyeti henüz ayrıntılı olarak belirlenmediğinden, bu maliyetin artması beklenmektedir.

Türkiye'nin AB'ye uyumunu sağlamak için çevre mevzuatının ne zaman ve hangi kuruluşlar tarafından yerine getirileceği 2003 Yılı Ulusal Programında belirlenmiştir. Çevre alanında gerekli görülen yeni düzenlemeler genel olarak 2003 Yılı Ulusal Programıda öngörülen tarihlere uygun olarak yapılmış olmakla birlikte bazı alanlarda gerisinde kalmıştır.

Ulusal çevre mevzuatının AB mevzuatına uyum sağlanması ve gerçekleştirilmesinden Çevre ve Orman Bakanlığı sorumludur. Mevzuat uyumlaştırılmasının direktif bazında gerçekleştirilmesini daha iyi görebilmek için Ek-5'de verilen sektörel izleme tabloları oluşturulmuştur.

Taraf olunan ve olunacak uluslararası anlaşmalara göre ülkemizin yükümlülüklerinin yerine getirebilmesi için çevreden sorumlu kuruluşların kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi oldukça önemlidir.

Çevre alanında yaşanan darboğazları aşmak amacıyla 2872 sayılı Çevre Kanununda değişiklik çalışmaları tamamlanmış ve 5491 sayılı Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yasalaşmıştır. Bu yasayla "kirleten öder prensibi" çerçevesinde katı atık ve atıksu bedellerinin; yatırım, işletim, bakım onarım maliyetlerini karşılayacak şekilde tespit edilmesi ve tahsil edilen ücretlerin ise ilgili hizmetler dışında kullanılmaması zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca cezai yaptırımlar güncelleştirilerek caydırıcılığı artırılmıştır. Mevzuatın Uygulanması, AB'ye uyum sürecinin önemli bir aşamasıdır. Uygulamanın etkin bir şekilde

sağlanabilmesi için yeterli mali kaynağın sağlanması ve belirlenen amaçların gerçekleştirilmesine yönelik faaliyet planlarının hazırlanması gerekmektedir.

7.2 Ulusal Çevre Stratejisinin Uygulanması ve İzlenmesi

Çevre müktesebatımızın AB'ye uyumlaştırılması için ülkemizde izleme, değerlendirme ve raporlama konularında kurumsal yapıların güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Ulusal Çevre Stratejisinin uygulanmasına, izlenmesine, değerlendirilmesine ve raporlanmasına ilişkin sorumluluğu olan kurum ve kuruluşlarda gerekli örgütlenmenin sağlanması, çevre birimlerinin teknik ve donanım olarak güçlendirilmesi ya da yeni birimlerin oluşturulması önem arz etmektedir.

Ulusal Çevre Stratejisinin uygulanması amacıyla Başbakanlık, DPT Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, ABGS, İller Bankası Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Çevre ve Orman Bakanlığı, üst düzey temsilcilerinden oluşan "UÇES Yönlendirme Kurulu" oluşturulacaktır.

Yönlendirme Kurulu UÇES'in uygulanmasından, koordinasyonundan, sonuçların izlenmesinden ve ihtiyaç duyulduğunda revize edilerek YPK'ya sunulmasından sorumlu olacaktır. Yönlendirme Kurulu yılda en az bir defa toplanarak UÇES'in uygulanması hakkındaki gelişmeleri değerlendirecektir.

"UÇES Yönlendirme Kurulu"nun sekreteryaya hizmetleri Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından sağlanacaktır. Çevre ve Orman Bakanlığı bu doğrultuda kuruluşlar arası koordinasyonu sağlamak, UÇES'de yer alan amaçları gerçekleştirilmesine yönelik yıllık faaliyet planlarını hazırlamak, izleme ve raporlama yapmak ve sonuçları UÇES Yönlendirme Komitesine bildirmekle sorumlu olacaktır.

Yıllık faaliyet planları, UÇES'de yer alan amaçların ve hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için yapılacak faaliyetlerin ne zaman, kimin tarafından yapılacağını ve nasıl yapılacağını gösterecek şekilde hazırlanacaktır.

EKLER

EK-1 Çevreyle İlgili Mevzuat

A. Kanunlar

- Çevre ile ilgili kanun ve yönetmelikler gözden geçirilerek AB çevre müktesebatı ile kademeli olarak uyumlaştırılması sağlanacaktır.
- 1982 Anayasası:
- 2872 Sayılı Çevre Kanunu (11.8.1983 tarih ve 18132 say. RG).
- 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, (9.8.1991 kabul 21.8.1991 tarih ve 20967 say. RG).
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (23.07.2005 RG 25531):
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu (24.12.2004 RG 25680):
- 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu
- 3194 Sayılı İmar Kanunu (1985):
- 180 Sayılı Bayındırlık ve İskan Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1983)
- 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu (6.5.1930/1489 say. RG),
- 3017 Sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun (1936),
- 3348 Sayılı Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun,
- 3143 Sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilat Görevleri Hakkındaki Kanun,
- 491 Sayılı Denizcilik Müsteşarlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname,
- 2399 Sayılı Zehirli Gazlar ve bu Gazların Ülke içinde üretilmesi ve ithal edilmesinin Yasaklayan Kanun
- Vergi ve Finans Kanunları ile Vergi İndirimi ve Taşıt Araçları Vergileri Kanunu
- Limanlar Kanunu
- 5442 Sayılı İl İdare Kanunu,
- Türk Ceza Kanunu
- Türk Medeni Kanunu
- 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun
- Karayolları Trafik Kanunu
- Mera Kanunu
- 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu (22.03.1971, 13799)
- 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu
- 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu
- 6831 sayılı Orman Kanunu
- 5312 Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Tazminine İlişkin Kanun (11.03.2005 tarih ve 25752 sayılı Resmi Gazete)
- 4077 Sayılı Tüketiciyi Koruma Kanunu , 2003 (revizyon)
- Biyolojik Güvenliğe ilişkin Kartegena Protokolü'nü Onaylayan Kanun, 2003
- Mahalli İdare Birlikleri Kanunu
- Organize Sanayi Bölgeleri Hakkında Kanun
- Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun
- 6200 sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun (1953)
- 167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun (1960)
- YAS Kanunu
- 181 sayılı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu
- 5326 sayı ve 30.03.2005 tarih Kabahatler Kanunu
- 24.06.2004 tarih ve Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu
- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
- 09.19.2003 tarih ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu

B. Uluslararası Anlaşmalar ve Sözleşmeler

- Tehlikeli atıkların Sınırlar ötesi Taşınımın ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Sözleşme- Basel Sözleşmesi(15/05/1994 – 21933 R.G.)
- Akdeniz’de tehlikeli atıkların sınır ötesi hareketlerinden ve bertaraf edilmesinden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi (İzmir) protokolü (06.03.2003)
- Atmosferde uzayda ve su altında nükleer silah denemelerini yasaklayan sözleşme Moskova 1963 (Türkiye 13.5.1965 R.G)
- Uluslararası Enerji Programı Antlaşması Paris 1974 (Türkiye 4.5.1981 R.G)
- Uluslararası Sınır ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi Cenevre 1979 (Türkiye 23.3.1983 R:G) Bu konuda başlatılan işbirliği programı (EMEP)’için ek protokol Cenevre 1984 (Türkiye 23.7.1985 R:G)
- Ozon Tabakasının Korunması hakkındaki 1985 Viyana Sözleşmesi (Türkiye 22.9.1988 R:G)
- Ozon Tabakasını Tüketen maddelere İlişkin Montreal Protokolü (1987) (Türkiye 20.6.1990 R:G)
 - İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
 - Ramsar Sözleşmesi
- Uluslararası Denizcilik Örgütü Kurucu Sözleşmesi-MO Konvansiyonu 1948 (16.07.1956)
- IMO Konvansiyonu 1993 Değişiklikleri (01.02.2001)
- Denizde Can Güvenliği Uluslararası Sözleşmesi-SOLAS’ 1974 (25.05.1980)
- Yükleme Hatları Uluslararası Sözleşmesi-LL’ 1966 (28.06.1968)
- Gemilerin Ölçümü Uluslararası Sözleşmesi-Tonnage’ 1969 (15.11.1979)
- Denizde Çatışmayı Önleme Tüzüğü-COLREG’ 1972 (18.11.1984)
- Gemi Adamları Eğitimi, Sertifikalandırılması ve Vardiya Tutma Esasları Uluslararası Sözleşmesi-STCW’ 1978 (29.09.2003)
- Denizde Arama ve Kurtarma Uluslararası Sözleşmesi-SAR’ 1979 (24.03.1986)
- Uydular Aracılığı ile Deniz Haberleşmesi Örgütü Uluslararası Sözleşmesi-INMARSAT’ 1976, 1994, 1998 (04.11.1999)
- INMARSAT Operasyonel Değişiklikler-OA’ 1976 (04.11.1999)
- Denizlerin Gemiler Tarafından Kirletilmesinin Önlenmesi Hakkında Uluslararası Sözleşmesi (MARPOL’ 73/78 ve EKLERİ: EK I, EK II), EK I-Petrol ile Deniz Kirlenmesinin Önlenmesi Kuralları, EK II-Dökme Zehirli Sıvı Maddelerle Deniz Kirlenmesinin Kontrolü, EK V Gemilerden Atılan Çöplerle Denizlerin Kirlenmesinin Önlenmesi Kuralları, 24.06.1990)
- Deniz Alacaklarına Karşı Sorumluluğun Sınırlandırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme-LLMC’ 1976 (04.06.1980)
- Kanunsuz Hareketlere Karşı Deniz Seyrüseferinin Güvenliği Sözleşmesi ve Kıta Sahanelğinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Protokol -SUA’ 1988 (09.10.1990)
- 1976 yılında kabul edilen Barselona Sözleşmesi (Türkiye tarafından 22 Ağustos 2002 tarihinde onaylandı) ve bu sözleşmenin eki protokoller
- Karadeniz’in Kirlenmeye Karşı Korunmasına dair Bükreş Sözleşmesi (6 Mart 1994) ve bu sözleşmenin eki protokoller.
- Petrol Kirliliğine Karşı Hazırlıklı Olma, Müdahale ve İşbirliğine Dair Uluslararası Sözleşmesi (OPRC’ 1990, 18.09.2003)
- Petrol Kirliliği Zararlarından Doğan Sivil Sorumluluklar Hakkında Uluslararası Sözleşme (CLC’ 1992, 27.07.2001 tarih ve 24472 sayılı Resmi Gazete)
- Petrol Kirliliği Zararının Tazmini için Bir Uluslararası Fon Kurulması ile ilgili Uluslararası Sözleşme (FUND’ 1992, 18.07.2001 tarih ve 24466 sayılı Resmi Gazete)
- Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi
- Bütün bunların yanı sıra Türkiye’nin çeşitli ülkelerle ikili düzeyde karşılıklı yardım ve işbirliği antlaşmaları vardır.
- Paris Sözleşmesi (Kuşların Himayesine Dair Sözleşme)
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Sözleşme Eki Cartagena Biyogüvenlik Protokolü
- Ramsar Sözleşmesi (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme, 17.05.1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete))

- Bern Sözleşmesi (Avrupa Yaban Hayatının Korunması Sözleşmesi, 20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı resmi Gazete)
- CITES Sözleşmesi (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme, 20.06.1996 tarih ve 22672 sayılı Resmi Gazete)
- Deney ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalıların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”
- Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (15.7.2003 tarih ve 4934 sayılı Resmi Gazete)
- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (27.03.2001 tarih ve 716 sayılı Resmi Gazete)

C. Yönetmelikler

- Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Yönetmeliği (30.07.2004 - 25538 R.G.)
- Araç Muayene İstasyonları Açılması, İşletilmesi ve Araç Muayenesi Hakkındaki Yönetmeliği,
- Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği (31.08.2004 – 25569 R.G.)
- Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği (21.01.2004 – 25353 R.G.)
- Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretimi ve Ticareti Hakkında Yönetmelik(16.06.2005 tarih ve 25847 sayılı RG)
- Av, Yaban Hayvanı ve Üretim Yeri ve İstasyonları ile Kurtarma Merkezleri Hakkında Yönetmelik(30.11.2004 tarih ve 25656 sayılı RG)
- Avcı Eğitimi ve Avcılık Belgesi Verilmesi Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik(31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı RG)
- Avlakların Kuruluşu, Yönetimi ve Denetimi Esas ve Usulleri ile İlgili Yönetmelik(16.05.2004 tarih ve 25464 sayılı RG)
- Fahri Av Müfettişlerinin Seçimi, Eğitimi, Görev ve Yetkileri ile Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik (3 Temmuz 2004 ve 25511 sayılı RG)
- Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliği
- Binalarda Isı Yalıtımı Yönetmeliği
- Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği (19.04.2005 – 25791 R.G.)
- CITES Ulusal Uygulama Yönetmeliği
- Çevre Denetimi Yönetmeliği(5 Ocak 2002, 24631 mükerrer R.G.)
- Çevre Sağlığı Denetimi ve Denetçileri Hakkında Yönetmeliği (13.9.2002-24875 RG)
- Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (16.12.2003 – 25318 R.G.)
- Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği: (2002/49/EC)
- Deneysel ve Diğer Bilimsel amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarının Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan laboratuvarların Kuruluş Çalışma Denetleme Usul ve Esasları Yönetmeliği (2005)
- Hayvan Deneyleri Etik Kurulu Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik (06.07.2006 tarih ve 26220 sayılı RG)
- Endüstriyel Kaynaklı Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği:
- Gemi Ve Deniz Araçlarına Verilecek Cezalarda Suçun Tespiti Ve Cezanın Kesilmesi Usulleri İle Kullanılacak Makbuzlara Dair Yönetmelik, 1987
- Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (26.12.2004 – 25682 R.G.)
- Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (18.03.2004 – 25406 R.G.)
- Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği: 1986
- Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği:
- Isıtma ve Buhar Tesislerinin Yakıt Tüketiminde Ekonomi Sağlanması Ve Hava Kirliliğinin Azaltılması Yönetmeliği: 3 Kasım 1977
- İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik (20 Kasım 2005 tarih ve 25999 sayılı R G)
- İki veya Üç tekerlekli Motorlu Araçların Bazı Aksam ve Özellikleri ile İlgili Tip Onay Yönetmeliği (97/24/AT) ,
- İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin;

- İnsani Tüketim Amaçlı Suyun Kalitesi Hakkında Yönetmelik (17 Şubat 2005 tarih ve 25730 sayılı RG)
- İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik (10.08.2005 tarih ve 25902 sayılı RG)
- İyi Laboratuvar Uygulamaları Prensipleri ve Test Laboratuvarının Belgelendirilmesine Dair Yönetmelik, 2002
- İyi Laboratuvar Uygulamalarının Denetlenmesi ve Çalışmaların Kontrolüne Dair Yönetmelik, (25.06.2002 – 24796 RG)
- Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (14.03.1991 - 20814 R.G.)
- Merkez Av Komisyonu, İl ve İlçe Av Komisyonlarının Görevleri, Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik
- Mevcut Binalarda Isı Yalıtımı İle Yakıt Tasarrufu Sağlanması Ve Hava Kirliliğinin Azaltılmasına Dair Yönetmelik: 18 kasım 1984
- Motorlu Araçların Dış Gürültü Emisyonları ve Egzoz Sistemleri İle İlgili Tip Onayı Yönetmeliği 870/157)
- Motorlu Taşıtlarda Yakıt Tüketimi ve Karbon Monoksit Emisyonu Tip Onay Yönetmeliği,
- Organize Sanayi Bölgeleri Yönetmeliği (28.06.1997 – 23033 R.G.)
- Özel ve Resmi Binalarda, İmalathanelerde ve Sanayi Tesislerinde Isıtma Sistemi Operatörlerin Eğitimi ve Isıtma Sistemlerinin İşletilmesi, Kontrolü ve Bakımı Yönetmeliği,
- Piyasa Gözetimi ve Denetimi Yönetmeliği, (11.01.2002 – 24643 RG)
- Su Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı RG)
- Su Ürünleri Yönetmeliği (10.03.1995 tarih ve 22223 sayılı RG)
- Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği
- Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğini Karşı Suların Korunması Yönetmeliği (18.02.2004 tarih ve 25337 sayılı RG)
- Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (14.03.2005 - 25755 R.G.)
- Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği, (11.07.1993 - 21634 RG)
- Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği (26.11.2005 tarih ve 26005 sayılı RG)
- Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (22.07.2005 - 25883 R.G.)
- Titreşim Yönetmeliği,
- Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.05.2005 tarih ve 25831 sayılı RG)
- Trafikte seyreden motorlu kara taşıtlarından kaynaklanan egzoz gazı emisyonlarının kontrolüne dair yönetmelik
- Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik(08.11.2004 tarih ve 25637 sayılı RG)
- Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması Yaban Hayvanlarının Zararlıları ile Mücadele Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik(24.10.2005 tarih ve 25976 sayılı RG)
- Yerli ve Yabancı Avcıların Av Turizmi Kapsamında Avlanmalarına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik(08.01.2005 tarih ve 25694 sayılı RG)
- Ziraî Mücadelede Kullanılan Pestisit ve Benzeri Maddelerin Ruhsatlandırma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, (17.02.1999 – 23614 RG)
- Kentsel Atık Suyun Arıtımı Yönetmeliği (08.01.2006 - 26057 RG)
- Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği (09.01.2006-26048 RG)
- Fahri Av Müfettişlerinin Seçimi, Eğitimi, Görev ve Yetkileri ile Çalışma ve Usullerine Dair Yönetmelik (03.07.2004 25511 RG)
- Av Koruma Görevlileri Kıyafet Yönetmeliği (06.08.2004-25545 RG)
- Bitki Genetik Çeşitliliğinin Toplanması, Muhafazası ve Kullanılması Hakkında Yönetmelik(1992-21316 RG)
- Doğal Çiçek Soğanlarının Sökümü, Üretimi ve Dış Satımına ilişkin Yönetmelik(1995-22371 RG)
- Milli Parklar Uygulama Yönetmeliği (1986 tarih ve 19309 sayı)
- 2004/7189 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik

EK-2. Çevre ile İlgili Kurum ve Kuruluşlar

1.Başbakanlık: Uyumlaştırma süreci ve/veya çevrenin korunması ile doğrudan ilgilidir.

2.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT): Başbakanlığa bağlı DPT Müsteşarlığı Beş Yıllık Kalkınma Planları ve yıllık yatırım planları hazırlamaktadır. DPT ayrıca makro-çevre politikası konularına özel önem vererek, sektörel planlar hazırlamaktadır. DPT yerel idarelere direk etkisi olan yıllık yatırım programlarının hazırlanmasında ve hayata geçirilmesinde gerekli koordinasyonu sağlamaktan sorumludur. Ayrıca, finansman ya da dış borç gerektiren projeleri de dahil olmak üzere, kamu sektörü yatırımları DPT'nin onayını gerektirmektedir.

3.Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı: Dış kaynak ve borçlara erişimi nedeniyle, çevre ile ilgili projelerin finansmanı yönünden önemli bir işlev yürütür.

4.Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı: Denizcilik sistem ve hizmetlerinin ülkenin deniz ilgi ve çıkarlarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak tahsisi ve geliştirilmesinden sorumludur. Deniz ortamının gördüğü zararın ve kirlenmesinin önlenmesi amacıyla her türlü tedbiri almak, izlenmesini ve denetlenmesini sağlamak ve konu ile ilgili diğer kuruluşlar ile işbirliği yapmak Denizcilik Müsteşarlığı'nın görevidir.

5.Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS): AB'ne katılımdan sorumlu olan, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin 2003 Yılı Ulusal Programı ile ilgili uyumlaştırma faaliyetlerinde değişik hükümet birimleri arasındaki koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür.

6.Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK): Çevre verileri dahil veri ve bilgileri toplar, işler ve analiz eder.

7.Dışişleri Bakanlığı, 1173 sayılı Milletlerarası Münasebetlerin Yürütülmesi ve Koordinasyonu hakkındaki Kanun uyarınca yabancı devletlerle ve uluslararası kuruluşlarla, bunların temsilcilikleri ve temsilcileri ile temas ve müzakereleri Dışişleri Bakanlığı, ilgili Bakanlıklarla işbirliği yapmak suretiyle yürütmekte ve uluslar arası antlaşmalar da yine diğer Bakanlıklarla işbirliği dahilinde Dışişleri Bakanlığınca yapılmaktadır. Dışişleri Bakanlığı'nın çevre ve sınır aşan sular konularında izlenecek dış politikanın; diğer ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile eşgüdüm halinde belirlenmesinde ve uluslararası ve bölgesel örgütlerde savunulmasında üstlendiği görev ve sorumlulukları mevcuttur.

8.İçişleri Bakanlığı'nın, illerin yönetimi vasıtasıyla, yerel yönetimler üzerinde sorumlulukları bulunmaktadır. Valiler Bakanlar Kurulu tarafından atanmakta olup, 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 9. Maddesine göre illerde Devletin ve Hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtasıdır. Ayrıca yerel yönetimler üzerinde İçişleri Bakanlığı ve valilerin vesayet yetkisi olup, bunlardan İl Özel İdaresi'nin başı ve yürütme mercii validir.

9.Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (BİB): Ülkenin alt yapı ihtiyacını karşılamak üzere; kamu yapıları kara yolları, demiryolları, limanlar ve kıyı yapıları, hava meydanları, akaryakıt ve doğalgaz boru hatları ve tesisleri inşaatı ile esashı onarımlarının yapılması ve yaptırılması, yapı malzemesi, deprem araştırması, afet uygulaması hizmetlerinin etkili, düzenli ve süratli olarak görülebilmesi çerçevesinde iş ve işlem yapmakla yükümlüdür.

10.Bayındırlık ve İskan Bakanlığı- İller Bankası Genel Müdürlüğü: Belediyelere altyapı yatırımlarının götürülmesinde etkili kurumlardandır. Banka, belediyelerin her türlü finans ihtiyacını ve içme suyu, kanalizasyon, arıtma gibi çeşitli çevre konularında belediyelerimizin istekleri dahilinde yatırım hizmetlerini vermektedir.

11.Sağlık Bakanlığı: 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu ve 181 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin ilgili hükümleri doğrultusunda çevre sağlığı ile ilgili her türlü tedbirleri almak ve aldirmek ile Gayri Sıhhi Müesseslerinin halkın sağlığına zarar vermesini engellemek ve gerekli denetimleri yapmaktan sorumludur. Gayri Sıhhi Müesseslerinin ruhsat ve izin işlemleri, İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik hükümleri doğrultusunda yürütülmektedir.

12.Ulaştırma Bakanlığı: Ülkenin ulaştırma ve haberleşme sistem ve hizmetlerinin ülkenin ihtiyaçlarına uygun olarak tesisi ve geliştirilmesinden sorumludur.

13.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı: 1380 sayılı su ürünleri kanunu ve yönetmeli hükümleri gereğince bütün denizler ve içsular su ürünleri üretim ve istihsal sahaları ilan edildiğinden bu sahalarda su kalitesi, izleme, koruma ve uygulamalardan sorumlu kurumdur. Diğer yandan, kırsal alanlardaki arazi kullanımı ile su kaynaklarının geliştirilmesinden sorumludur. Bakanlık, tarım arazilerindeki yüzey sularını nitrat ve haşere ilaçlarının suya karışması ile ortaya çıkan kirlilik yönünden izler. Bakanlığın ayrıca, balık çiftlikleri, su ürünleri ve haşere ilacı kontrolü ile ilgili sorumlulukları ile Genetik Olarak Değişikliğe Uğramış Organizmalar ile ilgili yükümlülükleri bulunmaktadır.

14.Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB): Endüstri tesislerinin üretimi sonucu iç ortamda oluşan ve çalışanların sağlığını tehdit eden hava, gürültü ve endüstriyel kazalar konusundaki çalışmalarını yürütmek ve denetlemekle yükümlüdür.

15.Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (STB): Ekonomik ve teknik şartlara göre Türkiye'nin sanayi politikalarının oluşturulması ve yönetimi, büyük ve küçük ölçekli endüstrilerin kuruluşuna ilişkin tüm faaliyetlerin desteklenmesi ve denetlenmesi, endüstriyel ürünler için standartlar hazırlamak veya hazırlanmış standartları yayımlamak, endüstriyel malların kalitesinin denetimini yapmak veya yaptırmakla yükümlüdür.

16.Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB): Enerji sektörüyle ilgili politikaları ve enerjinin çevresel sürdürülebilir kullanımı, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarını içeren temel hedefleri belirlemekle yükümlüdür.

17.Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ): Yerüstü ve yeraltı sularının tahsisinden ve su kaynakları yönetiminden sorumlu kuruluş olarak içme ve kullanma, sulama ve endüstri suyu sağlanması, hidroelektrik enerji üretimi ve taşkın koruma amacıyla projeler geliştiren DSİ Genel Müdürlüğü'nün su kalitesi izleme konusunda kuruluş kanunu ile tanımlanmış görevleri bulunmaktadır.

18.Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı- Elektrik Üretim AŞ Genel Müdürlüğü (EÜAŞ), kamunun elindeki termik ve hidrolik santrallerin işletilmesi, bakımı, gerekirse yeni üretim tesislerinin kurulmasından sorumludur.

19.Kültür ve Turizm Bakanlığı, turistik bölgeler belirleyebilmekte ve bu bölgelerde içme suyu, kentsel atık su ve katı atık bertarafı ile ilgili uygulamalardaki önlemlerde önemli sorumluluk yüklenmektedir.

20.Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB): AB çevre *müktesebatının* uyumlaştırılması da dahil olmak üzere, çevre hizmetlerinin sağlıklı olarak yerine getirilmesi amacıyla 4856 sayılı Çevre Orman Bakanlığı Kuruluş ve Teşkilat Kanunu gereği; Türkiye'deki çevre politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması için genel bir koordinasyon sağlamak amacıyla kurulmuştur. ÇOB'nın başlıca görevi çok genel olarak çevreyi korumaya ve kirliliği önlemeye ve azaltmaya ilişkin politika ve esasları belirlemek, ilgili mevzuatı düzenlemek ve uygulanmasını sağlamaktır.

21. Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı : İlan edilmiş bulunan Özel Çevre Koruma Bölgeleri'nde doğal güzelliklerin, tarihi ve kültürel kaynakların, biyolojik çeşitliliğin, sualtı, suüstü canlı ve cansız varlıkların korunmasını ve bu değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını, sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde bölgelerin ekonomik kalkınmalarını sağlamak ve çevre bilincini arttırmakla sorumludur.

22.Türk Standartları Enstitüsü (TSE): Atık, hava kalitesi, su kalitesi, ormanların korunması, toprak ve erozyon kontrolünü kapsayan belirli teknik standartları oluşturmakla sorumludur.

23.Yerel Yönetimler: Çevre kalitesinin korunması ile ilgili en önemli görev yerel yönetimlere verilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun çevre korunması ile ilgili olarak görevlendirilen belediyeler, belediye sınırları içinde yukarıdaki kanun ve yönetmeliklerin uygulanması ve vatandaşların sağlıklı bir çevrede yaşaması için gerekli tedbirleri almak zorundadır.

24.Sektör Birlikleri: Türkiye Odalar Borsalar Birliği, Sanayi Odaları, Ticaret Odaları ve sektörel olarak kurulmuş Çimento Müstahsilleri Birliği, Kireç Üreticileri birliği gibi birimler mevzuat ile ilgili uygulamalarda sektörel yaklaşımlar vb konularda bilgilendirme, yaptırım ve denetim konularında çalışmalar yürütmekle sorumludur.

25.Araştırma Grupları: TÜBİTAK, TTGV, Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Üniversitelerin enstitüleri ve araştırma merkezleri ve diğer araştırma amaçlı kurumlar çevre kirliliği ve kontrolü konularında teknolojileri ve gelişmeleri takip edip danışmanlık hizmetleri vermekle yükümlüdürler.

26.Çevre Sivil Toplum Kuruluşları: Bu kuruluşlar; sivil inisiyatifle oluşan, halk tarafından finanse edilen ve kar amacı gütmeyen müesseselerdir. TEMA, ÇEVKO, Deniz Temiz (TURMEPA), DHKD, BÇM vb kuruluşlar olarak sıralanabilirler.

EK-3. AB Kaynakları ile Desteklenecek Projelerin Seçim Kriterleri

Çevre korumaya yönelik yatırımların yüzde 90'ını su, atıksu ve katı atık gibi kentsel altyapı yatırımları teşkil etmektedir. Kentsel altyapıların gerçekleştirilmesi sorumluluğu 5393 sayılı kanuna göre belediyelerin sorumluluğundadır. Amal durumu zayıf olan belediyeler kentsel altyapı ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadırlar. Bu nedenle AB'den sağlanacak hibe kaynakların çevresel altyapı projelerinde kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak sağlanan hibe kaynaklar ihtiyaç duyulan kaynakları karşılayamamaktadır. Kentsel altyapı projelerine AB'den sağlanan kaynakların daha etkin kullanılması amacıyla aşağıda verilen kriterlere göre projelerin seçilecektir:

1. Proje önceliği (içme suyu, atık su, katı atık ve diğer projeler).
 - Kentsel alt yapı projelerine tahsis edilecek AB fonlarının tahsisinde proje türlerine aşağıdaki sınırlandırmaya göre kaynak ayrılacaktır. Toplam kaynağın kullanılma önceliği atık su projeleri, içme suyu projeleri, katı atık projeleri, hava kalitesi ve diğer projeler şeklinde olacaktır.

2. Nüfus büyüklüğü (Nüfusu fazla olan belediyelere öncelik verilecektir).

AB fonlarından gelişmişlik ve gelir durumları düşük olan belediyelere kaynak sağlanırken en fazla nüfusa hizmet verebilmek için nüfusu fazla olan belediyelere daha fazla öncelik verilecektir.

3. Belediyelerin mali durumu (mali durumları iyi olmayan belediyelere öncelik verilecektir).

AB'den sağlanacak kaynaklar hibe niteliğinde olduğundan, kaynak sağlanacak projeden faydalanacak vatandaşların gelir durumları dikkate alınacaktır. Gelir durumu zayıf olan belediyeler arasında gerçekleştirilecek projelerde ulusal katkı payı ile işletme ve bakım giderlerini karşılayabilecek olan belediyeler tercih edilerek projenin sürdürülebilirliği sağlanacaktır. Böylece daha az gelişmiş belediyeler arasında tesisleri işletebilecek güce sahip olan belediyelerin tespit edilmesi gerekecektir.

4. Çevresel öncelikler.

AB Fonlarından kaynak sağlanacak kentsel altyapı projelerinde aşağıda verilen çevresel faktörleri bulunduranlara öncelik verilecektir:

- Toplum sağlığını etkileyen alt yapı tesisleri.
- Hassas yörelerin korunmasına yönelik alt yapı tesisleri.
- Doğal ve kültürel kaynakların korunmasına yönelik alt yapı tesisleri.
- Diğer alt yapı yatırımları.

EK-4. Su, Atıksu ve Katı Atık için FEASIBLE Modelinin Kullanımı

Yirmi yüksek maliyetli direktifin harcama ihtiyaçları analiz edilmiştir ve bunları Türkiye içinde uygulamanın maliyetleri tahmin edilmiştir. Temel olarak tahminler için iki metodoloji çeşidi kullanılmıştır:

İçme suyu tedariki, kentsel atık su arıtması ve kanalizasyon ve kentsel katı atık yönetiminin maliyetleri, "su, atıksu ve kentsel katı atık hizmetleri çevresel finansman stratejilerinin hazırlanmasını desteklemek için OECD tarafından geliştirilen, Danimarka Çevre Koruma Örgütü tarafından karşılanan bir yazılım aracı" FEASIBLE modeli kullanılarak analiz edilmiştir.

Bu araç belirli önlemlerin harcamalarının belirli zaman dilimleri (yıllar) içinde ve bu yıllar boyunca mevcut finansmanla karşılaştırılarak yapılmasına imkan vermektedir.

FEASIBLE modelinin kilit özelliği genel harcama işlevlerini kullanmasıdır. Bu harcama işlevleri içme suyu, atık su ve katı atık hizmetleriyle ilgili çeşitli senaryoların harcama ihtiyaçlarının tahmin edebilmesine imkan vermektedir.

Model ana içme suyu, atık su ve katı atıkla ilgili yatırımların ve işletme elemanlarının uluslararası fiyatlarını ihtiva eder fakat model yerel fiyat şartlarına göre ayarlanmıştır ve Türkiye'deki mevcut durumu yansıtan harcama işlevleri ve maliyetlerini sunar.

Katı atık ve su sektörleri içindeki yukarıda bahsi geçen direktiflerin uygulanmasının toplam maliyetlerinin hesaplanması için FEASIBLE modelinde kullanılan Türk fiyatları alınmıştır. Su, atıksu ve katı atık sektörleri içindeki ana maliyet kaynakları, son zamanlarda yapılan ihalelerdeki karşılaştırmalı ölçütler ve kalitenin esas maliyetleridir. İstatistiksel bilgiler, İller Bankası ve özel sektör den temin edilmiştir.

FEASIBLE modeli ayrıca finansman veri girdilerine dayanarak gerekli sermaye harcaması ve mevcut finansman arasındaki olası finansman boşluğunu da hesaplamaktadır.

Bütün hava yönetimi, endüstriyel kirlenme kontrol sektörü direktiflerinin yanı sıra bazı su ve tehlikeli atık sektörü direktifleri de birim maliyet yaklaşımı ve anketler kullanılarak değerlendirilmiştir.

Endüstriyel direktiflerin uygulanma maliyetleri hakkındaki veriler endüstriyel kuruluşların araştırılması yöntemiyle elde edilmiştir.

IPPC direktifinin Ek 1 ve Ek 2'si içindeki endüstriler için özel anketler hazırlanmıştır. Araştırmalar Türkiye'deki endüstrilerle AB içindeki aynı sektörün gelişmiş endüstrileri arasındaki teknik statünün karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Şirketlere, kendi teknolojik durumlarının AB içindeki rakipleriyle karşılaştırma imkanı sunulmuştur. Bu tür bir karşılaştırma maliyet değerlendirmesinin temelini teşkil etmektedir.

Araştırma soruları, endüstriyel sektörün toplam üretim kapasitesi, endüstrilerin teknolojik seviyesi, üretim ve arıtma teknolojileri, mevcut şirketlerin AB ülkeleri içindeki şirketlerle karşılaştırmalı gelişme seviyeleri ve AB seviyesine ulaşmak için dahil olan maliyetler ve/veya ilgili AB direktifinin şartlarını uygulamanın maliyetleriyle ilgilidir. İşletme ve bakım maliyetlerinin, direktiflerin hepsi için değerlendirilmediğini dikkate almak gerekir. Çoğunlukla endüstrilerle ilgili çeşitli olası teknolojileri kapsayan bazı değerlendirmeler, işletme maliyetlerinin değerlendirmesini içermemektedir.

EK- 5. Sektörel İzleme Tabloları

Tablo 5.1 SU SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Kentsel Atıksu Arıtma Direktifi (91/271/EEC)	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin gözden geçirilmesi	ÇOB	2005	“Kentsel Atıksu Arıtma Yönetmeliği” (08.01.2006) Direktif nüfusu 2.000’den büyük tüm toplama alanlarına uygulanmaktadır.	Kanalizasyon sistemleri ve arıtım tesislerinin inşası ve mevcutların rehabilitasyonu yapılacaktır. Altyapı ihtiyaçlarının belirlenmesi için çevresel alt yapı ana planı hazırlanacaktır.	18.083
2	Tarımsal Kaynaklardan Gelen Nitratların Sularda Sebep Olduğu Nitrat Kirliliğinin Önlenmesi Direktifi (91/676/EEC)	Yeni mevzuat	ÇOB, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	“Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği” (18.02.2004) Yönetmelikle tanımlanmış olan “hassas alanlar”. Ötrofik ve ötrofikasyon eğilimi olan alanlar.	Yeni gübre depolama tesislerinin inşası yapılacaktır. Gübre taşıma ve yayma ekipmanları sağlanacaktır.	270
3	Su Çerçeve Direktifi * (2000/60/ECC)	MATRA Projesi çıktıları doğrultusunda mevzuat uyum çalışması oluşturulması	ÇOB, DSİ, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	-	Mevzuat çalışması devam ediyor. (Süre uzatımı gerektirmektedir.)		1.550

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
4	İnsani Tüketim Amaçlı Suların Kalitesi Hakkında Konsey Direktifi 98/83/EC	Şişelenmiş Sular ile İçme ve Kullanma Suları Hakkında Yönetmeliğin gözden geçirilmesi	Sağlık Bakanlığı	2004	“İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik” (17.02. 2005)	Yeterli miktarda sağlıklı su sağlanması için su şebekeleri gözden geçirilecek, gerektiği yerlerde yenilenecek ve yeni içme suyu şebekeleri döşenecektir İçme suyu kalite kriterlerini sağlamayan kaynaklardan temin edilecek sular için arıtma tesisleri kurulacaktır.	***
5	Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan Yüzey sularında aranan kalite hakkında direktif 75/440/EEC	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin gözden geçirilmesi	ÇOB, DSİ	2005	“İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik” (20.11. 2005) İçmesuyu amaçlı kullanılan veya kullanılması planlanan tüm yüzey suları.	Kalite standartları izlenecektir. Kategorilerin ve mevcut arıtma tesislerinin uygunluğunun belirlenmesi Arıtma tesisinde revizyonlar yapılacak ve yeni arıtma tesisleri inşa edilecektir.	12.743***
6	Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan yerüstü sularının ölçüm metotları ve örnekleme ve analiz frekansları hakkında Direktif 79/859/EEC	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği- Numune Alma ve Analiz Metotları Tebliğinin gözden geçirilmesi	ÇOB	2005	“İçmesuyu Elde Edilen veya Elde Edilmesi Planlanan Yüzeysel Suların Kalitesine Dair Yönetmelik” (20.11. 2005) İçmesuyu amaçlı kullanılan veya kullanılması planlanan tüm yüzey suları	Bu direktif Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan yüzey sularında aranan kalite hakkında direktif direktifi ile birleştirilmiştir.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
7	Bazı Tehlikeli Maddelerin Su Ortamlarına Deşarjlarının Yarattığı Kirliliğe Dair Direktif ve Yan Direktifler 76/464/EEC	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği ve Su Ürünleri Yönetmeliği'nin gözden geçirilmesi	ÇOB, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	“Tehlikeli Maddelerin Su ve Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği” (26.11.2005)	İleri düzeyde endüstriyel atıksu arıtma sistemleri kuran kuruluşlar teşvik edilecek. Temiz teknoloji kullanımı. İlave arıtma gereksinimi.	1.300
8	Yüzme Sularının Kalitesine Dair Direktif 76/160 EEC	Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin gözden geçirilmesi ÇOB) Yüzme Suyu Kalitesi Tebliği (Sağlık Bakanlığı)	ÇOB, Sağlık Bakanlığı	2005	“Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği” (09.01.2006) Yüzme suyu ve rekreasyon amaçlı olarak kullanılan alanlar	Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan su ortamlarına atıksu arıtma tesislerinden bu su ortamlarını olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde deşarj yapılmasını sağlamak amacıyla uygun arıtma tesisleri, atıksu deşarj ve dezenfeksiyon sistemleri kurulacak. Yüzme suyu ve rekreasyon amacıyla kullanılan alanların izlenmesine ve raporlanmasına yönelik laboratuvar kapasitesi geliştirilecek.	23
9	Arıtma Çamurunun Tarımda Kullanılması Halinde Çevrenin ve Özellikle Toprağın Korunması Hakkında Direktif 86/278/EEC	Toprak Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğinin gözden geçirilmesi	ÇOB	2004	Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği (31.05.2005)	Arıtma çamurunun ve uygulanacak toprağın analizleri incelenerek birim alana uygulanacak çamur miktarı belirlenecektir.	Maliyetler Kentsel Atıksu Direktifi içinde yer almaktadır

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
10	Yer altı sularının bazı tehlikeli maddelerin neden olduğu kirlenmeye karşı korunması hakkında Direktif , 80/68/EEC	Uyumlaştırılma için yeni Yönetmelik hazırlanması öngörülmüştür	ÇOB, DSİ	2005	“Yeraltı Sularının Tehlikeli Maddeler Tarafından Kirlenmeye Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik” taslağı hazırlandı.		
11	Balıkların Yaşamını Korumaya Yönelik Tatlısu Kalitesine Dair Direktif, 78/659/EEC	Mevcut mevzuatın revize edilmesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından mevzuat uyumu çalışmaları devam etmektedir.		
12	Deniz Kabuklularının Ortamlarının Kalitesinin Korunmasına Dair Direktif, 79/923/EEC	Mevcut mevzuatın revize edilmesi	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından mevzuat uyumu çalışmaları devam etmektedir.		
TOPLAM MALİYET							33.969
<p>*Tabloda Su Çerçeve Direktifi ile ilgili verilen bölümde Jeotermal suların deşarjı nedeniyle oluşan yüzeysel sulardaki bor kirliliğinin önlenmesi ve Sulamadan kaynaklanan drenaj sularının neden olduğu kirliliğin önlenmesi,konuları ağır yatırım gerektirdiği halde diğer yatırım gerektiren direktiflerle özdeşleştirilememiştir bu nedenle Bu iki konu Su çerçeve Direktifinin uygulanması için yatırım maliyeti olarak yorumlanarak, bu çerçevede Direktif Spesifik Uygulama Planı bu konular üzerine hazırlanmıştır. Burada belirtilen maliyet bu iki konuya aittir Bunun dışında Su çerçeve direktifinin gereklerini sağlayacak bir su kanununun hazırlanmasına ilişkin çalışmalar devam etmektedir.</p> <p>** 2003 Yılı Ulusal Programına göre, Balıkların Yaşamını Korumaya Yönelik Tatlısu Kalitesine Dair Direktif ve Deniz Kabuklularının Ortamlarının Kalitesinin Korunmasına Dair Direktif Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın sorumluluğunda yürütülmekte olup bu kapsama dahil edilmemiştir.</p> <p>*** Burada belirtilen 12.743 AVRO İnsani Tüketim Amaçlı Suların Kalitesi Hakkında Konsey Direktifi ve Üye Devletlerde içme suyu elde edilmesi amaçlanan Yüzeysel sularında aranan kalite hakkında direktifinin uygulanması için gereken toplam maliyeti indikatif olarak göstermektedir.</p>							

Tablo 5.2 ATIK SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Atık Çerçeve Direktifi 75/442/EEC (değiştirilmiş hali)	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	14.03.2005 tarihinde revize edilen Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ile belirli oranda uyumlaştırıldı. Ancak tam uyum için çalışmaları devam etmektedir.	Atık Yönetim Planı yapılması.	
2	Avrupa Atık Katalogu 2000/532	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005			
3	Düzenli Depolama 99/31/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ve KAKY ile yaklaşık %50 uyumludur. Taslak Yönetmelik hazırlanmış olup, Çalışma grubunda tartışılmaktadır.	- Biyobozunur atıkların azaltımı konusunda Ulusal Strateji hazırlanması. - Düzenli Depolama Alanı İşletme Planı yapılması. - Düzenli depolama sahalarının kurulması ve eski depolama ve döküm sahalarının kapatılması veya rehabilitasyonu. - Çiftli toplama sisteminin ve biyobozunur atık arıtma (kompost) tesislerinin kurulması.	7.574
4	Tehlikeli Atık 91/689/EEC	Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin Revize edilmesi	ÇOB	2005	14.03.2005 tarihinde revize edildi	- Tehlikeli Atık Yönetim Planının yapılması - Aktarma merkezlerinin kurulması	74
5	Atıkların Taşınımı 259/93/EEC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Taslak Yönetmelik hazırlanmaktadır.		

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
6	Ambalaj ve Ambalaj Atıkları 94/62/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2004	Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (30.07.2004)	- Atık Yönetim Planı Kapsamında incelenecektir - Atık kumbaralarının, geri dönüşüm merkezlerinin, geri dönüştürülebilirlerin konteynırlarla toplanması, çiftli toplama, malzeme geri kazanımı ve yakma tesislerinin kurulması.	655**
7	Yakma 2000/76/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Taslak Yönetmelik hazırlanmaktadır.	- Tehlikeli ve evsel katı atık yakma tesisleri kurulması.	1257
8	Atık Yağ 75/439/EEC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2004	Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği (21.01.2004)		
9	PCB/PCT 96/59/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Taslak Yönetmelik hazırlanmaktadır.		
10	Piller ile ilgili Direktif, 91/157/EEC Direktifi ile Pillerin Etiketlendirilmesi Direktifi 93/86/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2004	Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği (31.08.2004)		
11	Hurda Taşıtlar 2000/53/EC	Yeni Yönetmelik	ÇOB/STB.	2005	Taslak Yönetmelik hazırlanmaktadır.		
TOPLAM MALİYET							9.560

2003 Yılı Ulusal Programında yer almadığı halde Düzenli Depolama Direktifinin uygulanmasına yönelik olarak, Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği 2004 yılında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2003 Yılı Ulusal Programıda yer almamasına rağmen Avrupa Birliği Direktiflerinde Atık Sektörü altında yer alan “Atık Elektrik ve Elektronik Cihazlar” ve “Elektrik ve Elektronik Cihazlardaki Tehlikeli Maddelerin Kullanımının Kısıtlanması (RoHS)” Direktiflerine ilişkin Yönetmelik çalışmaları da devam etmektedir

** Ambalaj atıkların toplanması ve taşınmasına ait araçların maliyeti bu maliyet hesabına katılmamıştır.

Tablo 5.3 HAVA SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumunda n Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Dış hava kalitesinin değerlendirilmesine dair 96/62/EC sayılı Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Eşleştirme Projesi kapsamında Taslak Hava Kalitesi Yönetmeliği hazırlanmış olup değerlendirme için kurum ve kuruluşlara gönderilmiş gelen görüşlerin değerlendirilmesi çalışmaları devam etmektedir. Hava kalitesine etkisi olan büyük yakma tesislerinden kaynaklanan kirliliğin azaltılması için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile uygulamaya yönelik mutabakata varılması önem arz etmektedir	-Hava kalite izleme istasyonları ağı ve ortak kalite güvence donanımı kurmak ve sürdürmek. -Hava Kalitesi Ön Değerlendirmesi -**Bölgesel Kalibrasyon Laboratuvarlarının kurulması. -Ulusal Kalibrasyon Merkezinin kurulması. -Ulusal Veri Merkezinin kurulması. -İzleme Ağı Yönetim Merkezi kurulması. -Emisyon envanteri hazırlanması. -Temiz hava planları hazırlanması. -Eylem planları hazırlanması. -Hava kalitesinin iyileştirilmesi için plan ve programların uygulanması -Halkın bilgilendirilmesi -Raporlama** (**Bu açıklama kardeş direktifler için de geçerlidir.)	İzleme istasyonları ağı kurulumu:11 milyon € Tüm istasyonların toplam bakım ve işletme maliyetleri: 1.5 milyon € Toplam ön değerlendirme maliyeti: 6 milyon € (hava kalitesi değerlendirmesi kurumsal maliyetler) ölçüm istasyonlarının bakım ve işletme giderleri, izleme sisteminin kurulmasından (2012) sonra da devam edecek olup her yıl için artı 1.5 milyon € (11*1.5milyon) **maliyet hesaplaması yapılmamış olup bu faaliyetler ilave maliyetler gerektirecektir**

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumunda n Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
2	Havadaki sülfür dioksit,nitrojen dioksit, nitrojen oksit, partikül ve kurşun değerlerinin sınırlanmasına ilişkin 99/30/EC sayılı Konsey Direktifi (2001/744/EC)	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırım maliyetine ilişkin 1 no'lu açıklama
3	Havadaki ozona ilişkin 2002/3/EC sayılı Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırım maliyeti ne ilişkin 1 no'lu açıklama
4	Hava kalitesinde karbon monoksit ve benzen için sınır değerlerine ilişkin 2000/69/EC Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB	2005	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	Yatırım maliyeti ne ilişkin 1 no'lu açıklama
5	Hava kalitesinde arsenik, kadmiyum, civa, nikel ve polisiklik aromatik hidrokarbonlara ilişkin 2004/107/EC Konsey Direktifi	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 1 no'lu açıklama. (5 nolu Direktif, yeni yayımlanmış olup listede yer almamaktadır. Ancak Eşleştirme Projesi kapsamında çalışılmış ve Taslak Yönetmelik çerçevesinde uyumlaştırılmıştır.)	Yatırıma yönelik faaliyetlere ilişkin 1 no'lu açıklama	
6	Ulusal Emisyon Tavanları Direktifi (2001/81/EC)	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Henüz bir çalışma başlamamıştır.		Bu direktif, hava kalitesi ve endüstri başlığı altındaki tüm direktiflerle ilgili olup, maliyet hesabı henüz tamamlanamamıştır.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumunda n Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
7	Petrol İstasyonlarından Kaynaklanan VOC Emisyonları Direktifi (94/63/EC) EC 1882/2003 Tüzüğü ile düzeltilmiş olarak	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Henüz bir çalışma başlamamıştır.		
8	Kükürt içerikli sıvı yakıtlar Direktifi (99/32/EC) 1882/2003/EC Tüzüğü ve 2005/33/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak	İdari Düzenleme	ÇOB		Henüz bir çalışma başlamamıştır.		Direktif kapsamındaki yakıtlara ilişkin sınır değerlerin sağlanması Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi (TÜPRAŞ) tarafından gerçekleştirilecek akaryakıt kalitesinin artırılmasına yönelik yatırımlara bağlıdır. Gerekli hukuki düzenleme yatırıma ilişkin gelişmelere paralel olarak ele alınacaktır ve/veya uygulama tarihleri yatırımlara bağlı olarak belirlenecektir.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumunda n Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
9	Dizel yakıt ve benzin kalitelerine ilişkin 98/70/EC sayılı Konsey Direktifi, 2000/71/EC Direktifi, 2003/17/EC Direktifi ve EC 1882/2003 Tüzüğü ile düzeltilmiş olarak		ÇOB		Benzin ve dizel yakıt kaliteleri hakkındaki Yönetmelik yayımlanmıştır. (11 Haziran 2004)	Yakıt kalitesinin iyileştirilmesi için TÜPRAŞ yatırımı	Bu Direktife tam uyumun sağlanması için ilave yatırım ihtiyacı bulunmakta olup bunun 391,5 milyon Avro olduğu tahmin edilmektedir.
10	Tüketici bilgilendirme Direktifi (1999/94/EC) 2003/73/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak		Sanayi ve Ticaret Bakanlığı		Yeni Binek Otomobillerin Adı, Yakıt Ekonomisi ve Karbondioksit Emisyonu Konusunda Tüketicilerin Bilgilendirilmesine İlişkin Yönetmelik (28.12.2003)		
11	Emisyon Ticareti Direktifi (2003/87/EC) 2004/101/EC Direktifi ile düzeltilmiş olarak				Henüz bir çalışma başlamamıştır.		
TOPLAM MALİYET							428

Tablo 5.4 ENDÜSTRİYEL KİRLİLİK KONTROLÜ SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Entegre Kirlilik Önleme Kontrol (EKÖK) (96/61/EC)	Yeni EKÖK Yönetmeliği	ÇOB	2007	Henüz Yönetmelik hazırlanmadı.	<ul style="list-style-type: none"> - Farklı endüstri kolları içinde çeşitli hava, su kirlenmelerinin kontrolü ve atık yönetimi önlemlerin alınması. - Mevcut en iyi teknikler konusunda kurumsal yapının güçlendirilmesi. - Mevcut en iyi tekniklerin sektörlere tanıtılması, bu konuda sektörel bazda uzmanlaşmanın sağlanması. - Çevre konusundaki tüm izinlerin mümkün olduğunca tek merkezden verilmesi konusunda gerekli düzenlemelerin yapılması. - Mevcut en iyi tekniklerin tespiti ve uygulaması. 	12.638 2023 yılından sonra 1.462,00 milyon Avro/yıl ilave yatırıma ihtiyaç vardır AB uyum çalışmaları kapsamında yatırım süreci yeniden değerlendirilecektir.
2	Büyük Yakma Tesisleri (BYT) (2001/80/EC)	Yeni BYT Yönetmeliği	ÇOB	2006	"Büyük Yakma Tesisleri Yönetmelik" taslağı hazırlandı, kurumların görüşüne sunuldu.	<ul style="list-style-type: none"> - Uyumlaştırmayı yönlendirecek ve uygulama için gerekli yatırımları tespit edecek Stratejik Planların hazırlanması. - Tesis bazında belirlenecek stratejiye göre alternatif 1 veya 2'nin uygulanması: Alternatif 1: FGD, kazan ve EF Rehabilitasyonları, NO_x azatımı, yakıt dönüşümü. Alternatif 2: kazan ve EF Rehabilitasyonları, NO_x azatımı, yakıt dönüşümü, bazı termik santrallerin Akışkan Yatakta Yakma Teknolojisine dönüştürülmesi, bazılarında ise FGD kurulması. 	1.887 2023 yılından sonra 696,63 milyon Avro/yıl ilave yatırıma ihtiyaç vardır AB uyum çalışmaları kapsamında yatırım süreci yeniden değerlendirilecektir.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
3	COMAH-Tehlikeli Maddeleri içeren Büyük Endüstriyel Kazaların Zararlarının Kontrolüne İlişkin Direktif- (SEVESO II-96/82/EC)	Yönetmelik taslağı hazırlandı	ÇOB ve ÇSGB	2006	Yönetmelik taslağı hazırlandı	- Şirket seviyesindeki yönetim kapasitesinin geliştirilmesi, idari kurumsal yapının güçlendirilmesi. - Büyük endüstriyel kazaların önlenmesine ilişkin kayıt sistemi ve acil durum planlarının oluşturulması. - Tesislerin mevcut durumlarının belirlenerek, yapılması gereken yatırımlara karar verilmesi ve uygulamaya ya geçilmesi. - Raporlama sisteminin kurulması.	130
4	Çözücülerden kaynaklanan Uçucu Organik Bileşikler Emisyonları (1999/13 EC Direktifi)	Yeni yönetmelik	ÇOB	2007	Henüz Yönetmelik hazırlanmadı	- Üretim işlemlerinin iyileştirilmesi, ve/veya yönetim uygulamalarının geliştirilmesi. - Çözücülerin değiştirilmesi. - Çözücü salınımının azaltılmasına yönelik tekniklerin uygulanması. - Tanklarda içten şamandıralı kapakları ve sekonder sızdırmazlıkları kapsayan depolama kayıplarının azaltılması.	700
5	Petrol dağıtımından kaynaklanan Uçucu Organik Bileşikler (1994/63/EC)	Yeni Yönetmelik	ÇOB		Henüz Yönetmelik hazırlanmadı.	- Tesislerin mevcut durumlarının belirlenerek, yapılması gereken yatırımlara karar verilmesi ve uygulamaya geçilmesi. - Petrol depolama tesislerinde, terminallerdeki yükleme boşaltma ekipmanlarında, hareketli konteynırlarda ve servis istasyonlarındaki depolama tesislerinde özel Uçucu Organik Madde emisyonları azaltma tasarımı ve işletme önlemlerinin alınması	100
6	Eko Etiketleme Tüzüğü 1980/2000 Eco Labelling (*)						

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
7	Çevre Yönetim Sistemlerine İlişkin Tüzük761/2001 EMAS Regulation (*)						
TOPLAM MALİYET							14.785

(*) Bu Tüzükler 2003 Yılı Ulusal Programında yer almamakta olup, mevzuat uyumu yaklaşımı ve uygulamaya ilişkin gereklilikler yapılacak çalışmalarla daha sonra belirlenecektir.

Tablo 5.5 GÜRÜLTÜ SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Direktifi (2002/49/EC)	Uyumlu (Yeni Yönetmelik)	ÇOB	2005	01 Temmuz 2005 tarih ve 25862 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği” ile uyumlaştırılmıştır.	<ul style="list-style-type: none"> - Kurumsal yapının teknik yönden (Gürültü ölçüm cihazlarının ve gürültü haritalamada kullanılacak yazılım programı ve programın kurulacağı bilgisayar ve donanımının sağlanması) güçlendirilmesi. -Gürültü ölçüm kalite sisteminin kurulması. -Gürültü haritalarının hazırlanması, kontrol tedbirleri ve Gürültü değerlendirilmesine yönelik kılavuzlarının hazırlanması. - Gürültü kaynakları ve yerleşim alanları için stratejik gürültü haritalarının ve eylem planlarının hazırlanması. -Eylem planlarının uygulanarak gürültünün azaltılması için gerekli yatırımların yapılması. 	<p>Maliyetin belirlenmesine yönelik henüz detaylı bir çalışma yapılmamıştır.</p> <p>Avrupa Birliği 2004 Mali İşbirliği Programına önerilen ve kabul edilen “Gürültü Yönetimi Alanında Çevre ve Orman Bakanlığının Kapasitesinin Güçlendirilmesi” Projesinin sonuçları da göz önüne alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır.</p>

Tablo 5.6 KİMYASALLAR VE GENETİK OLARAK DEĞİŞTİRİLMİŞ ORGANİZMALAR SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Tehlikeli Maddeler Direktifi 67/548/EEC	Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği'nin revizyonu ve ihtiyaç duyulan diğer mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB	2006*	Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında gerekli çalışmalar yapılacaktır.	- Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.	Proje çerçevesinde belirlenecektir.
2	Tehlikeli Müstahzarlar Direktifi 99/45/EC	Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği'nin revizyonu ve ihtiyaç duyulan diğer mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2006*	Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında gerekli çalışmalar yapılacaktır.	- Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.	Proje çerçevesinde belirlenecektir.
3	Risk Değerlendirmesi Direktifi 93/67/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB	2006*	Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında gerekli çalışmalar yapılacaktır.	- Ulusal Kimyasallar Veri Bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.	Proje çerçevesinde belirlenecektir.

* Kimyasallar alanında Teknik Destek projesinin tamamlanmasına bağlı olarak bu tarihler değişebilir.

4	Özel Bilgi Sistemi Direktif (91/155/EEC)	Bu Direktif 2003 Yılı Ulusal Programında yer almamaktadır.	ÇOB	2002	Mevzuat Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği ve Güvenlik Bilgi Formlarının Düzenlenmesine ilişkin Usul ve Esaslar Tebliği ile uyumlaştırılmıştır.	Faaliyetlere ilişkin ihtiyaçlar Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.	Kimyasallar Alanında Teknik destek Projesi kapsamında belirlenecektir.
---	--	--	-----	------	--	--	--

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
5	Pazarlama ve Kullanıma ilişkin kısıtlamalar Direktifi 76/769/EEC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2006**	Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği revizyonu ile Yeni taslak mevzuat çalışmaları planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Panlanan proje kapsamında belirlenecektir.
6	Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği 793/93/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB	2006**	Yeni taslak mevzuat çalışmaları planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Panlanan proje kapsamında belirlenecektir.
7	İhracat ve İthalat Yönetmeliği 2003/304/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, DTM	2006**	Yeni taslak mevzuat çalışmaları planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	Bildirim sisteminin kurulması. Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Panlanan proje kapsamında belirlenecektir.
8	Biyosidal Ürünler Direktifi 98/8/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005***	Su ve Biyosidal Ürünler Projesi (TR 0402.10)'nin birinci bileşeni olan, Biyosidal Ürünler Eşleştirme Projesi kapsamında Biyosidal Ürünler Yönetmeliği hazırlanacaktır.	Türkiye'deki Biyosidaller Envanterinin hazırlanması. İzleme ve piyasa prosedürleri ve yetkili otoritelerin belirlenmesi. - Diğer faaliyetler Biyosidal ürünler eşleştirme projesi kapsamında belirlenecektir.	Biyosidal ürünler eşleştirme projesi kapsamında belirlenecektir.

** Yapılacak projelere bağlı olarak bu tarihler değişebilir (Kimyasallar alanında teknik destek projesinin tamamlanması sonrasında ele alınacaktır).

*** Biyosidal Ürünler Eşleştirme Projesi sonunda, mevzuat uyumunun 2007 yılı sonunda tamamlanması beklenmektedir.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
9	Asbest Direktifi 87/217/EC	-Tanımları ve ölçümleri, yıkım faaliyetlerinin kontrolünü içeren yeni mevzuat hazırlanacaktır. - Parlayıcı, patlayıcı, tehlikeli ve zararlı maddelerle çalışan işyerlerinde ve işlerde alınacak tedbirler hakkındaki Tüzüğün revizyonu.	ÇOB, ÇSGB	2011	Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği, Tehlikeli Atıklar Yönetmeliği ve Asbestle çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri hakkında Yönetmelik ile mevzuat uyumu kısmen gerçekleştirilmiştir	Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Panlanan proje kapsamında belirlenecektir.
10	İyi Laboratuvar Uygulamaları (İLU)'nun Denetlenmesi ve Doğrulanması Direktifi 88/320/EEC	İyi Laboratuvar Uygulamalarının Denetlenmesi ve Çalışmaların Kontrolüne Dair Yönetmeliğin uygulanması için ikincil mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	ILU Denetimi ve Çalışmaların Kontrolü Yönetmeliği ve ILU ilkeleri ve Test Laboratuvarlarının Sertifikalandırılması Yönetmelik ile uyumlaştırma kısmen tamamlanmış olup ilave mevzuat düzenlemesi çalışmaları devam etmektedir.	- Laboratuvarlarda kullanılacak kuralların ilkelerine uyulmasının temin edilmesi. - Bu ilkelere uyulduğunu doğrulayacak sistemin geliştirilmesi. - Diğer faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Proje kapsamında belirlenecektir.
11	İyi Laboratuvar Uygulaması Direktifi 87/18/EEC	İyi Laboratuvar Uygulamaları Prensipleri ve Test Laboratuvarının Belgelendirilmesine Dair Yönetmeliğin uygulanması için ikincil mevzuat hazırlanacaktır.	ÇOB, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2005	ILU Denetimi ve Çalışmaların Kontrolü Yönetmeliği ve ILU ilkeleri ve Test Laboratuvarlarının Sertifikalandırılması Yönetmelik ile uyumlaştırma kısmen tamamlanmış olup ilave mevzuat düzenlemesi çalışmaları devam etmektedir.	Faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Proje kapsamında belirlenecektir.

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
12	Hayvanlar Üzerinde Yapılan Deneyler Direktifi 86/609/EEC	Deneysel ve Diğer Bilimsel amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarının Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan laboratuvarların Kuruluş Çalışma Denetleme Usul ve Esasları Yönetmeliği revize edilecektir.	ÇOB, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2007	Hayvan Koruma Kanununun kabulü ve Deneysel ve Diğer Bilimsel amaçlar İçin Kullanılan Deney Hayvanlarının Korunması, Deney Hayvanlarının Üretim Yerleri ile Deney Yapacak Olan laboratuvarların Kuruluş Çalışma Denetleme Usul ve Esasları Yönetmeliği (2005) ile kısmen uyumlaştırılmıştır.	Hayvan deneyleri ile ilgili onay sisteminin, bilgi ağı sisteminin ve veri toplama sisteminin kurulması. - Diğer faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Panlanan proje kapsamında belirlenecektir
13	Genetik Olarak Değiştirilmiş Organizmaların (GDO) Kasıtlı Bırakılması Direktifi 2001/18/EC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı		Yeni taslak mevzuat çalışmaları planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	-Bildirim ve kayıtsistemini içerir veri bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Panlanan proje kapsamında belirlenecektir
14	GDO'ların Sınırlı Kullanımı Direktifi 90/219/EEC	Yeni mevzuat hazırlanacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı		Yeni taslak mevzuat çalışmaları planlanmasına rağmen çalışmalara henüz başlanmadı.	-Bildirim ve kayıtsistemini içerir veri bankasının kurulması. - Diğer faaliyetler yapılması planlanan proje kapsamında belirlenecektir.	Panlanan proje kapsamında belirlenecektir
TOPLAM MALİYET							

Tablo 5.7 DOĞA KORUMA SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	92/43/EEC: Yabani Flora Ve Fauna ve Doğal Yaşam Ortamlarının Korunmasına dair 21 Mayıs 1992 tarihli Konsey Direktifi	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Kültür ve Turizm Bak. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	2006	2872 Sayılı Çevre Kanunu 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu 6831 Sayılı Orman Kanunu 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu	-Alan ziyaretçi merkezi, gözlem istasyonları kurulması,	254 (Maliyetin %46'sı personel gideridir.)
2	97/266/EEC: Natura 2000 bilgi ağının oluşturulmasına ilişkin 18 Aralık 1996 tarihli Komisyon Kararı	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Kültür ve Turizm Bak.	2006	383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname Tam olarak uyumlu değildir.	- Bilimsel otorite için bina ve laboratuvar ihtiyacı - Alan ziyaretçi merkezi, gözlem istasyonları kurulması, -İzleme sisteminin oluşturulması.	Yapılacak fizibilite çalışması sonrasında belirlenecektir .
3	79/409/EEC: Yaban Kuşlarının Korunmasına dair 2 Nisan 1979 tarihli Konsey Direktifi	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Kültür ve Turizm Bak.	2006	383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname Tam olarak uyumlu değildir.	-Alan ziyaretçi merkezi, gözlem istasyonları kurulması.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
4	83/129/EEC: Fok yavrularından elde edilen ürün ve derilerin ithalatına ilişkin Direktif (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	Tarım Köyişleri Bak.	2006	4041 Sayılı Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme ile Eklerine Katılmamızın Uygun Bulduğuna Dair Kanun Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Dair Yönetmelik 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu 2872 sayılı Çevre Kanunu 6831 sayılı Orman Kanunu 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu 6968 sayılı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu 4458 sayılı Gümrük Kanunu Tam olarak uyumlu değildir.	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması. - Kurtarma merkezleri kurulması	8
5	97/338/EC: Yabani hayvan ve bitki örtüsü türlerinin, oradaki ticaretin düzenlenmesi vasıtasıyla korunması hakkında 9 Aralık 1996 tarihli Konsey Tüzüğü	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köyişleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
6	98/2473/EC: Bazı yabancı hayvan ve bitki türlerinin örneklerinin Topluluğa geçici olarak girişini durduran 16 Kasım 1998 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köyışleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması.	
7	2307/97/EC: Yabancı hayvan ve bitki örtüsü türlerinin, oradaki ticaretin düzenlenmesi vasıtasıyla korunması hakkında 338/97 sayı ve 9 Ekim 1984 tarihli Konsey Tüzüğü (EC) değiştiren 18 Kasım 1997 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köyışleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması.	
8	939/97/EC: Yabancı hayvan ve bitki örtüsü türlerinin, oradaki ticaretin düzenlenmesi vasıtasıyla korunması hakkında 338/97 sayılı Konsey Tüzüğü (EC) nin uygulanması ile ilgili ayrıntılı kurallar belirleyen 26 Mayıs 1997 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müsteşarlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı Tarım ve Köyışleri Bak. TUBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritenin kurulması.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
9	2551/97/EC: Bazı yabancı hayvan ve bitki örtüsü türleri örneklerinin Topluluğa girişini askıya alan 15 Aralık 1997 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müşterliği Dış Ticaret Müşterliği Tarım ve Köyleri Bak. TUBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması.	
10	767/98/EC: Yabancı hayvan ve bitki örtüsü türlerinin, oradaki ticaretin düzenlenmesi vasıtasıyla korunması hakkında 338/97 sayılı Konsey Tüzüğü (EC) nün uygulanması ile ilgili ayrıntılı kurallar belirleyen 939/97 tarihli Tüzüğü (EC) değiştiren 7 Nisan 1998 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müşterliği Dış Ticaret Müşterliği Tarım ve Köyleri Bak. TUBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritesinin kurulması.	
11	348/81/EEC: Balinalar ve Diğer Deniz Memelileri Ürünlerinin İthalatıyla ilgili 20 Ocak 1981 tarihli Konsey Tüzüğü	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	Tarım ve Köyleri Bak.	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritenin kurulması.	

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
12	1968/99/EC: Bazı yabancı hayvan ve bitki türlerinin örneklerinin Topluluğa girmesinin askıya alınmasına dair 10 Eylül 1999 tarihli Komisyon Tüzüğü (*)	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müşterliği Dış Ticaret Müşterliği Tarım ve Köyleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritenin kurulması.	
13	338/97 sayılı Konsey Tüzüğü'nün Uygulanmasındaki Detaylı Kuralları Belirleyen 1808/2001 sayılı ve 30 Ağustos 2001 tarihli Komisyon Tüzüğü	Yeni bir Doğa Koruma Kanunu	ÇOB Gümrük Müşterliği Dış Ticaret Müşterliği Tarım ve Köyleri Bak. TÜBİTAK	2006	Mevzuat uyumunu durumuna ilişkin 4 no'lu açıklama	- CITES Ofisinin kurulması. - Bilimsel otoritenin kurulması.	
14	3254/91 EEC: "AB Ülkelerinde Bacaktan Yakalama Tuzaklarının Kullanımı ve Bacaktan Yakalama Tuzaklarından Elde Edilen Hayvanların Derilerinden Üretilmiş Eşyaların İthalinin Yasaklanması" ile ilgili 4 Kasım 1991 tarihli Avrupa Konseyi Direktifi	Kara Avcılığı Kanunu	ÇOB	2005	4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunuyla büyük oranda uyumludur.		

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
15	97/602/EC: 35/97 (EC) sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 1(1) (a) maddesi ve 3254/91 (EEC) sayılı Tüzüğü'nün 3(1) maddesinin ikinci alt paragrafındaki verilen listeye ilişkin 22 Temmuz 1997 tarihli Konsey Kararı	Kara Avcılığı Kanunu	ÇOB	2005	4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunuyla büyük oranda uyumludur.		
16	35/97/EC: 3254/91 sayılı Konsey Tüzüğü'nde (EEC) kapsanan kürklerin ve malların belgelenmesi hakkında hükümler belirleyen 10 Ocak 1997 tarihli Komisyon Tüzüğü	Kara Avcılığı Kanunu	ÇOB	2005	4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunuyla Tam olarak uyumludur.		
17	99/22/EC: Hayvanat Bahçelerindeki vahşi hayvanların korunması ile ilgili 29 Mart 1999 tarihli Konsey Direktifi	Hayvanat Bahçelerinin Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	Tarım Köyişleri Bak. ÇOB	2006	16 Haziran 2005 tarih ve 25847 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Av ve Yaban Hayvanları ile Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması, Üretim ve Ticareti Hakkındaki Yönetmelik 24 Ekim 2005 tarih ve 25976 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik Tam olarak uyumlu değildir.		2

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
TOPLAM MALİYET							264

* Bu direktifler 2003 Yılı Ulusal Programında yer almamaktadır.

Tablo 5.8 YATAY SEKTÖRÜ İZLEME TABLOSU

2003 YILI ULUSAL PROGRAMI UYGULAMASI					ULUSAL ÇEVRE STRATEJİSİNİN UYGULANMASI		
No	AB Mevzuatının Adı	Mevzuat Uyum Yaklaşımı	Mevzuat Uyumundan Sorumlu Kuruluş	Bitiş Tarihi	Mevzuat Uyum Durumu Ve Uygulama alanı	Yatırıma Yönelik Faaliyetler (tedbirler)	Yatırım Maliyeti (2007-2023) Milyon Avro
1	Bazı planlar ve programların çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin 27 Haziran 2001 tarih ve 2001/42/EC sayılı A. Parlamentosu ve Konseyi Direktifi (Stratejik Çevresel Değerlendirme)	Yönetmelik	ÇOB	2005	-08.04.2005 tarihindeTaslak yönetmelik hazırlandı kurum görüşlerine sunuldu. Sınır aşan konular dışında büyük oranda uyumludur. -Uygulamaya girmeden önce kurumsal kapasite ve eğitim çalışması tamamlanacaktır.		
2	Çevresel Etki Değerlendirmesine ilişkin (85/337/EEC) direktif ve bu konuyla ilgili (97/11/EC) (2003/35/EC) değişiklikler	Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliğinin Güçlendirilerek Etkinleştirilmesi	ÇOB		ÇED Yönetmeliği 16.12.2003 tarih ve 25318 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve Sınır aşan ÇED (ESPOO) sözleşmesi dışında büyük oranda uyumludur. - Sınır aşan ÇED (ESPOO) sözleşmesi için üyelik stratejisi izlenecektir. - ÇED Eğitim ve Bilgi Merkezi kurulması projesi tamamlanarak 25.04.2006 tarihinde kurulmuştur. - Sektörel rehberlerin hazırlanma çalışmaları tamamlanmıştır. - Mevcut kurumsal yapının güçlendirilmesi için ÇED sürecine dahil personelin eğitimi		
TOPLAM MALİYET							

Hazırlayanlar:

Bu doküman Çevre ve Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü ile DPT Müsteşarlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğünün koordinasyonunda diğer ilgili birim, EK-2’de verilen kurum ve kuruluşların katkısıyla hazırlanmıştır.